SÖZ

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

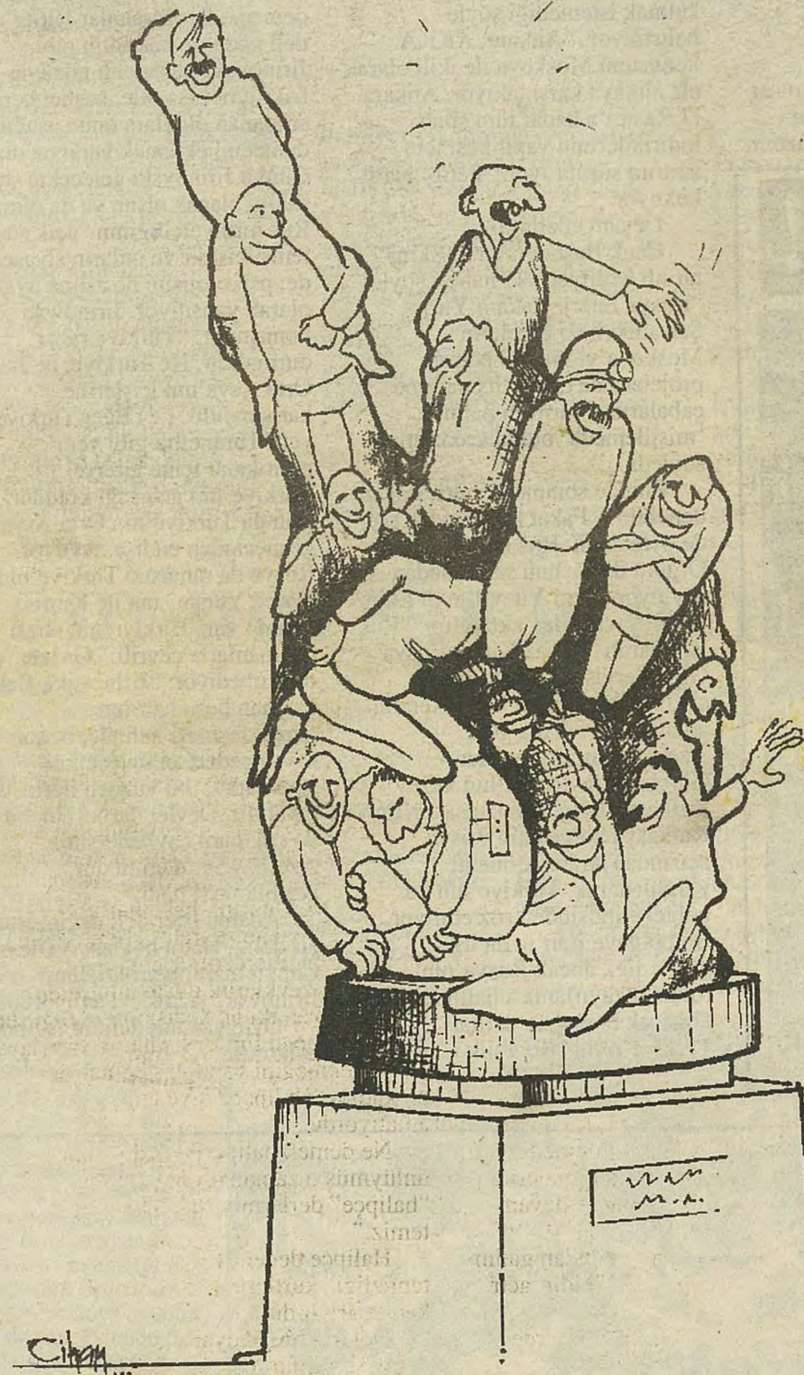
Hükümet, işçilerle rövanşı oynuyor

▼ Şeker, liman, demiryolları, metal, kağıt ve denizcilik işkolundaki grevlerin ertelenmesiyle şaşıran işçi, bu ruh halini henüz atlatamadı. Oysa cumhuriyet tarihinde ilk kez bir hükümetin kaderini belirlemişlerdi. Güvenoyu alamayan hükümet, hemen ardından memura zam "müjdesini" verdi. Memur maaşları yüzde 53 zamlanacaktı. İşçiye karşı memur! Taktik buydu. Amaç çalışanları bölmekti.

■ Haberi ve yazıları 12 ve 13. sayfalarda

SİP, HADEP, BSP, DDP, İP, GBK Parti Girişimi SÖZ'e açıkladı

Sosyalistler seçimde ne yapacak?

Haberi 4 ve 5. sayfalarda...

Öküzü boynundan kavramak
Tektaş AĞAOĞLU
5. sayfada

Vietnam için ayaklanan ruh nerede?
Mahir SAYIN
6. sayfada

Hükümet düşürmek ve özgüven
Kenan KALYON
13. sayfada

Faruk Sükan kimin nefesini dinliyordu?

■ YAZISI 23. SAYFADA

Latin Amerika'daki Nazi artıkları

■ HABERİ 10 ve 11. SAYFALARDA

Sol'da Birlik/ Tebliğler

■ SÖYLEŞİ 19, 20 ve 21. SAYFALARDA

● TARİH: 21 EKİM 1995 ● SAYI: 36 ● FİYATI: 50.000 TL (KDV DAHİLDİR) ● ALMANYA 4 DM ● İSVİÇRE 4 Sfr ● FRANSA 14 FF ● İNGİLTERE 1.7 £ ● HOLLANDA 5 Hfl ● AVUSTURYA 28 AS ● ABD 3 $

Ya bir de Rus gelirse aşka...

SÖZ'ün geçen haftaki sayısında petrol sorunu üstünde uzunca durduk. Hükümet krizi "petrol zaferi"ni bir an için unutturmuş olsa bile, haberler konunun güncelliğinden hiçbir şey kaybetmediğini gösteriyor.

İyice anlaşılıyor ki, ortada henüz "nihai zafer"den eser yok. Fakat petrol savaşı henüz yeni başladı ve tehlikeli belirtiler çok güçlü.

Her şeyden önce bu petrol savaşının asıl cephesi Türk-Rus cephesi değil. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere, NATO'nun büyükbaşları ile Rusya petrol savaşında cephe cepheye gelmiş durumda. Batılı devletler, Rusya'nın Çarlık'tan devraldığı petrol tekelini, ikili petrol boru hattı planıyla ortadan kaldırmaya, Ruslar ise bunu önlemeye çalışmaktadır.

Şimdi olgulara bakalım.

İlki Amerikalıların diğeri İngilizlerin iki ünlü dergisi "Time" ve "Newsweek" kışkırtıcı bir üslupla konuya eğiliyor. "İki hatlı ve eşzamanlı" petrol boru hattı planının uluslararası konsorsiyum tarafından kabulü, bu dergilere göre, Rusya'ya indirilen ilk darbedir. Petrolün "Bakü-Ceyhan hattı"ndan aktarılacak olması da son darbedir ve bu "Türkiye ile Amerika'nın zaferi"dir.

Çok açık. ABD Kafkas petrolündeki Rus tekelini kırarak bölgede söz sahibi oluyor. Peki Türkiye ne yapıyor? Neden "zafer" kazanıyor? Bu da çok açık. Amerikalıların petrolü Rusya dışında akıtabilecekleri bir başka coğrafya parçası yok. Böyle olunca Türkiye ABD'nin petrol savaşına katılmış oluyor. Petrolden büyük gelir umulduğu doğrudur. Gelgelelim, hiçbir savaş bitmeden kazanılamaz. Fakat cephe cepheye gelen bütün devletler, savaşta belirleyici rol oynamayacak olsa da ikincil ülkeleri peşlerine takıp savaşa iteklerler. ABD Türkiye'yi bugün için petrol savaşına iteklemiştir. Gerçek savaşa itekleyebilir mi?

Birçok defa iteklenmişizdir. En dehşetlisi Alman zırhlısının Sivastopol'u topa tutmasıyla iteklendiğimiz I. Dünya savaşıdır.

Şimdi de iteklendiğimize dair belirtiler ortaya çıkmıştır.

Avrupa'da silah indirimi ile ilgili AKKA'nın Rusya'yı Kafkaslar'da silah ve kuvvet indirimine zorlayan ve üzerinde anlaşmaya varılan maddelerine Moskova şimdi şiddetle karşı koyuyor. 19 Ekim tarihli Hürriyet gazetesi bakın neler yazıyor: "AKKA'nın Kafkaslar'da Moskova'yı kısıtlayan yaptırımlarının ortadan kalkması halinde Rusya bölgeye tekrar büyük güç yığarak eski nüfuzunu kazanabilecek. Böyle bir gelişmenin Bakü-Ceyhan boru hattını tehlikeye düşürebileceği, Türkiye'nin Türki cumhuriyetler ile olan ilişkilerinin de bundan olumsuz etkileneceği öne sürülüyor."

Bunun anlamı çok açık: Petrolden konuşan, silahtan da konuşmak zorunda kalır. Bu ise hala dev bir nükleer güç olan Rusya karşısında Türkiye'nin serüvene atılması demektir. Nitekim Rusya Batılı devletlere Kafkasya'da kuvvet indirimi sorununu Türkiye ile başbaşa görüşme önerisinde bulunduğu zaman, tehlike derhal kapıyı çalıyor. Aynı gazetede Türkiye'nin Rusya ile başbaşa kalmak istemediği şöyle belirtiliyor: "Ankara, AKKA konusunu Moskova ile ikili olarak ele almaya karşı çıkıyor. Ankara, 17 Kasım'a kadar tüm silah indirimlerinin yapılması için ısrarını sürdürüyor." Petrol barut kokuyor.

Devam edelim...

Cenk Başlamış'ın 16 Ekim tarihli Milliyet'teki haberi şöyle: "Rusya Enerji Bakanı Yuri Şafranik, bazı ülkelerin Moskova'yı önemli petrol projelerinde devre dışına itme çabalarının sürmesi halinde 'misillemede' bulunacaklarını söyledi...."

Eninde sonunda Enerji Bakanı denebilir... Fakat kazın ayağı pek de öyle değil. Rus İstihbarat Örgütü de sözünü sakınmadan söylüyor. Yeni Yüzyıl'ın 15 Ekim tarihli sayısından aktaralım: "Rus istihbaratı 'Beyaz Kitap, Rusya Gizli Servisleri' başlıklı 272 sayfalık bir kitapta kendi kendini anlattı. (...) Kitaba göre Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ile Rusya'nın kuzey Kafkasya bölgesini kapsayan tüm Kafkasya bölgesinin Rusya açısından stratejik önemi vurgulanarak, Türkiye'nin bu bölgeye ilgisinden söz ediliyor. Bu bölgeye İran'ın da ilgi gösterdiği, ancak Rusya'nın rolünün zayıflaması halinde doğacak boşluğun derhal Türkiye'nin jeostratejik gücünün dolduracağı kaydedilirken, İran'a bu konuda şans tanınmıyor. Bu bölümde 'Türkiye'nin temsil ettiği Batı'nın çıkarları ile Rusya'nın çıkarları Kafkasya'da çatışabilir. Batı, NATO üyesi Türkiye vasıtasıyla Rusya'nın Kafkasya'daki çıkarlarını tehdit edebilir...' deniyor."

Çok ilginç... Petrol bölgede büyük emperyalist devletlerle, onların altındakiler arasındaki hegemonya kavgasının merkezinden kirli ve kanlı bir sütun gibi fışkırıyor.

Ve nihayet 17 Ekim tarihli Cumhuriyet'ten bir manşet: "Bakü-Ceyhan hattı savaş nedeni..." Haberin konusu Jirinovski'nin Bağdat'ta verdiği demeç... Bir zamanlar Hitler'e deli gözüyle bakıldığı gibi, Jirinovski'ye de deli gözüyle bakılıyor olsa bile, baştan beri sıralanan olgulara onun aşağıdaki demecini eklemek yararsız olmaz. Çünkü Jirinovski gelecekte söz sahibi olacak olsun ya da olmasın, Rus milliyetçiliğinin "açık sözlü" temsilcisidir ve onların siyasetini de, psikolojisini de aslına uygun olarak yansıtıyor. Jirinovski şöyle konuşuyor: "Türkiye rahat durmalıdır. Ne Türkiye, ne İran Orta Asya'nın içişlerine karışmalıdır. (...) Eğer Türkiye yeni Turancılık gibi yeni politikalar içine girerse, Türkiye'nin geleceği kötüdür. (...) İran da Türkiye'nin Orta Asya'ya girmesinden endişe duyuyor. Rusya da rahatsız. Türkiye'nin ayrıca Yunanistan ile Kıbrıs sorunu var. Türkiye'nin etrafı düşmanlarla çevrili." Gazete devam ediyor: "Jirinovski, Bakü-Ceyhan boru hattının gerçekleşmesi halinde, bunun bir savaş nedeni olabileceğini savunarak, 'bu yüzden ileride harp çıkabilir. Devlet darbesi olabilir ve çok para kaybedersiniz. Azerbaycan'daki bizim petrolümüz' dedi."

Adama ister deli deyin, ister zır deli... Hatta böylesi iyi de olur. Çünkü bizim petrol delileri Jirinovski'yi çok iyi anlıyorlar.

Öyle ya, deli delinin halinden anlarmış..

Polis 'sus' derse susma!

Şu CHP gerçekten müthiş parti. Zaloğlu Rüstem misali bir vuruşta bir emniyet müdürü deviriyor, bununla kalsa iyi, devirir devirmez, bir de mucize gerçekleşiyor: Türk polis teşkilatı yurttaşlara "insan hakları" broşürü dağıtmaya başlıyor.

Bu broşürde yurttaşların bütün hakları sıralanıyor. Menzir yönetiminde, sokaklara dökülüp "kahrolsun insan hakları, kahrolsun CMUK" sloganları atanlar, birden yurttaşlara şöyle demeye başlıyorlar: "Sevgili yurttaş, bil ki bu memlekette sana kimse işkence yapamaz, seni zorla konuşturamaz, susmak hakkındır...."

Fakat bu nasıl iş? Ankara'yı basan işçiler -alışkanlıktan mı nedir- pek inanmaz görünüyorlar. Ve gök gürültüsü gibi bir ses yükseliyor: Susma, sustukça sıra sana gelecek...."

PROMETHE
kütüphane
CAFE
Çay'a bekleriz
KÜTÜPHANE
Okumaya da!
Muvakkithane cad. No: 39/1
PTT'nin yan sokağı) Kadıköy
Tel: (0216) 418 22 47

PROMETHE
kütüphane
FELSEFE SEMİNERLERİ
Konuşmacılar: Cengiz Gündoğdu → Düşünme Yöntemi
Kaan Arslanoğlu → Yanılmanın Gerçekliği
Afşar Timuçin → Çağdaş Estetiğin Sorunları
Cemil Güzey → Dünya ve Gerçeklik
Kadir Yerci → Bilim Yöntemi
Başvuru : Tel: (0216) 337 53 92 - 418 22 47

Menzirler gitmez

"Sonunda İstanbul halkına güven duygusu veren, teröre karşı fedakarca mücadele eden bir polis şefinin başı, iktidar pazarlığı masasına konmuş..."

Ertuğrul Özkök Hürriyet'teki 17 Ekim tarihli yazısında şaşkınlığını, kızgınlığını böylece dile getiriyor. "Güle güle Necdet, diyor ağlamaklı, sen bizim gönlümüzden hiçbir zaman istifa edemezsin. Biz daha sadığız..."

Ahmet Vardar Menzir'e Özkök gibi sadık kaldığını gösteriyor. Murat Birsel de kafileye katılıyor, başkaları da. Bu arada, doğal olarak emekliye ayrılacak olan DGM başsavcısı Demiral da. Derken Menzir'in istifa edişinin sabahı, merkezden yapılan "günaydın" anonsuna yüzlerce polis telsizi "müdürümüzü isteriz" diye yanıt veriyor.

Yargısız infazlarla, gözaltında kaybetmelerle, işkencelerle burun buruna yaşayanlara gelince onların hiçbiri Menzir gitti diye ne seviniyor, ne de dövünüyor.

Tarihimizde ilk defa siyasal yaşamı orduya ortak olarak etkileyen bir polis teşkilatıyla yüz yüze olduğumuza göre, bir emniyet müdürünün istifasıyla hiçbir şeyin değişmeyeceğini, CHP'nin Menzir'e karşı sözde savaşının ise hiçbir ciddi önem taşımadığını görmek o kadar zor mudur? Bir de şu var: Menzir ister doğrudan katılsın, ister katılmasın, yargısız infazlardan, işkencelerden, gözaltında kayıplardan dolayı değil, bir CHP'li bakana politik ithamda bulunmaktan dolayı yerinden oldu.

Menzir işi ciddi bir iş değildir.

Bakınız Kurthan Fişek 17 Ekim tarihli Hürriyet'te ne yazıyor? "Cavit Çağlar ile Necdet Menzir arasındaki Çelik Palas toplantısında, Menzir'in 1996 seçimlerinde Bursa'da ikinci sırada milletvekili seçilerek, içişleri bakanlığına getirilmesi kararlaştırılmıştı."

Kıssadan hisse: CHP, ona içişleri bakanlığı verilse bile, polis rejiminden bir tek taşı bile yerinden oynatamaz.

İşte Menzir, işte CHP... Çok yaşayan çok görür..

Coni'nin savaş oyunu

"War Game" nedir?

Askerlik dilinde "war game", olası savaş durumlarına dair senaryolar hazırlamak ve bu seneryolarda öngörülen savaşta ne yapılacağını saptamak amacıyla "savaş oyunu" oynamaktır.

Basında NATO'nun böyle bir oyun oynadığı kamuoyuna duyuruldu.

"Bu oyuna göre", diyor çarşamba günü yayınlanan Sabah'ta Atina muhabiri Stelyo Berberakis, Batı Trakya Türkleri Yunanistan'a karşı ayaklanacak ve Bulgaristan'daki soydaşlarıyla birleşerek Türkiye'nin askeri yardımını isteyecek." Senaryo bu. Peki böyle olursa ne yapılacak? "NATO olası bir Türk-Yunan-Bulgar savaşını önlemek amacıyla devreye girecek ve azınlık Türklerinin kısmi otonomluğu dahil bir dizi 'barışçıl öneriler' getirecek..." Bu dehşetengiz öngörü, NATO karargahından yapılan açıklamaya göre, meğer subayların bilgisayarlarında laf olsun diye yaptıkları eğlencelik bir oyunmuş.

Gerçekten oyun mu? NATO'nun bir hayli oyunbaz olduğu ortada. O halde bu "oyunu" oyun sayabiliriz.

Gelgelelim, eski Yugoslavya topraklarında patlayan, NATO müdahalesiyle şimdilik yatışır gibi görünen savaş, örneğin Kosova'daki bir kıvılcımla tüm Balkanlar'a yayılacak türdendir. Böyle bir savaş Türkiye'yi kendiliğinden Yunanistan ve Bulgaristan ile cephe cepheye getirir. Daha yakın olasılıklar da vardır. Yunanistan'da ve Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığının Balkanlar'da tırmanan militarist ve şövenist histeriye koşut olarak ciddi bir baskıya uğraması, böyle bir olasılıktır. Bu ise tehlikeli gerginliklere kapı aralar.

Uzağa gitmeye gerek yok. Henüz TBMM Başkanı ünvanını korurken Hüsamettin Cindoruk "patrikhaneyi müze yaparız" deyivermedi mi? İbadethaneleri özelleştirmenin bir türü olarak "müzeleştirme"nin gerçekleştiğini düşünmek bile, bunun Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan'da Türk azınlığa karşı şiddetli misillemelere yol açacağını anlamaya yeter.

Demek ki, bölge devletlerini karşı karşıya getirecek pek çok vesile el altında bulundurulmaktadır.

Peki ama şu anda Türk azınlığa karşı yeni bir baskı dalgası geliyor mu? Haberlere bakılırsa böyle bir durum yok. Yunan hükümet sözcüsü Hitiris Türk azınlığın da yaşadığı B. Trakya'da 1,5 milyar dolarlık 282 yatırım projesini karara bağladıklarını ve azınlık okulları için bütçeden yeni fonların ayrıldığını açıkladı. Gördünüz mü olanı... Türkiye'de "yatırımcı" Sabancı'nın peşine DGM düşerken, Kürtçe eğitim yapan okullar şöyle dursun, yurtdışından yayın yapan Med-TV'nin çanına ot tıkamak için binbir diplomatik çaba harcanırken, Yunanistan'ın yaptığına bakın...

Yeni Yüzyıl da bu işe şaşırmış olmalı ki, haberi yorumlarken, Atina'nın bu kararı ya AB'nin direktifi gereği, ya da Türkiye'nin baskıları nedeniyle aldığını belirtiyor. Biz kendiliğimizden Kürt sorununu barışçıl yoldan çözemediğimize göre, komşumuzun da kendiliğinden böyle bir yüce gönüllülük gösteremeyeceği düşünülüyor.

Yorum doğru olabilir. Fakat sonuç değişmiyor. Her durumda Türk-Yunan rekabeti kızışıyor.

Bu kararlardan sonra Atina, Türkiye'nin Kürt sorununu askeri yoldan çözme ve Kıbrıs'tan çekilmeme çizgisine çok daha yüksek sesle karşı çıkma olanağını ele geçirecek.

Türkiye ise, hem Kıbrıs'ta "ödün" vermemek, hem de Kürt sorununun barışçıl çözümüne yanaşmamak için Yunanistan'la gerginliğe çok daha fazla ihtiyaç duyacak.

Her iki devlet bölgede hegemonya yarışından, ya da büyük emperyalist devletlerin onları bölgede hegemonya için yarıştırmasından geri çekilemez.

Ciklet çiğneyerek "war game" oynayan Amerikalı Türk-Yunan rekabetinin tehlikeli sonuçlarından korkmadığını, ufak devletlerin emperyalistlik oyununu bilgisayar ekranında eğlencelik kabilinden senaryolaştırarak gösteriyor. Hegemonya yarışını ister Türkiye, ister Yunanistan bir parmak boyu önde bitirsin, asıl kazanan ABD ve öteki kodaman devletler olacaktır.

Ondandır ki, halklararası dostluk ve barış, aynı zamanda emperyalizme karşı savaşın ta kendisidir

Sermaye işçiyi neden öptü?

Şaşırtıcı işler oldu şu son günlerde. Her biri birer dev sermaye grubu tarafından çıkarılan kimi gazeteler "işçi silkeledi, hükümet düştü" sözleriyle sevinçten havalara uçtu. Bir bölük sermayeci, işçiyi can-u gönülden alkışladı. Mesut Yılmaz işçinin gözlerinden öptü. Ecevit neredeyse "proleter devrimci" kesildi. Baykal -sonradan hülle yapıp yeniden nikah kıydıysa da- işçinin taleplerini reddetti diye Çiller'e "üçten dokuza şart olsun" diyerek nikahı bozdu. Emniyet Genel Müdürü Ağar ve Ankara Emniyet Müdürü Taşanlar çıkan olaylardan ötürü bir koşu gidip işçiden "özür diledi".

Bu tuhaf törensel olaylara Bayram Meral şaşırdı mı, bilmeyiz ama, biz bu işin altında bir iş var diye düşünmeye başladık. Bunca yıl "hükümeti alaşağı edelim" çağrılarına sonuç alıcı bir karşılık vermeyen işçi sınıfının, birden Ankara'ya baskın yapıp hükümet devirmesi nasıl bir iştir? Çok ciddi bir iştir.

Birincisi, tarihimizin en büyük grevini yaşadık. "Elveda proletarya" kitabını ezberleyenler için de, örgütlü işçi sınıfı hareketinin yerine -önemini yadsımasak da- varoşlardaki hareketlenmeyi geçirenler için de, bu arada "işçi sınıfı eksenli" partiden söz edip eylemin gerisinde kalan hepimiz için de düşündürücü ve eğitici bir gelişmedir bu.

İkincisi, grevler, "sattım, satıyorum" denilen kamu işletmelerinde patlamıştır. İşçi sınıfı, onu KİT'lerle birlikte tasfiye etmek isteyen devletle doğrudan doğruya yüzyüze gelmiştir. Gerçi özel kapitalist sermaye, işçi sınıfını cepheden karşısına almak zorunda kalmadığı için işler büsbütün kızışmamıştır. Buna karşılık, grev ve gösteriler, tam da hükümet krizinin zirveye tırmandığı bir ana rastladığı için sınıf mücadelesi politik çizgiler kazanmıştır.

Üçüncüsü, gerçi bu politik çizgiler, sosyalist politik bilinç düzeyine yükselememiş, dahası Türk-İş yönetimi sınıfsal politikayı düzen partilerinin aralarındaki kayıkçı döğüşüne bağlamış, onu burjuva parlamenter siyasal manevralarının düzeyine indirmiş olsa da, grevler, kriz durumunda sermayenin değişik grupları, birbirleriyle hesaplaşırken, işçileri de düzene karşı kışkırtmadan edemeyeceklerini bir kez daha ortaya koydu.

Dördüncüsü , genel olarak sosyalist hareket, istenir düzeyde etkin bir rol oynayamasa da, kriz bitmemiştir. Sürüyor ve Çiller–Baykal koalisyonuna rağmen de sürecek. Sosyalistlerin güçlü bir barış, ekmek, özgürlük hareketi yaratarak siyasal gelişmelere müdahale etmesinin koşulları vardır. Yaşanan özgün bir krizdir, Türkiye'nin nereye doğru dönemeç alacağı, krizden çıkışı, kimlerin, hangi doğrultuda başaracağına bağlıdır. Sosyalistler bu krizden, işçi sınıfının, tüm çalışanların güçlenerek çıkmaları için harekete geçeceklerse, bilelim ki, çok az zamana sahiptirler.

Beşincisi, bu olaylar eğer sosyalistler birleşir, kitlesel bir güce ulaşırlarsa ve işçi sınıfı içinde, sendikalarda geçmişteki yanlışlarını tekrarlamadan çalışmaya koyulurlarsa, ülkede sosyalist alternatif bir hayal olmaktan çıkacaktır.

Şimdi işçiler, "bayram değil, seyran değil sermaye ve düzen partileri bizi neden öptü" diye düşünüyorlar. Bizim de onlarla birlikte düşünmemizde sayısız yarar var.

DGM şimdi de Türkeş'in peşinde!

Rus düşmanlığı, Ermeni düşmanlığı, Arap düşmanlığı, Kürt düşmanlığı, Batı düşmanlığı, Doğu düşmanlığı yetmezmiş gibi, ansızın zaman tünelinde hızla geriye doğru sürüklendik ve karşımıza bir de Bizans düşmanlığı çıkıverdi.

Nasıl mı? Önce bir "hitabe"yi aktaralım.

"Türk milletinde Bizans'tan geçme bir hastalık vardır. Gevşeklik, laubalilik, dedikodu, birbirini beğenmemek, sır saklamamak, rastgele laf söylemek... Bu hastalık sizde var. Bu hastalığı tedavi edemezseniz kendinize yol seçiniz..."

"Hitabe" bilindiği gibi Türkeş'in. Fakat onu herkes farklı değerlendiriyor. Ankara Barosu avukatlarından Hayri Balta bu sözlere fena halde içerlemiş. Tutmuş Türkeş'i "Türklüğü tahkir ve tezyif" ettiği için ihbar etmiş.

Biz bu defa ne yazık ki, Türkeş'in böyle bir suç işlemediğini açıklamak zorunda kalacağız. Çünkü hazret bu hitabında her şeye rağmen Türklüğü bayağı kayırmış.

Bizansı "mikrop", Türkleri de bu mikroptan kapmış "hastalar" olarak nitelemiş.

Onun Türklüğe yakıştırdığı hastalık türlerini tartışacak değiliz. Biz yalnızca burada gizliden gizliye bir Atatürk karşıtlığı sezer gibiyiz.

Ne demişti M. Kemal: Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir...."

Türkeş ise "Türk milleti gevşektir, laubalidir, dedikoducudur..." diyormuş.

İşler iyice arap saçına dönüyor galiba.:. Sırf bunları söyleyerek, düşüncesini açıklayan Türkeş'in de peşine, tıpkı Sabancı'nın başına gelen gibi, DGM düştü düşecek...

BSP, HADEP, GBK Parti Girişimi, İP, SİP, DDP temsilcileri görüşlerini Söz'e açıkladı

Sol seçimlerde ne yapacak?

Haber Merkezi- CHP'nin 9 Eylül kurultayından sonra 4 yıldır süren DYP-CHP koalisyonunun sona ermesi ülkeyi sadece bir hükümet krizine sürüklemekle kalmadı, 360 bin işçinin grevde olduğu koşullar aynı zamanda çeşitli çevrelerin bir 'rejim krizi' endişesini dile getirdikleri gerilimli bir siyasal ortamı da ortaya çıkardı. Çiller'in MHP desteği ile kurmaya kalkıştığı azınlık hükümeti girişimi önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin başına nasıl bir 'hükümet modeli' tasarlandığını da gösteren bir örnek idi. MHP'nin etki alanı içindeki bir DYP veya doğrudan bir DYP-MHP iktidarı. 'Başbuğ Ecevit'in de bu faşist karması hükümet modeline destek olabileceği görüldü.

Son haftaların hızlı siyasal gelişmeleri sonucunda DYP-CHP koalisyonu yeniden gündeme gelirken, CHP ve Deniz Baykal en kazançlı çıkan parti ve lider olarak öne çıktılar. Medyanın hep bir ağızdan CHP ve Baykal övgüsüne girişmesi dikkat çekicidir. Dört yıllık koalisyonun yarattığı yıpranmışlıktan, DYP'ye koltuk değnekliği yapmış olmanın verdiği eziklikten kurtulmaya çalışan CHP sol seçmenin kendisinden uzaklaştığının farkındadır. Son haftaların gelişmeleri, Çiller'in CHP'nin 20 Eylül'de deklare ettiği koşulları kabul ederek yeni koalisyona yaklaşımı CHP'yi ve Baykal'ı sol seçmenle yeniden barıştırmak açısından önemli noktalardır. Yine, özellikle DYP'nin azınlık hükümeti denemesindeki tutumuyla 'Başbuğ Ecevit' daha önce CHP'den uzaklaşan sol seçmenin gözünde yıpranmış bulunmaktadır.

İşte bu koşullarda Türkiye bir erken seçime giderken sosyalistlerin ve diğer demokratik muhalif güçlerin ne yapacakları sorusu gerçekten önemlidir. SÖZ bu soruya yanıt ararken ve bu güçlerin hızla bu soruya verecekleri yanıtlar çerçevesinde seçimlerde izleyecekleri politikaları netleştirmelerini isterken, ortaya başlıca üç eğilim çıkacağının da farkındadır.

Üç siyasal tavır...

Birincisi, bazı çevreler yine 'boykot' taktiğini ileri sürecekler ve 'devrimci lafazanlığın' sihirli etkisinden kendilerini kurtaramayacaklardır. Ancak önümüzdeki siyasal süreçte olağanüstü birtakım gelişmeler olmazsa seçimleri boykot etmenin haklı gerekçesi ve koşulları oluşmayacaktır.

İkincisi, yine bazı çevreler seçimlerde kendi güçlerini görmek, sınamak noktasından hareketle sekter bir yaklaşım ortaya koyacaklardır. Dar bir açıdan dünyaya bakanlar için seçimler kendi sektlerinin güçlenmesi için bir vesileden öte bir öneme ve anlama sahip değildir.

Üçüncüsü ise, seçimlerde sosyalist ve demokratik muhalefetin ülkenin genel siyasal sürecine ve güç ilişkilerine müdahale etme olanaklarını öne alan, sadece kendi 'dar siyasal çıkarlarını' temel almayan sağduyulu bir anlayışla hareket edenler olacaktır.

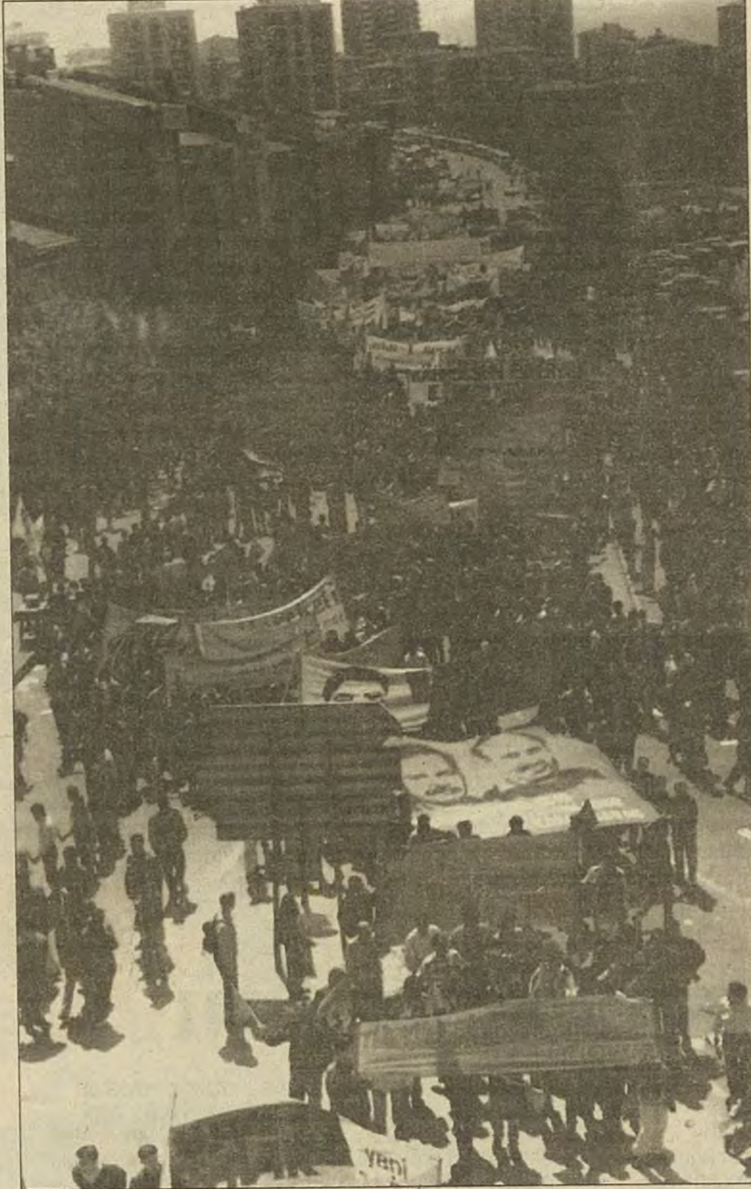
Nitekim soruşturma sonuçları bunları ortaya koyuyor. Ama daha da önemlisi ve olumlu olan nokta, seçimlerde geniş bir güç birliği, seçim ittifakı veya seçim bloğu eğiliminin dile getiriliyor olmasıdır. Bu eğilimdeki siyasal ve toplumsal güçlerin bunu pratik ve gerçekleşebilir bir olanak durumuna getirmeleri artık önlerinde duran bir görev ve sorumluluktur.

Genel eğilim seçim ittifakı

HADEP İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak, seçimlere demokrasi ve barış güçleriyle geniş bir ittifak kurarak girmek istediklerini söyleyerek, bu konuda da girişimlerde bulunduklarını kaydediyor. Demokrasi ve Değişim Partisi İstanbul İl Başkanı Kemal Yılmaz, kapatılma davası nedeniyle partilerinin seçimlere girmesinin engellendiğini belirterek, "Eğer seçimlere katılsaydık demokrasi, barış ve özgürlükten yana kurumlarla, partilerle ittifak yolunu arardık. Biz demokrasi ve barış güçlerinin birlikte olmak için görüşmeler yapmasını, ittifaklar içine girmelerini savunuyoruz" diyor. Birleşik Sosyalist Parti Sözcüsü Atilla Aytemur, partilerinin seçimlerde bir emek cephesinin oluşması için üzerlerine düşen her şeyi yapacağını ifade ederek, sosyalistlerin seçimlerde birlik oluşturmaşının gerekliliğini kaydediyor. Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi'nden Bülent Forta da sosyalistlerin bu seçim sürecine ve seçimlere solun bir blok olarak girmesinin mutlak bir zorunluluk olduğunu düşünüyor.

İşçi Partisi İstanbul İl Başkanı Turan Özlü, partilerinin seçim politikasında "Sol Güçbirliği"ni önemli bir nokta olarak vurguluyor.

Seçimlere sosyalist ve demokratik güçlerin ittifak içinde katılmaları gereğine işaret eden bu tabloda farklı yaklaşım sergileyen ise Sosyalist İktidar Partisi.

Bu birliktelik seçimlerde de sağlanabilecek mi?

Sosyalist İktidar Partisi, seçimlerde sosyalizmin daha etkili bir propagandası için her olanağı değerlendireceklerini, ancak seçim dönemlerine ait suni propaganda araçlarına ve örgütlenme tarzlarına veya zorlanmış birlik arayışlarına karşı olduklarını ifade ediyor.

BSP, Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi, HADEP ve Demokrasi ve Değişim Partisi'nin farklı siyasal yaklaşımlara sahip bulunsalar da, birlikte ve ortak bir seçim politikası oluşturma konusunda bir hayli yakın görüşlere sahip bulundukları görülüyor. Bu dört siyasal güç, seçim politikalarında Kürt sorununda rejimin yükselttiği savaş politikalarına karşı "barış" talebine, özgürlük ve emekçilerin haklarına ortak vurgular yapıyorlar.

İşçi Partisi, CHP ve DSP'den kopamıyor

İşçi Partisi'nin, oldukça belirgin kemalizm vurgulu "bağımsızlık"çı söylemi ve Kürt sorununa yaklaşımıyla ayrı bir yolda yürüyeceği tahmin edilebilir. İşçi Partisi'nin ayrıca "Sol Güçbirliği"nde ifade ettiği ayırıcı bir başka nokta ise, bu birlikte CHP ve DSP gibi partilerin de bulunması.

Seçim politikası veya seçim birliklerini yapay olarak niteleyen, Sosyalist İktidar Partisi'nin, bu politikalarını değiştirebilecek tek koşulun "Kürt devrimci dinamiği" olduğu belirtiliyor: "Partimiz, bu dinamik çerçevesinde ortaya çıkacak gelişmelerin seçimlere dair uzantılarını elbette değerlendirecektir."

Kısacası sosyalist, demokratik partilerin seçimde ortak birlikler ve politikalarla çıkma şansları, onların öncelik verdikleri sorunlara ve çözüm yöntemlerine ilişkin bakış açılarına bağlı bulunuyor. Önümüzdeki günlerde sosyalistlerin ve demokrasi güçlerinin, bu yöndeki girişimleri ve tartışmaları daha belirgin hale gelecek; ayrılıklar ve birliktelikler açıkça ortaya çıkacak.

BSP Parti Sözcüsü Atilla Aytemur:
Ekmek, barış ve demokrasi

Türkiye, sorunların kartopu gibi, hergün daha da büyüdüğü bir ülke haline geldi. Sermaye, mevcut krizi çözmek bir yana, attığı her adımla krize kriz katıyor.

Uzun zamandır barışçı çözüm bekleyen Kürt sorunu, 12 Eylül'ün anayasa ve yasaları ile despotik kurumlarından arınarak ulaşılması düşünülen demokratikleşme sorunu ve artık tahammül edilmez hal almış bulunan iş, ücret, sendikalaşma ve sosyal güvenlik gibi sorunlar etrafında kendini dayatan çalışma yaşamı ve bozuk gelir dağılımıyla ilgili sorunlar katlanarak artıyor.

Hükümet krizi, bu parlamentonun bu haliyle halkın yararına bir çözüm üretme kapasitesine sahip olmadığını bütün çıplaklığıyla bir kez daha göstermiştir.

Türkiye, aslında yapısal olan kronik krizi ile ona yeni bazı boyutlar katan şimdiki siyasal krizini, köklü toplumsal değişimleri içeren bir programa sahip olan toplumsal güçler iktidara gelmediği müddetçe, aşma şansına sahip değil. O nedenle, bu kabuk değiştirme süreci içerisinde, global politikalarını bölgeye ve Türkiye'ye dayatan emperyalist güçlerin peşinden ve bunlara denk düşen iç politikaların temsilcisi güçlerin eliyle oradan oraya savrulacağı anlaşılıyor.

Kendilerini toparlama çabası içerisinde bulunan sosyalistler ve bu gidişattan hoşnut olmayan geniş emek güçleri ve diğer toplumsal muhalefet akımları, böyle bir olumsuz gidişi değiştirme iç dinamiğine ve bakış açısına sahip kuvvetler olarak dikkat çekiyor. Kürt kimliğinin tanınması için mücadele yürütenlerin genişliği ve önemi de buna dahil edildiğinde, Türkiye'nin geleceğinin belirlenmesinde dayanılabilecek ana zemin aşağı yukarı belirlenmektedir.

Ekmek, barış ve demokrasi şiarları etrafında sürdürülecek böyle geniş kapsamlı bir mücadele içerisinde, sosyalistler açısından öne çıkan görev, kimliklerinin geniş halk kesimleri tarafından algılanabilmesini sağlayarak, birliklerini gerçekleştirmektir. Böyle bir süreçte sağlanan sosyalistlerin birliği, diğer alanlarda verilecek mücadelelerin başarısı ve istikrarının da bir dayanak noktası olacaktır.

BSP, seçimlere girecek, partiyi ve imkanlarını, demokrasi ve özgürlük mücadelesinin güçlerinin emrine verecek, onlara kürsü olacaktır. Geniş bir emek cephesinin oluşabilmesi için ve sosyalistlerin yeniden siyaset arenasına etkili bir dönüş yapabilmeleri için gereken her şeyi yapacaktır.

BSP, olabilecek erken seçimde, sosyalistlerin kendi kimlikleriyle, ezilen halkın mücadele ve taleplerinin yanında yer almasının, Türkiye'nin barış, demokrasi ve ekmek kavgasının başarıya ulaşması bakımından en uygun bir yönelim olduğunu görmektedir.

GBK Parti Girişimi'nden Bülent Forta:
Seçimlere solun bir blok olarak girmesi mutlak bir zorunluluk

Türkiye'nin bir seçim sürecine girdiği hemen herkes tarafından kabul ediliyor. Bu seçim süreci ve seçimler hem düzen yanlısı güçler açısından, hem de muhalif güçler açısından son derece önemli sonuçlar ortaya çıkartacak. Bu süreçte solun, sosyalistlerin ve tüm muhalif güçlerin uygulayacakları politikalar hem "rejim krizi"nin nasıl çözüleceği üzerinde etkide bulunacak, hem de emek hareketinin (ezilenlerin) krizinin aşılması noktasında etkide bulunacak.

1. Bu seçim sürecine ve seçimlere solun bir blok olarak girmesi mutlak bir zorunluluk. Dolayısıyla bu bloğu kapsayabilecek en genel bir şemsiyenin yaratılabilmesi gerekiyor. Böyle bir blok'u bir araya getirebilecek en genel talepler barış, özgürlük ve emek'tir. Bu talepler aynı zamanda rejimin krizini ortaya çıkartan faktörlerle de çakışır.

2. Böyle bir blok emeğin kriz karşısındaki yanıtı olarak şekilleneceğinden, toplumsal muhalefet hareketinin önünde yer alan örgütlerin (sendikalar, kitle örgütleri, sivil örgütler vb.) temsilcileri bunun oluşturulmasında kilit bir rol oynamalıdırlar.

3. Kuşkusuz solun bu seçimlerdeki politikası salt güncel taleplerle sınırlı olamaz. Barış teması nasıl bir barış ve sonrasını, özgürlük teması nasıl bir özgürlük ve sonrasını, emek teması nasıl bir emek egemenliği ve sonrasını içermek zorundadır. Bu ise, yeni bir ülke özleminin yeni bir bakış açısıyla ortaya konulması demektir.

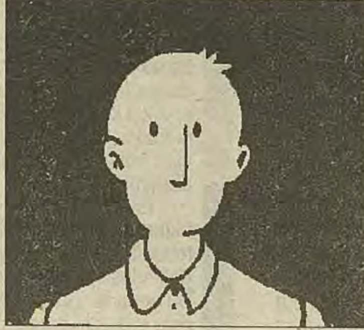
HADEP İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak:

Geniş bir birliktelik kurmak gerekiyor

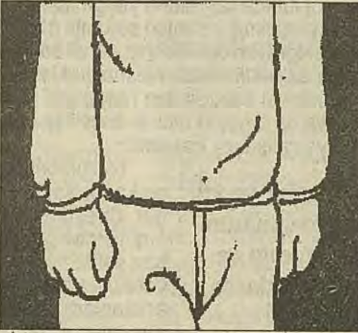
Türkiye'de, Doğu ve Güneydoğu'da bir savaş var. Savaş nedeniyle emekçilerin üzerinde yoğunlaşan yansımalar var. Kuşkusuz emekçiler üzerindeki sömürü ve baskı daha önce de vardı, ancak savaş bunu daha da artırdı.

Bir erken seçim döneminde savaşa karşı barışı, işçilerin, emekçilerin demokratik ve siyasi taleplerini dile getirmek öncelikli görev olacaktır. Sistemin baskı ve sömürüsüne karşı ne yazık ki sendikaların, sosyalist partilerin tepkisi zayıf kalıyor. 12 Eylül'den sonra yaşananlar, sosyalist güçleri, sendikaları güçsüz kıldı. Bu güçsüzlük, baskıları ve sömürüyü artıran faktörlerden birisini oluşturuyor.

CHP, ki o zamanlar SHP, iktidara gelmeden önce sisteme karşı oluşan toplumsal muhalefetin yürütücüsü gibi görönüyordu. Olağanüstü Hal Yasası'nın kaldırılmasından, demokratik haklar konusunda birtakım adımlar atılmasından söz ediyorlardı. Ancak iktidara geldikten sonra bunun böyle olmadığı ortaya çıktı. CHP savaş hükümetinin ortağı oldu. Bu seçimler bu açıdan da önemli.

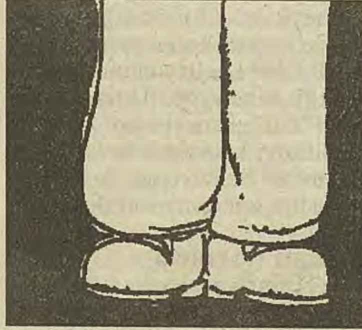
Partimiz Güneydoğu'da engelleniyor. Korucuların, kontrgerillanın, özel timlerin baskısı altında bulunuyor. Orada HADEP'e yönelik yoğun baskı var, basın bu konuda bir bilgi vermiyor.

Fakat seçimlerin gündeme geleceği bu yakın dönemde, sistem bir soluk almaya gidecektir. Büyük bir kriz yaşıyor. Ekonomik kriz siyasi kaynaklı. Savaşı sürdürürseniz bu emekçilerin sırtına yük olarak biner, emekçilerin durumu kötüleşir, ekonomi ağır bir yük altına girer vb. Ayrıca savaş nedeniyle büyük şehirlere yaşanan göç, buralarda Kürtlerle emekçi kitlelerin kaderini birleştiriyor. Sosyal patlama öğelerini artırıyor. Bunu herkes görüyor. İçeriden ve dışarıdan "değişim" için sistem üzerinde yoğun baskı var. Sermaye, dış dünya ve emekçiler bir çözüm bulunmasını istiyor.

Bu nedenlerle sistemin, baskıları nispeten azaltacağını, bir soluklanma dönemi yaşanacağını tahmin ediyoruz. Bu bizim için değerlendirilmesi gereken bir fırsat. Yalnızca bizim için değil, tüm demokratik, sosyalist partiler için de böyle.

Seçime barış ve demokrasi istemleriyle geniş bir birliktelik kurarak girmek istiyoruz, bunun gerekliliğine inanıyoruz. Bu tam olarak nasıl olur, şimdi somut bir şey söyleyemiyorum, ancak kimi girişimlerimiz, görüşmelerimiz var. Adımlar atılır diye düşünüyoruz. Şunu da belirtmek gerekir; seçim dönemini yalnızca bir ajitasyon propaganda dönemi olarak görmek yeterli değil, demokrasi ve barış güçlerinin Meclis'te bir güç oluşturmasını da sağlamak gerekiyor artık.

İP İstanbul İl Başkanı Turan Özlü:

Sınıfın ihtiyacı: Sol güçbirliği

İşçi Partisi, önümüzdeki erken seçime, "sosyalistlerin ihtiyaçları" açısından değil, emekçi sınıfların ihtiyaçları açısından bakıyor. Bilimsel sosyalizmi kılavuz kabul eden öncü parti, her zaman ve her durumda grup politikası değil, sınıf politikası izleyerek büyük güçler toplar ve devrime önderlik eder.

Bugün Türkiye emekçileri, emperyalizmin Yeni Dünya Düzeni amacıyla yürüttüğü saldırıya karşı bir direnme hattı kurma mücadelesi veriyorlar. Durum son derece naziktir. Çünkü IMF reçetesi, emekçi sınıflara karşı doğası gereği şiddet uygulanmasını gündeme getirmektedir. Öte yandan ABD, Kuzey Irak'taki Kürt devletçiğini himaye altına alması ve kriz bölgelerinde taşeronluk üstlenmesi için Türkiye'ye baskı yapıyor. Dünya sermayesi, hem ekonomi, hem de dış politika açısından Türkiye'de faşizmi tırmandıran bir çizgiye girmiş bulunuyor. Buna bağlı olarak ABD'nin erken seçimle hedeflediği iktidar formülü belirmiştir: DYP-MHP hükümeti. Erken seçime kadar ülkemizi yönetecek olan Çiller-Baykal koalisyonu, bu çözüme köprü olarak kullanılacaktır.

İşçi Partisi'nin seçim politikası şudur: ABD'nin Çiller-Türkeş iktidarını önlemek ve emekçi hareketinin daha da gelişmesine elverişli bir siyasal sürecin yolunu açmak. Bu bakış açısıyla geçen aralık ayından beri 'sol güçbirliği' için çalışmalar yürütüyoruz. DSP ve CHP gibi sosyal demokrat partilerle İşçi Partisi ve diğer sosyalist partiler, seçimlere Sol Güçbirliği olarak girmelidirler. Sol Güçbirliği'ni gerçekleştirmek için, CHP ve DSP'nin ve diğer bazı "sosyalist" partilerin, IMF ve Batı ekseninden kurtarılmaları gerekir. Emekçi hareketi ve bağımsızlık güçleri bunu dayatabilir.

Sol Güçbirliği'nin dayanacağı büyük kuvvet hazırdır; dahası ayağa kalkmıştır ve siyaset alanına girmektedir; işçi hareketi kamu çalışanları hareketi, onları destekleyen halk güçleri ve uyanan köylülük.

Sol Güçbirliği'nin programı bellidir: IMF reçetesine direnen işçi sınıfının, kamu çalışanlarının, köylülüğün, esnafın, zanaatkarın, öğrenci ve aydınların talepleri.

Sol Güçbirliği, bir iktidar seçeneği olarak çıkmalıdır ve nesnel olarak iktidar seçeneğidir. Sol Güçbirliği, MHP'nin ortak olduğu bir iktidarı önleyebilecek biricik çözümdür, bu açıdan halkın çözümüdür. Aksi halde DYP-MHP ortaklığı, Türkiye'yi içte görülmemiş bir yoksullaşmaya ve millidinsel boğazlaşmalara, dışta ABD taşeronluğunun bedeli olarak kanlı maceralara sürükleyecek faşist bir rejime basamak olacaktır.

Sol Güçbirliği gerçekleşebilir mi? Elbette büyük güçlükler var. Çünkü bu seçenek, doğrudan doğruya ABD emperyalizminin, IMF'nin ve yerli gericiliğin engelleriyle cephe cepheyedir. Ama devrimcilik, zaten zorlukları yenebilmektir.

Öküzü boynundan kavramak

Tektaş AĞAOĞLU

Sosyalist hareket hayatî bir dönemecin eşiğinde. Birlik sorunu salt olgu olarak değil, içerdiği perspektifle kendi gündemini belirliyor.

Sosyalistler son on beş yıldır -hattâ daha önceden beri- sürdüregeldikleri pasif tepkici tavrı -olayların içinde ve ardında sürüklenmeyi- geride bırakıp, olaylara ve politikaya doğrudan aktif müdahale alanına adım atabilecekler mi?

Esas sorun budur.

Birlik, bu dönemeçte en devrimci siyasettir. Ama içi doldurulmak şartıyla. "Hareket geleneği" partileşmeye adım atıyor. Bunun süregelen "gelenekselleşmiş" alışkanlıklardan radikal bir kopuş olduğunun bilmem herkes bilincinde mi? Zira "parti geleneği" de öteden beri, fiilî yapısı ve davranış biçimiyle, kendini hareket geleneği özellikleriyle tanımlamamış ama -hayata geçirmiştir. Sonuç: Sosyalist hareketin doğru dürüst adına layık bir parti geleneği yoktur! Birliğin önündeki en devrimci görev ve misyon bunu gerçekleştirmektir.

Kimlik ve hitap sorunu üzerindeki tartışma, kimlikle hitabın ya da temel hedefle politika yapma tarzının birbirine karıştırılmaması gereği aydınlığa kavuştuğu ölçüde kolaylıkla aşılır. Çözülemeyecek bir sorun yaratmaz. Sorun, politika yapma tarzında düğümleniyor. Pasif tepkicilikle aktif müdahale arasındaki farkın belirleyici öğesi odur.

Öküzü boynuzundan kavramakta yarar var. Ülkede ve toplumda -ve dünya genelinde- kıymeti harbiyesi olan bir işlev yüklenmeye var mıyız? Varız diyebilmenin sorumluluğunu taşımaya var mıyız? Sosyalizm, her şeyin ötesinde, bir yönetim devrimidir. "Öncü parti" kavramı bir yana, "ayakların baş olması" ne demektir? Ayaklar niçin baş olmak istesin? Nasıl ister? "Baş ol!" diyenlere de, kendine de niçin güvensin? Nasıl güvenir? Partileşmeye hep birlikte adım atılırken, bu soruların cevabı aranmadan sosyalist hareketin emekçi kitlelerle, ezilen kesimlerle, toplumsal muhalefet birikimleriyle, ulusal ve kültürel kimlik dinamikleriyle bugüne dek bütünleşmemiş olduğu gerçeğinin bin birinci kez tekrarı kimin kafasına neyi dank ettirir?

Birlik, bu dönemeçte en devrimci siyasettir. Ama içi doldurulmak şartıyla. "Hareket geleneği" partileşmeye adım atıyor. Bunun süregelen "gelenekselleşmiş" alışkanlıklardan radikal bir kopuş olduğunun bilmem herkes bilincinde mi?

Fabrikaysa fabrikada, tarlaysa tarlada, grev alanlarıysa grev alanlarında, sendikaysa sendikada, dernekse dernekte, seçimse seçimde, parlamentoysa parlamentoda; üniversitede, sanatta, kültürde, bilimde, bütün alanlarda, örgütsel varlığımız ve örgütleyici gayretlerimiz ve becerimizle, ayağı yere basar güncel politikalarımız ve militan propagandamızla, demokrasiyi kazanma kavgasını, kazanılan her mevziyi sahiplenme ve ilerletme ve her adımda sosyalizm hedefine yöneltme perspektifine bağlayıcı, sürecin ardına kitlesel güç yığıcı çalışma tarzımızla, ısrarımızla ve sebatımızla biz bu işe varız diyor muyuz?

Mevcut düzenin genelgeçer eleştirisinin ötesinde -ki söylediklerim eleştiri için de geçerlidir- alternatif politikalar saptamada ağza pelesenk genellemeleri aşıp özele inmeye; sömürünün, baskının, kapitalist ve emperyalist politika ve uygulamaların emekçilerin hayatına -yaşadıkları ve çalıştıkları her alanda ve hemen her bir birimde- değdiği noktadan yola çıkmaya; bunu yapabilmek için yöreler ve ülke çapında, giderek uluslararası çapta doğru ve ayrıntılı bilgilenme ve iletişim ağını devreye sokmaya; bütün bunların gerektirdiği enine ve dikine kapsamlı örgütlenmenin ve çalışma tarzının gereğini yerine getirmeye var mıyız?

Birliğin devrimci içeriği, particilerle hareketçilerin ortak alışkanlıklarından, tepkici pasif "hareketlilik"ten yapıcı aktif müdahale konumuna geçişin üstesinden gelmekte somutlanıyor. En çok ve en başta bunu kavramamız gerekiyor. O olmadıkça, "Bizde bunlar yok ama şimdi imza toplayalım!" ya da "Bunları da yaparız, hele bir barikata çıkalım!" anlayışı ve pratiği aynı kapıya çıkar. Kedi kuyruğunu kovalar misali "sorunlarımız" etrafında dolanır dururuz.

Sosyalistler birlik perspektifinin onları getirdiği dönemeçte sorunlarının bam telini, neyi tartışacaklarını doğru saptamalılar.

Sosyalist İktidar Partisi Siyasi Büro:

Zorlanmış birlik anlayışlarına karşıyız

Sosyalist İktidar Partisi ülkedeki genel siyasal dengeler ve sınıflar mücadelesinden bağımsız seçim taktikleri oluşturulamayacağından hareketle, şu anda tarihi ve koşulları netleşmemiş bir seçime yönelik değerlendirme yapmanın yanlış olacağını düşünmektedir.

Partimiz seçimleri sosyalizmin toplumsal meşruiyet elde etmesi için ve örgütlü mücadeleyi daha ileri noktalara taşımak için bir araç olarak görmektedir. Sosyalizmi ideolojik ve siyasal olarak güçlü bir cazibe merkezi haline getirecek her aracı sosyalist mücadelenin bileşenlerinden birisi olarak görmekteyiz.

Şu anda, mücadelemizin genel siyasal sorunları dışında, ondan bağımsızlaştırılmış ayrı bir "seçim" başlığı altında yürütülecek bir tartışmanın yararlı olmayacağını düşünüyoruz. Bu yaklaşımımız seçimlerin önemsiz oluşundan değil, sosyalizmin bu ülke toprağının yarattığı bütün imkanlara istikrarlı ve ilkeli bir biçimde müdahale etmesi ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Seçimlerde parti olarak sosyalizmin daha etkili bir propaganda yapabilmesi ve daha kalıcı mevziler elde etmesi için karşımıza çıkacak her olanağı değerlendireceğiz. Ancak, partimiz seçim dönemlerinde suni bir biçimde yaratılmış ve toplumsal sonuçları itibariyle etkisiz propaganda araçlarına, geçici örgütlenme tarzlarına veya zorlanmış birlik anlayışlarına karşıdır.

Bir siyasi örgüt, geliştirdiği mücadele araçları arasındaki uyum sayesinde bir kimlik edinir. Biz Sosyalist İktidar Partisi'nin ayırdedici yönünün bu olduğunu düşünüyoruz. Bu çerçevemizi kısmen zorlayacak tek dinamik Kürt devrimci dinamiğidir ve partimiz bu dinamik çerçevesinde ortaya çıkacak gelişmelerin seçimlere dair uzantılarını elbette değerlendirecektir.

DDP İstanbul İl Başkanı Kemal Yılmaz:

İttifak yolunu ararız

Partimiz hakkında kapatılma davası açıldı. 24 Ekim'de mahkememiz olacak. Biz şimdi bu mahkemede sözlü savunma için hazırlıklarımızı yapıyoruz. Kapatılmamız gündeme geldiği için bir erken genel seçime katılma şansımız da engellenmiş oldu. Öte yandan, henüz 6 aylık bir partiyiz, örgütlenmemizi de tamamlamış değiliz.

Devlet, hakkımızda kapatılma davası açarak örgütlenmemizi tamamlamamızı da engellemiş oldu. Devletin baskıları nedeniyle partimiz örgütlenmeye fırsat bulamadı.

Büyük ihtimalle kapatılacağız, bu yüzden de seçimlere katılamayacağız.

Fakat kapatılıyoruz diye, bir politikamız olmayacağı anlamına gelmiyor, elbetteki bir politikamız olacak. Eğer seçimlere katılsaydık. Demokrasi, barış ve özgürlükten yana kurumlarla, partilerle ittifak yolunu arardık. Yalnızca biz tek başımıza bu mücadeleyi veririz diye düşünmüyoruz. Biz demokrasi ve barış güçlerinin birlikte olmak için görüşmeler yapmasını, ittifaklar içine girmelerini savunuyoruz.

Eğer seçime katılsaydık, temel seçim propagandamız barıştan yana ve kirli savaşın karşısında olacaktı. Kirli savaşın sona erdirilmesini isteyecektik. Bu savaşın Türk ve Kürt halkına zarar verdiğini anlatacaktık. Bu kirli savaşın devlet tarafından başlatıldığını, 70 yıldır sürdürüldüğünü nedenleriyle birlikte anlatacaktık.

MHP neden geri çekildi?

Mustafa ERDOĞAN

Güvenoylaması öncesinde Çiller'e 'MİT üzerinde tasarruf kullanma hakkını' kabul ettiren Türkeş'in planları tutmadı. Azınlık hükümetinin güvenoyu alamamasının ardından MHP, devlet içinde sahip olduğu etkinliğinin "mevcut çapıyla" yetinmek zorunda kaldı...

Ankara, Azınlık hükümetinin güvenoyu alamamasından sonra DYP-CHP koalisyonu tekrar devreye sokuldu. Devletin ortadoğu ve ekonomi politikalarında ABD ile uyumlu sözde liberal kanadı Gümrük Birliği sürecine "sosyal demokrat" destekli bir seçim hükümeti ile girmeye çalışıyor. Demirel ve Cindoruk'un temsil ettiği statükocu "mutabakat" kanadı ise uğradığı kısa vadeli başarısızlığı, Cindoruk'un deyimi ile "seçim otobüsünün üstüne çıkarak" aşmaya çalışacak. DYP'de koalisyonun ardından yeni küskünlerin ortaya çıkacağı konuşulurken ANAP, DYP'deki küskün sayısının 20'ye ulaşacağını tahmin ediyor.

Cindoruk ve çevresinin DYP içine müdahale ederek parti içi muhalefeti genişletmeye çalışacakları gözleniyor. Başta Cindoruk ve Ergenekon olmak üzere partinin önemli isimleri ihraç etmesine karşı DYP'de hala etkin bir muhalefetin varlığı Çiller'i düşündürüyor. Muhalifler ve ANAP'ın geniş tabanlı mutabakat hükümetini gerçekleştirememeleri ve Çiller'in ordunun da bir bölümünün desteğini alarak yönünü ABD'ye dönmesi yeni koalisyona yönelik muhalefet cephesinin genişlemesi sonucunu doğurdu. Önümüzdeki dönemde genişleyen muhalefet kanadının DYP CHP koalisyonunu çalıştırmamak için çaba gösterecekleri belirtiliyor. Nitekim bu durum şimdiden kendini hissettiriyor. İstanbul eski İl Başkanı Orhan Keçeli'yi de yanına alan muhalefet cephesi, Çiller'i "Özer Çiller'in Talabani'nin yeğeni ile şirket kurup Irak petrollerini satmaya çalışmasından, Tarsus yolunun dış kredisinden aldığı komisyona kadar" bir takım yolsuzluk dosyalarıyla vurmaya çalışacak. Başta 8'ci madde olmak üzere meclis gündeminde bekleyen yasa tasarılarını engellemeye çalışarak hükümeti seçimlere kadar eritme çabasına girecek olan muhalifler, ANAP, RP ve BBP ile temaslarına başladılar.

Demirel'in tavrı

Bu arada Demirel'in Çiller'e ikinci kez hükümeti kurma görevi vermesi çeşitli tartışmalara yol açtı. DYP'li muhaliflerin etkin olacağı bir ANAP-DYP koalisyonundan, bu gerçekleşmez ise geniş tabanlı bir mutabakat hükümetinden yana olan Demirel'in bu tavrı bir zorunluluğa işaret ediyor.

Ancak DYP'li eski bir özel kalem müdürüne göre ise bunun altında ince bir politik hesap var. Buna göre "Demirel, siyasetin acemisi Çiller'i yavaş yavaş kendi istediği noktaya getiriyor. İlk hükümeti kurma vizesi verdiğinde, azınlık hükümetinin güvenoyu alamayacağını biliyordu. Bıyık altından gülerek gelişmeleri izledi. Çiller'e tekrar görev vermekle en iyi hamlesini yaptı. Çiller'in bundan sonra işi daha zor ve politik kariyeri giderek azalacak. Çünkü Çiller, önündeki sorunları aşacak güçte değil. Demirel ona 'siyasi hammallığı' yükledi. Kazanan Demirel cephesi olacak"

MİT üzerinde tasarruf

Güvenoylaması öncesinde Çiller'e "MİT üzerinde tasarruf kullanma hakkını" kabul ettiren Türkeş'in bir süre için geri çekildiği gözleniyor. Sözkonusu pazarlıklar döneminde MİT ve Emniyet teşkilatlarında belirleyici olma hakkı tanınan Türkeş'in bu girişimleri ordu içinde rahatsızlıklar yaratmıştı. Bürokrasi, Emniyet teşkilatı ve Özel tim oluşumundaki geniş kadrolaşmanın üstüne ek kadro tahsisi isteyen Türkeş'e ordunun bazı kademelerinden tepkiler geldiği öne sürülüyor. Mevcut haliyle bile çok büyük bir gücü elinde bulunduran MHP'nin bu talepleri MİT müsteşarı Sönmez Köksal tarafından da tepkiyle karşılanmış ve Köksal rahatsızlığını Demirel'e iletmişti. Bu kaygılara DSP lideri Ecevit'in de katıldığı öne sürülüyor. Ecevit'in olası bir seçime böyle bir yapılanma ile gitmeyi akılcı bulmadığı ve herkesce makul karşılanacak olan DYP CHP koalisyonunu desteklediği biliniyor. Dolayısıyla MHP'nin "çizmeyi aşan" talepleri ile ülkeyi kısa vadede istikrara götürecek bir hükümet ile uyumlu olmadığı sonucuna varıldı.

Hesap bozuldu

Türk siyasal yaşamında her dönem belirleyici katkılarda bulunan MGK ise "merkez sağda, gereken yasaları çıkarabilecek, ekonomiyi kontrol altına alabilecek ve siyasal kargaşaya son verebilecek" bir hükümetin oluşturulması talimatını vermişti. Ancak, bu istikrar sağlanırken, işçiler grev yapmayacak, savaşa ayrılan paralar işçiye memura verilmeyecekti. Fakat beklenen olmadı. Ne istikrar sağlandı ne de işçiler grevden vazgeçtiler. Bu yüzden siyasi dengeler açısından kalıcı ittifakları sağlayacak olan hükümet projesi seçimlerden sonraya bırakıldı. Ara formül DYP CHP ile somutlaşırken, grevleri erteleme görevi ise "yetkisiz" bir bakanlar kuruluna bırakıldı.

Kürtlere parti dayanmıyor!

Ankara / Söz - Mayıs ayında kurulan ve kurulduktan iki ay sonra kapatılması istemiyle hakkında Anayasa Mahkemesi'nde dava açılan Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) birinci olağan kongresini geçtiğimiz hafta yaptı. Türkiye'ye dönüş için partisinin kurultayının yapılacağı günü seçen İbrahim Aksoy ise, büyük bir kalabalık tarafından karşılandığı havaalanında hemen tutuklandı.

DDP'nin Nergis Sineması'nda "Biji Aksoy" sloganlarıyla başlayan kurultayında, bütün delegelerin desteğiyle Refik Karakoç Genel Başkanlığa seçildi. Kongrede yayınlanan bildiride, Onursal Genel Başkan seçilen İbrahim Aksoy'un düşüncelerinden dolayı cezalandırılması ve tutuklanması protesto edilirken, "Toplum bir bütün olarak savaşa endekslendi. Ülkenin kaynakları, insanların alınteri kirli bir savaşın hizmetine sunuldu. Kürt ve Türk insanının birbirlerini kırması için şovenist kampanyalar körükleniyor. Türkiye Yugoslavyalaşmanın eşiğine getiriliyor" denildi.

Demokrasi ve Değişim Partisi Genel Başkanı Refik Karakoç, SÖZ'e yaptığı değerlendirmede; Anayasa Mahkemesi'nin, muhtemelen 24 Ekim'de yapılacak olan duruşmada partiyi kapatacağını belirtirken, davanın bu kadar hızlı sonuçlanmasını beklemediklerini de ifade etti.

Anayasa Mahkemesi tarafından, duruşmanın yapılacağı salonda bir parti yöneticisinin de bulunması yönünde bir istek geldiğini ve bunu, kapatma kararının hemen tebliğ edileceği yönünde yorumladıklarını da anlatan Karakoç, partinin kapatılmasının çözüm olmadığını, yeni bir parti kurmak için çalışmalara başladıklarını açıkladı. Karakoç, "Egemenler bizleri yutmak isterken, hiç olmazsa kılçık olup boğazlarına takılalım. Lokmayı kolayca yutamasınlar" dedi.

Demokrasi ve Değişim Partisi'nin yeni yöneticileri, Anayasa Mahkemesi'nde 24 Ekim'de yapılacak duruşmadan önce bir toplantı yaparak, muhtemel siyaset yasağına takılmamak için toplu istifa kararı alacaklar.

DDP'nin yeni MYK listesi şöyle: Fehmi Demir (Genel Sekreter), E. Kenan Alabay (Genel Sayman), Ali Çetinkaya, Meral Gürbüz, Deşat Behçet, Zeynel Yeşiltepe, Necati Bayram, Bayram Bozyel, Salih Bingöl, Hasan Meşe, İlhan Güneri, Hayri Çalağan, Edip Samancı.

Vietnam için ayaklanan ruh nerede?

Mahir SAYIN

Bilindiği gibi SHP-DYP koalisyonu, askerler ve bilcümle karanlık güçler için toplumda en az muhalefetle yüzyüze gelerek icrai faaliyet etmenin parlamento çerçevesini yaratmaktaydı. Bu iki parti iktidara gelirken, toplumdaki demokrasi ve barış umutlarını devşirmiş, ardından da en pespaye biçimler içerisinde kirli savaşın en kirli döneminin gerçekleşmesine olanak tanımışlardı.

Bu koalisyon bir yandan milyarlarca doları rantiyelere dağıtırken, diğer yandan da bir o kadarını kirli savaşa harcamıştı. Sonunda geldi IMF limitlerine takıldı ve işçilere birkaç trilyon daha fazla vermez, veremez oldu.

Kirli savaşın sorumlularından biri olan CHP, Baykal'ın manevrasıyla daha avantajlı koşullarda yeniden iktidar koltuğuna oturacak. Daha şimdiden dünyayı kandırma turlarına çıktı bile. Bir müddet sonra sıra işçilerin, diğer emekçi kesimlerin ve Kürtlerin kandırılmasına gelecek. Sahte refah ve barış nutukları arkasında yeni bir seçimi gerçekleştirmeye çalışacaklar. Kurulacak olan hükümetin hemen tüm programını IMF, Kürtler ve Ortadoğu sorunu dolduracak.

Emperyalistlerin kendi açılarından Kürt sorununa çözüm bulmaya çalıştıkları şu dönemde, birçok sosyalistin kendisini anlaşılmaz bir biçimde Kürt meselesinin engelleyiciliğiyle avuttuğu, kendi ruhunda bulması gereken engeli "ulusal sorunun sınıf sorununu örtmesinde" bulmasını gözlemlemekteyiz. Bu veya bir başka daha kötü nedenle "nereden çıktı başımıza bu mesele?" diye yakındıklarına tanık olmaktayız. Sorunların karmaşıklığının girdabında başı dönenler, toplumda faşistlerin yaygınlaşmasından, kimlik mücadelesi vermek zorunda bırakılmış insanları sorumlu olarak görebilmektedirler.

Başarısızlığa uğrayan çok insanın kendi başarısızlığı için başkalarını sorumlu tutmasına az rastlanmaz. Nesnel yaklaşım göstermek isteyenin ise kuşkusuz sorgulamaya kendisinden başlaması gerekir. Eğer dıştaki faktörler veri ise, kişinin ya da örgütün oturup öncelikle kendisinin neleri yanlış/eksik yaptığını görmeye çalışması icabeder.

Önümüzdeki aylar ve yıl, bu sorunun çözümünün en yoğun tartışıldığı ve belki de bazı adımların atıldığı bir dönemi oluşturacaktır. Burada sosyalistlerin adil bir barışın tarafı olarak müdahaleleri gerekmektedir. Demirel'le memleket meselelerini görüşmeye gidenlerin, Öcalan'la da memleket meseleleri görüşmeye gitmeleri şarttır.

Toplumumuzda demokratik değerlerin ne kadar zayıf olduğu hepimizin malumudur. Bireyden başlayıp, aileden, okuldan, örgütlerden geçip parlamentoya kadar uzanan yolda herkes birbirini dövüp durur. Laboratuvarda bile birbirinin kafasına araçları fırlatanlara rastlamak pek şaşırtıcı bir durum oluşturmaz. Şiddetin böylesine ruhsal bir durum haline gelmiş olduğu toplumda, faşist eğilimlerin ağırlıklı olması zaten şaşılacak bir durum değildir. Buna karşılık faşizmin zeminini oluşturan milliyetçilikle bağlı her türlü düşünce (hele bu daha başlangıçta paranoyak bir özellikle doğmuş bir milliyetçilik ise) özellikle bir başka ulusa karşı körüklendiğinde, sosyalistlerin ikna kabileyetleri de sınırlanmış olmaktadır. Nasıl beyaz ırkçılığın nedeninin siyahın varlığı olduğu söylenip rahatlamak olanaklı değilse, Kürdün kimlik mücadelesi karşısında faşistlerin gelişme şansı bulunduğunu söyleyerek de hiçbir mazeret arzedilmiş olmaz. Üstelik bu noktada durulduğunda basbayağı ırkçılık mazur gösterilmiş olur.

Başkalarını olduğu gibi, Kürtleri de kurtarma düşüncesinden kurtulamamış olan sosyalist hareketin birçok unsuru, kendini kurtarma hareketi içerisinde olanlara karşı ciddi bir hazımsızlık göstermekte ve sosyalizmle alakası olmayan noktalara savrulmaktadır.

Kürtlerin kimlik arayışı son on yılda yoğunlaşmış bir biçimde devam etmektedir. Sosyalist hareketimiz bu olayı hazmedememiş olmak dolayısıyla da, Kürtlerin bugünkü varoluş biçimlerini benimseyerek yola çıkan bir politika oluşturma şansına kavuşamamıştır.

Bırakalım sürdürülen mücadelenin kendi yaratmış olduğumuz geleneklere uygun bir biçimde desteklenmesini, neredeyse zor bela benimsemiş olduğumuz adil bir siyasal çözüm şiarını dahi aktüel kılabilecek girişimlerden oldukça uzak noktalarda bulunmaktayız. Böyle söylemekle haksızlık mı ediyoruz?

Hayır! Sorunun sahibinden kendimizi oldukça uzak tutmaktayız. Bu uzaklık içerisinde kalmamıza neden olan düşüncelerin bizim bu konuda aktif bir politika geliştirebilmemize izin vermesi olanaklı değildir. Sorunla ilgili bir konferans düzenliyoruz ve Öcalan'ın barış isteyen mesajını orada okuyamıyoruz. Bu kendi başına yeterli bir tutumdur. Burada yasallığın yarattığı engelleri kimse yine öne sürmesin. "Aaa! Bu aklımıza gelmemişti" demek zorunda kalır.

Öcalan, aylardır "barış çağrısı yapacağım, benimle tartışacak muhatap arıyorum" diyor, "ekmeğin ve barışın partisi" bunlardan büyük olasılıkla haberdar bile değil. Barış girişimlerini islamcılar üstleniyor, burjuvalar talip oluyor. Sosyalistler acaba ne yapıyorlar? Son on yıllık tarih biz sosyalistleri hiç yazmadı. Yaşadığımız günler içerisinde son derece önemli olaylar gelişiyor. Devrimci bir biçimde çözülememiş olan meseleye emperyalistler çoktan el atmış olmak dolayısıyla, önceden hazırladıkları planlarında küçük değişiklikler yaparak, TC'nin önüne koyuyorlar. Bize, gerekli reformları onlar dayatmak durumunda. Kuşkusuz reformlara devrimciler müdahalede bulunabildikleri ölçüde devrimci sonuçların ortaya çıkması olanaklı olur. Ama devrimcilerin müdahalesinin sıfıra yakın olduğu durumda ise, reformların reform adıyla anılabilmeleri de olanaklı olmaktan çıkar.

Eğer bazılarımız emperyalistlerin Kürt meselesinde dayatacakları çözümlerin bize de huzurlu günler getireceğini sanıyorlarsa şiddetle yanıldıklarını belirtmek gerekir. Kuşkusuz ülkede bugün hiçbir devrimci müdahale yoktur demek olanaklı değil. Ne var ki, bu devrimci müdahalenin Kürt cephesi güçlüyken, Türkiye cephesi oldukça zayıf durmaktadır. Bu pozisyondan hızla kurtulmak gerekmektedir. Eğer siyasal bir parti olarak makro politikayla uğraşmak gibi bir niyet varsa, kimlik arayışının önünde duranlarla ilişkiye girilmeli ve BSP'de benimsenmiş bir düşünce olan **adil bir siyasal çözüm** için bu çözümde taleplerin sahibi enternasyonalistler olarak adım atmak gerekmektedir. Bizim de, burjuvazinin de krizden belli ölçülerde çıkışı bu meselede atılacak adımlara bağlı duruma gelmiş bulunmaktadır. Kim ağır basarsa kendi krizini de o ölçüde çözer.

Önümüzdeki aylar ve yıl, bu sorunun çözümünün en yoğun tartışıldığı ve belki de bazı adımların atıldığı bir dönemi oluşturacaktır. Burada sosyalistlerin adil bir barışın tarafı olarak müdahaleleri gerekmektedir. **Demirel'le memleket meselelerini görüşmeye gidenlerin, Öcalan'la da memleket meseleleri görüşmeye gitmeleri şarttır.** Burjuvazinin yarattığı tabuyu kendisinin kırdığı günlerde sosyalistlerin biraz daha cesur olmaları gerekmektedir.

Babaanneler Türk; anneanneler...

Yelda

Keriman Halis'in birinci seçildiği yıl da dahil olmak üzere, Türkiye güzeli yarışmalarında üç yıl boyunca jüri üyeliği yapmış, İstanbul Valisi'nin cinsiyetçi sözlerine kafa tutmuş feminist bir kadın: Hayganuş Mark.

Ta 1862'de aylık kadın dergisi çıkaran Kayserili bir kadın: Elbis Gesaratsiyan.

Tarihimizi gün ışığına çıkaran çalışmalar yapılıyor. Ne mutlu biz kadınlara. Ama "biz" hangi kadınlarız? Türkiye'deki feministlerin, tarihimizi anlattığı yazılara bakınca bu soru akla geliyor. Mesela Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi,Türk-Müslüman kadınların tarihini anlatıyor.

Emel Armutçu da, Filiz Kerestecioğlu'nun senaristi olduğu 'Osmanlı'dan Günümüze Kadın Belgeseli'ni tanıttığı yazı dizisinde (Hürriyet, 26.9.'95) aynı yolu izlemiş. Türkiye'deki '80 sonrası feminist hareketin simge isimlerinden biri olan Filiz K., "Babaannelerimiz susmadı" diyor. Haklı. Tarihin kendi yaptıklarımızla başlamadığını keşfetmek, bilmek çok önemli. Ama neden anneannelerimiz değil de, babaanne? "Atalarımız" gibi... Belgeselde (ve feminist arkadaşım Emel'in yazı dizisinde) Osmanlı'da kadınların uğradığı baskılar anlatılıyor ve sonra "Peki kadınlar, çoğu burada anlamayan tüm bu baskılara karşı susup otururlar mı?" diye soruluyor. Ve cevap olarak, Türk-Müslüman kadınların mücadelelerinden örnekler veriliyor. Tiyatrodaki ilk Müslüman kadın Afife Jale, ilk kadın hukuk öğrencisi Süreyya Ağaoğlu, ilk kadın karikatürist Selma Emiroğlu, ilk kadın Yargıtay üyesi Melahat Ruacan, ilk kadın parti başkanı Behice Boran...

"Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinde 1800'lü yılların sonlarından başlayarak bugüne kadar süren ve çoğunluk bilinmeyen kadın mücadelesi" Türk Müslüman Sünni damgalı mıdır? Filiz K. da böyle bir eleştiri gelebileceğini düşünmüş olmalı ki; "Ağırlık Osmanlı Müslüman kadınlarda oldu. Ermeni, Rum, Musevi kadınlardan çok söz edemedik" diyor. Kırmızı ayakkabılı Ermeni, siyah ayakkabılı Rum, mavi ayakkabılı Yahudi kadınlar da anneannelerimiz. Nasıl yaşadılar bilmiyoruz, ama mesela Kadın Araştırmaları Merkezi'nin bunu araştırma imkanı var. "Tarih onların çoğunun isimlerini sakladı" diyor Emel. Evet, ama Filiz'in ve Emel'in de hak vereceği gibi, biz de 'bazı' isimlerin saklı kalmasına -farkında olmadan da olsa- yardımcı olmamalıyız.

Pazartesi'de Ermeni bir anneanne

Bugün üzerinde yaşadığımız topraklarda kadınlar mücadele etmişler elbette. Yahudi, Süryani, Rum, Kürt, Türk, Çingene kadınlar... İstanbul Ayazpaşa'da doğup, Yedikule Surp Pırgiç Hastanesi'nde son nefesini veren, şimdi yanıbaşımızda, Şişli Ermeni Mezarlığı'nda yatan bir Hayganuş Mark (1883-1966) da erkek egemenliğine karşı mücadele eden anneannelerimizden, "yaya"larımızdan biri.* Üstelik Pazartesi adlı bir yayında da çalışmış! Yerguşapti (Pazartesi), 1919-21 arasında yayınlanan Ermenice günlük bir gazete. Hayganuş Mark 14 yıl boyunca kadın dergisi yayımlamış. Çeşitli gazete ve dergilerde de yazıları, Fransızca ve klasik Ermeniceden çevirileri yer almış. Püzantion, Pürag, Luys, Hayasdani Goçnak, Teotik, San, Yeridasart Hayuhi (Genç Ermeni Kadını) bunlardan bazıları...

1921'de serbest şiirlerini Zlutyan Baheres (Tembellik Anlarımdan) adlı kitapta toplayan, iki tane de yayımlanmamış romanı olan Hayganuş Mark, asıl önemlisi, 1900'lerde ilk kez sosyal ve kültürel hayatın içine giren aydın kadınlardan... Ermeni dili ve edebiyatı öğretmenliği yapan Hayganuş Mark'ın ilk kez bir şiiri, 1901'de, Ermenice harflerle Türkçe basılan Manzume-i Efkar dergisinde yayımlanmış. Orada çalışırken tanıştığı Vahan Toşigyan'la evlenmiş. (Kocasının soyadını kullanmamış olduğunu görüyoruz).

1905'te Zağik (Çiçek) adlı haftalık kadın dergisini çıkarmış. Kadının özgürlüğünün çıkışı olarak feminizmi anlattığı bu dergide, kadının günlük yaşamını iyileştirmeyi, toplumda yaşar hale getirmeyi amaçlamış.

1907'de İzmir'de iki yıl, kocasının yönetimindeki "Arşaluys" (Tan) ve "Artzagang"da (Yankı) çalışmış. Konferanstan konferansa koşan, kalem erbabı, aktif bir kadın...

'Kalem, iğne ve kepçe!'

Kadın mücadelesinin sesini duyurmak üzere 1 Kasım 1919'da Hay Gin'i (Ermeni Kadın) çıkarmak için yetkili makamlardan zor izin koparan Hayganuş Mark, 15 günde bir çıkan bu dergide kendine göre bir feminizmle kadının köleliğine karşı çıkmış. Kadının zincirlerini kırmasından çok, kendi kendini tanıması, politik olarak eğitilmesi, aile içindeki haklarını tanıması, hukuki özgürlüğü üzerinde durmuş. Avrupa'dan gelen özgürlükçü akımlar ve feminizm, baskının hüküm sürdüğü Türkiye'de yayılma fırsatı bulamadı. Bu ortamda Hayganuş Mark'ın feminizmi de "usturuplu"ydu. Radikal değildi, ancak bu kadarını ifade edebiliyordu. Çocukların eğitiminden, çiçek yetiştirmeden, modadan, Ermeni mutfağından söz ediyordu. Sibil, Z. Kalemkeryan, M. Berberyan, Arşaguhi Teotik gibi kadınların da çalıştığı dergide şöyle bir haber var:

Kadınlardaki zayıflama modası ayrılığa neden oldu. 74 kilodan 60 kiloya inmek için zayıflama ilacı kullanan kadının kocası, sinir sisteminin bozulduğunu öne sürerek, bu evliliği sürdürmenin imkanı yok demiş ve mahkeme de erkeği haklı bulmuş.

Sultan Abdülhamit'in harem tercümanı Yakut (Mirey) Nakkaşyan; ressam Şuşan Boşnakyan gibi kadınları tanıtmanın yanı sıra, Türk edebiyatından örneklere ve başka ülkelerdeki kadınların kurtuluşu ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına da yer verilmiş. O yıllarda, Kalfayan Kız Okulu'nda Melkon Asadur'un verdiği konferansın başlığı şuymuş: Ermeni Feminizmi.

Uluslararası Feminist Kadınlar Birliği Genel Sekreteri İsviçreli Ann Stis, Türk Kadınlar Birliği'nin davetlisi olarak, 1923'te kadın konferansı için İstanbul'a geldiğinde Hayganuş Mark'ı ziyaret etmiş. Türk Kadınlar Birliği, Stis'den, Hayganuş Mark'ı kendi birliklerine üye olması için ikna etmesini rica etmiş. Ama Hayganuş Mark reddetmiş. Çünkü daha önce Türk Kadınlar Birliği'nin davetiyle, onlarla birlikte çalıştığı halde, TKB Başkanı, Türk gazetecileri sıkıştırmış olmalı ki, "Kendiliğinden geldi, onu biz davet etmedik" şeklinde demeç vermiş. Hayganuş Mark, bunu neden gurur meselesi yaptığını Ann Stisé şöyle anlatıyor: "Bu, gerçek değildi. Yıpratıcı oldu. Böyle ortak çalışamayız artık. Sadece ben söz konusu olsaydım, dert değil, göz yumabilirdim. Ama ben mensubu olduğum topluluk adına, Ermeni kadınını temsil eden bir kadın olarak bunu görmezden gelemezdim."

Sözkonusu konferansta Vali Muhittin Üstündağ yaptığı konuşmada, kadınların erkeklerle eşit olamayacağını, çünkü kadının güçsüz olduğunu söylemiş ve kadınların asker olamamalarını örnek vermiş. Aralarında ileri görüşlü aydın kadınlar olmasına rağmen, TKB'nin buna karşı çıkmamasına Hayganuş Mark tepki göstermiş: "Bu görüş Hay Gin'in görüşüne taban tabana zıttır. Ve ben bir Türk kadını olarak, her ne kadar Hıristiyansam da, bir başıma görüşümü ifade ederim: Kadın, erkeklerle eşittir -analık vasfıyla! Erkekler asker olarak tesadüfen savaş alanında canını veriyorsa, bu, 20-30 senede bir kere oluyor. Ama biz kadınlar, doğum sırasında erkeklere nazaran daha sık hayatımızdan oluyoruz. Bu, kadının insanlığa karşı askerlik görevi değil de, nedir? Bundan başka, savaşın o kanlı yüzünde, savaşın yaralarını sarmada, acılarını dindirmede kadın gerçek anlamda askerdir." Bu yazısının yayımlandığı günün akşamı gazeteciler kapısma yığılmış, hayranlıklarını belirtmişler. Bayram gazetesi Hilal-ı Ahmer'de ve diğer dillerdeki gazetelerde de bu makalenin tercümesi yayınlanmış.

Hay Gin, Türk sansür heyeti tarafından yapılan baskılar, engellemelerle "söndürülmüş". Hayganuş Mark, dergi 1932'de kapandıktan sonra şu şiiri yazmış ve dört sene eline kalem almamış:

İstedim ki güneş olayım/Duman boğdu beni
İstedim ki alev olayım/ Rüzgar söndürdü beni

Daha sonra Nor Lur (Yeni Haber) gazetesinde bir kadın sayfası açan Hayganuş Mark, bugün, İstanbul'da yayın hayatını sürdüren iki Ermenice gazeteden biri olan Jamanak'da "Dostuma Mektuplar" başlığı altında, ince bir taşlamayla makaleler yazmış.

Bir 'yaya' da 1862'den

Kayserili Ermenilerden Elbis Gesaratsiyan 1862'de bir kadın dergisi çıkarmaya kalkışmış! Gitar adındaki bu aylık dergi 6 veya 7 sayı yayımlanabilmiş. Çünkü o günün erkek yazarlarının saldırılarına hedef olmuş. "İstanbul'da neler dönüyor, bir Ermeni kadın kalkmış kalem sallıyor, ne oluyor?" diye Ermeni erkek yazarlar kazan kaldırmış. Bu dergi öyle "uç" şeyler de söylemiyormuş üstelik; uslu, "ahlaklı", fısıltı halinde nasihatler veriyormuş, aile sevgisi, okuma sevgisi falan. Bunlara bile erkekler dayanamamış! Çünkü asıl meseleleri, ne söylediği değil; bir kadının dergi çıkartıyor olmasıymış. Bunu akılları almamış ve bir türlü hazmedememişler. Gesaratsiyan, tepkiler üzerine korkup yayına son vermiş.

* Bu bilgiler için iki kitaptan yararlandım. Biri, Hayganuş Mark'ın yazın hayatının 50. yılı dolayısıyla bir grup Ermeni kadının yayına hazırladığı, Hayatı ve Eserleri (İstanbul, 1954) kitabı. Grup adına imzaları bulunan iki kadın var: Koharik Gazarosyan (piyanist ve besteci kadın) ve Sırpuhi H. Vartanyan. Diğeri, Cumhuriyet Dönemi İstanbul Ermeni Edebiyatının Panoraması, 1957, Kadıköy, Aramyan Okulu'ndan Yetişenler Derneği yayını.

* Yaya: Rumca büyükanne. Ermeniler de kullanır.

HAY GIN

ՀԱՅ ԿԻՆ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

ԺԱ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 20 — 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1930

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Genç kızlar için on emir!

1- Yeni elbiselerinizle dolaşmayın. Erkekler taciz eder.
2- Annenize nereye gittiğinizi söyleyin.
3- Erkeklerden hediye almayın. Minnettarlık zarar verir.
4- Hiçbir yerde bir damla bile çki içmeyin.
5- Gizli köşeleri olan yerlerden uzak durun.
6- Şık erkeklerden korkun.
7- Dans edin, tenis oynayın, spor yapın.
8- İlk on dakikada elini omuzunuza atan erkeklerden uzak durun.
9- İyi bir arkadaş bulduysanız, kelebek gibi daldan dala konmayın.
10-Yalnız süse merak etmeyin; çalışmayı öğrenin.

Hay Gin, 16.3.1927, sayı 6, yıl 8.

İsviçre'de hayat göçmenler için daha da zorlaştı

13. Madde: Zorunlu Tedbirler Yasası

Turan ESER

İsviçre'de, Federal Hükümet'te temsil edilen sağ partilerin parlamentoya sunduğu, göçmenlerin aleyhine yasa değişikliği önergesi, Sosyal Demokrat Parti'nin bazı kesimlerinin de desteğiyle Meclis'te kabul edildi.

Bu ırkçı ve çifte standartlı ceza hukuku anlayışına karşı sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu bir inisiyatif tarafından söz konusu yasanın kabul edilemeyeceği belirtilerek, yasanın halk oylamasına (referandum) sunulması için imza toplandı. Referandum, tahmin edilen sonucu verdi; İsviçre halkının yüzde 72'si bu yasa değişikliğinden yana oy kullandı.

Referandum sonrası değişen yasa 1 Şubat 1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş oldu. Bazı kantonların, yasayı keyfi biçimde uygulamaları üzerine, sivil toplum örgütleri sorunu mahkemeye taşıdılar.

İsviçre'de yaşayan 1 milyon göçmeni önümüzdeki günlerde daha zorlu mücadeleler bekliyor.

• Hazırlık gözaltısı: Henüz oturma izinleri konusunda kesin bir karar bulunmayan yabancılar için öngörülen bu yeni gözaltı biçimi ile; polis bu durumda olanları gerekçesiz olarak 3 aya kadar gözaltında tutabilecek.

• Sınırdışı amaçlı tutuklama: Ülkeden sınırdışı edilme kararı henüz kesinleşmeyen bir yabancı 6 ay süreyle tutuklanabilecek, böylelikle karar kesinleştikten sonra işlerini tamamlayıp ülkeyi terketme hakkı elinden alınabilecek.

• Yasak Bölge: Oturma izni olmayan bazı yabancılar ülkede sadece bir yerleşim yerinde kalabilecek veya belli bir yerleşim bölgesine girmeleri yasaklanabilecek. Bu yasaklara uymayanlar bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilecek.

• Sınırdışı etme: İsviçre'yi terketmek zorunda olan yabancıların istediği ülkeye gitme hakları ellerinden alınabilecek, resmi makamlar bu kişileri uygun gördükleri yere gönderme yetkisine sahip olacaklar.

• Arama: Polis, bir yabancıya ait belgeleri sakladığı sanılan yerli veya yabancı kişilerin üzerini ya da evini arama yetkisine sahip olacak.

Yasa değişikliği önerisini parlamentoya sunanların gerekçesi ise, "iltica talebinde bulunanların uyuşturucu ticareti ile uğraşmalarına engel olmak!". Diğer bir gerekçe de, bu alanda "yabancılardan kaynaklanan uyuşturucu kaynaklı suçlara engel olmak!".

Göçmen yasasında yapılan değişikliğin uyuşturucu ticaretini engellemekten çok uzak olduğu, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı kışkırtacağına kesin gözüyle bakılıyor.

İsviçre yasalarında uyuşturucu satışına yönelik maddeler varken çifte standartlı bir politika ile yerlilere ayrı, yabancılara ayrı ceza hukuku uygulanıyor. Avrupa'da göçmenlere yönelik politik, hukuksal ve ırkçı saldırıların arttığı bir konjonktürde; İsviçre tam da Avrupa Birliği'nin göçmenler politikasına sinen ırkçı, göçmenleri dışlayan mantığa uygun bir adım atmış oldu. Bundan sonra bu tür saldırıların süreceğini tahmin etmek zor olmasa gerek.

Almanya'da 'sosyal devlet'in eli çalışanların cebinde

Ali Ekber ÖZDEMİR

Almanya'da ihtiyarlık, bakım ve hastalık sigorta primleri 1996'dan itibaren artıyor. Yeni uygulamaya göre vergi kesintileri çalışanların gelir durumuna göre düzenlenecek.

Reel sosyalizmin çöküşü kapitalist-emperyalist dünyada her ne kadar sevinç ve sarhoşluk rüzgarları estirdiyse de, çöküşle birlikte devralınan enkaz yığını da bir o kadar şaşkınlık ve hayal kırıklığı yarattı. Kapitalizmin zaten varolan sorunlarını bu çöküş daha da derinleştirdi. Bundan dolayı çözümsüz bir yumak haline gelen sorunlara karşı katı önlemler almaya yöneldiler. Bu dünyanın patronlarından sayılan Almanya'nın içinde bulunduğu durum ve karşılaştığı sorunlar ise öteki yandaşlarından bir bakıma farklı. Farklı diyoruz çünkü Batı ve Doğu'nun birleşmesiyle, daha doğrusu Batı Almanya'nın Doğu Almanya'yı ilhak etmesiyle iki kat daha ağır yükün altına girmiş oldu. Her ne kadar birleşmeyle birlikte iki yıl süreyle Doğu'yu kalkındırma amacıyla uygulama alanına konulan dayanışma aidatı, (Solidaritat zusehlag) çalışanlardan düzenli her ay kesildiyse de, beklendiği gibi bu yükün altından kolayca kalkılamayacağı anlaşıldı. Bu uygulama geçici bir süre kaldırıldıktan sonra 01.01.1995'ten itibaren, yeniden en az 5 yıl için başlatıldı. Kesilen dayanışma aidatı miktarı, çalışanlardan kesilen vergi miktarının % 7'sidir. Mesela 500 mark vergi ödeyen, 35 mark dayanışma aidatı ödemek zorundadır.

İki Almanya'nın 3 Ekim 1990'da resmen birleşmesinin üzerinden 5 yıl geçti. Birleşme Almanya'ya üç önemli şey kazandırdı; faşizm ve ırkçılık (Hitler'in Ruhu) hortladı, sosyal sorunlar arttı ve işsizlik işçileri sokaklara dökmeye başladı. Biz bunları tek tek ele alıp irdelemeyeceğiz. Yalnız sosyal haklar sorunu bugün Almanya'da en önemli sorunların başında gelmektedir. Dışarıdan bakıldığında Almanya'da sosyal hakların alabildiğine geniş olduğu, sosyal bir devletin bulunduğu sanılıyor ama gerçek pek öyle değil.

Gerçekten de bazı sosyal haklar bulunmaktadır. Sosyal yardım, işsizlik yardımı ve tedavi ihtiyaçları hak eden herkese verilir ve uygulanır. 'Hak eden' diyoruz, hak etmeyen Almanya'dan zırnık bile alamaz. 'Sosyal devlet' anlayışı bugün Sosyal Demokrat Parti (SPD) tarafından bile tartışılmaktadır. Bu sosyal devletin anti-sosyal uygulamaları bugünlerde basında haber konusu oluyor. "Çalışanların kazançlarında1996'dan itibaren azalma olacak. İhtiyarlık (Rente), bakım (Pflege) ve hastalık sigortası (Krankenversicherung) primleri arttırılacak". Gerekçe gayet açıktır. Almanya'yı kalkındırma ve dünyanın en güçlü devleti seviyesine ulaştırma! Her yıl düzenli tasarruf paketi (sparpaket) hazırlanır. Bu paket, ödenen vergilerde ve primlerde yeni düzenlemeler getirir ve uygulamaya kor. Her ne kadar az geliri olandan 1996'dan itibaren az vergi kesileceği söylense de. 610 markın üzerinde geliri olanların vergi ödeme yükümlülüğü olduğuna göre, 2000 mark geliri olan yüksek gelirliden sayılacaktır. 610 marka kadar olan gelirlerden tüm kesintiler işveren tarafından karşılanacaktır.

01.01.1995'ten itibaren yürülüğe konulan bakım sigortası primi %1'den (brüt gelirden) 01.07.1996'dan itibaren %1,7'ye yükselecektir. Bu kesintinin yarısını işveren karşılayacaktır. İhtiyarlık sigortasına kesilen prim 01.01.1996'dan itibaren %18,6'dan %19,2'ye ve hastalık sigortasına kesilen prim %13,2'den %13,4'e yükseltilirken özel hastalık sigorta kazalarına serbestlik tanınmıştır. Yalnız işsizlik sigortasına kesilen primde bir değişiklik olmayacaktır. Bu sigortaya kesilen prim %6,5'tir. Bu kesilen primler çalışanların brüt gelirleri üzerinden kesilip yarısı işveren tarafından karşılanmaktadır.

İhtiyarlık sigorta primlerinin yükseltilmesinin amacı tam açık olmamakla beraber erken emekli olanların sigortaya büyük yük getirdiğidir. 1994 yılında 190 bin çalışanın erken emekli olduğu düşünülerek bu yıl en az 200 bin kişinin erken emekli olması beklenmektedir. 100 bin erken emekliye ödenen meblağ 12,7 milyar marktır...

Şu andaki uygulamaya göre ayda 5850 mark, yani yılda 70.200 mark brüt geliri olanlar zorunlu hastalık sigortasına tabidirler. 1996'dan itibaren bu rakam ayda 6000 mark, yani yılda 72.000 marka yükseltilmiştir. Bu rakamların üzerinde geliri olanlar yasal hastalık kasalarına prim ödemek zorunda değildirler. Yani istedikleri özel hastalık sigortalarına sigorta yaptırabilirler.

Ev kadınları, öğrenciler ve ek bir işte çalışanların 580 marka kadar olan aylık kazançlarından vergi kesilmemektedir. Bu meblağ 1996'dan itibaren 590 mark olarak düzenlenmiştir.

1996'dan itibaren çocuk paralarında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu tarihten itibaren çocuk paraları her iki ayda bir değil, her ay işveren tarafından ödenecektir. Çocuk paraları arttırılarak I. veII. çocuk için 200 mark ve III. ve devamı çocuklar için ayda 300 mark ödenecektir. Ayrılan eşlerin çocuklarına ise 65 mark ile 95 mark arası değişen fazla ödeme yapılacaktır. Ama çocuk bakımı için varolan gelirden vergi muafiyeti (Kinderfreibetrag) çalışanların gelir durumuna göre ve ödediği vergi sınıfına göre ayarlama yapılmıştır. Bu tutar her çocuk için 4104 marktır. Eşler arasında paylaşıldığında 2052 mark vergiden muaftır.

Askerlik karşıtlarının gösterisi

Geçtiğimiz hafta içinde Frankfurt Başkonsolosluğu önünde zorunlu askerliğe karşı olanlar bir gösteri düzenlediler. Gösteri sırasında konsolosluk önünde bekleyenlerden imza toplandı ve birkaç makineli tüfek maketi kırıldı. Yapılan konuşma ve atılan sloganlarda Kürt halkının haklarının verilmesi ve savaşa destek olunmaması istendi.

Toplanan imzalarla birlikte metin konsolosluk görevlilerine verilmek istendi ama görevliler almadılar. Bunun üzerine gösterciler metni posta kutusuna attılar. Daha sonra konsolosluk binasına giren bir kişi, üzerinde bildiri bulunduğu gerekçesiyle oradaki Türk polisler tarafından dövüldü. Dövülen kişi rapor alıp mahkemeye başvurdu. Böylece Alman-ya'da TC. konsolosluğu içinde olan bir olayın Alman mahkemelerine yansıması gibi ilginç bir olay gündeme geldi.

Yeter artık, oy kullanmak istiyoruz!

22 Ekim 1995 tarihinde İsviçre'de genel seçim yapılıyor. Bu seçimlerde 200 milletvekili ve 46 senatör için seçmenler oy kullanacak. Ne varki, doğrudan demokrasisi ile pek övünen İsviçre'de yıllardan beri çalışıp, vergi ödeyen, sivil savunma hizmeti gören bir milyonu aşkın yabancı azınlıklar seçimlere yine dışarıdan bakıyorlar.

Hollanda, Norveç, Lüksemburg, Danimarka, İsveç, Finlandiya gibi bir dizi Avrupa ülkesi, topraklarında yaşayan göçmen azınlıklara çeşitli düzeylerde seçme- seçilme hakkını tanımış bulunuyor. Bu hakların İsviçre'de Jura ve Neuchatel kantonlarının dışında tanınmış olmaması İsviçre için bir utançtır.

Biz İsviçre'deki tüm göçmen azınlıklar için ilk aşama olarak oturduğumuz ve vergi ödediğimiz kantonlarda yerel seçimlerde seçme-seçilme hakkımızı istiyoruz!

Daha ne kadar bekleyeceğiz?

Diğer yandan Türkiye'de olası bir erken seçimde; Avrupa'da yaşıyan Türkiyelilere oy hakkı tanındığı açıklamasına rağmen, gerekli yasal değişiklikler hala yapılmamıştır. Bir dizi nokta aydınlığa kavuşturulmamıştır: Konsolosluklarda mı oy kullanacağız? Mektupla mı oy kullanacağız? Bunların yasal güvenceleri nedir? Yurtdışı seçmen kütükleri nasıl hazırlanacaktır? Gerekli yasal düzenlemeler ne zaman tamamlanacaktır? Anlaşılan o dur ki, bizler, yurt dışında yaşıyan yurttaşlar, bir süre daha ne burada, ne de "orada" oy kullanabileceğiz. Bu durumu kınıyoruz!

Yeter artık oy kullanmak istiyoruz!

İsviçre vatandaşlığına geçen Türkiye kökenli tüm seçmenleri, İsviçre '95 genel seçimlerinde ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı olan İsviçre Emek Partisi (PDA/PST/POP), Yeşiller, Alternatif Listelere, PS/SP'ye oy vermeye çağırıyoruz.

Mine Nazari-İsviçre

Batı Avrupa'daki Türkiyeliler ve sosyalist hareket

Engin ERKİNER

SÖZ'ün önceki sayısında özellikle Almanya'daki Türkiyelilerin geçirdiği değişimi ele almış, bu süreç içinde TC'nin ve sosyalist hareketin izlediği politikaları bu sayıda incelemeye çalışacağımızı belirtmiştik.

Batı Avrupa ülkelerinde TC devletinin izlediği politikayı 1990 öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak gerekir. 1990 öncesi izlenen politika, kısaca, Avrupa'da yaşayan Türkiyeliler'den olabildiğince destek almak olarak özetlenebilir. Hemen anlaşılacağı gibi, bu, özellikle ekonomik destektir. "Türkiye'ye para gönderin, yatırım yapın, çeşitli kuruluşlara bağış yapın, devlet tahvili alın, DÇM hesabı açtırın" bu dönemin belirgin istekleridir.

Garip gelebilir, ama gerçektir, bu dönemde sosyalist hareketin yurtdışına bakışıyla TC devletinin bakışı özünde aynıdır. Bu aynılık, amaçtaki aynılıktan kaynaklanır ve Avrupa ülkelerindeki Türkiyeliler'in olabildiğince Türkiyeli olarak kalmalarını öngörür. Eğer Türkiyeliler -sosyalist olsunlar veya olmasınlar- bulundukları ülkedeki sosyal yaşama önemli oranda girerlerse, Türkiye ile olan bağlantıları kesilmese bile azalacaktır. Türkiyeli sosyalistler bulundukları ülkedeki sosyalist harekete girip orada görevler üstleneceklerdir. Bu durumda, ne kadar çabalasalar da, Türkiye'deki sosyalist yapılarla ilişkileri belirli oranda gevşeyecektir, katkıları daha az olacaktır.

Sonuçta Türkiyeliler'in daha az Türkiyeli olması daha az yatırım, DÇM hesabı; sosyalist örgütler için daha az bağış ve daha az yayın satışı demektir. Avrupa'da yaşayan Türkiyeliler'e bakış, Türkiye'deki yapıya ekonomik katkı yapılması temelinde şekillenince, birbirinden çok farklı olan devletin ve sosyalist hareketin bu konuda paralel anlayışa sahip olmaları kaçınılmaz olmaktadır.

1990 sonrasında ne değişti?

Sonucu başlangıçta söylersek; TC devletinin politikası değişti, sosyalist hareketinki değişmedi. Özellikle son iki yılda belirginleşen bu değişim şöyle özetlenebilir: Avrupa ülkelerindeki (özellikle bunların büyük çoğunluğunun bulunduğu Almanya'daki) Türkiyeliler'i bulundukları yerin koşulları içinde ele almak ve buna göre politika üretmek. Almanya bu bakımdan bir çeşit "pilot bölge" seçilmiştir. "Dil öğrenin, sosyal yaşama katılın, kalifiye eleman olmaya çalışın, Alman kuruluşlarına girin, mutlaka Alman vatandaşı olun ve Türkiye ile ilişkinizi kesmeyin". TC. devletinin yeni politikası tek cümlede budur. Bu politikanın eskisine oranla çok daha gerçekçi olduğunu belirtmek gerekir.

Almanya, Türkiye açısından, ABD ile birlikte dünyadaki en önemli devlettir. Türkiye ile Almanya arasında yoğun ekonomik ve askeri ilişki vardır. Böyle bir ülkeyi, orada 2 milyon Türkiyeli aracılığıyla içeriden de etkilemeye çalışmak ve bunun koşullarını oluşturmaya çalışmak, kuşkusuz akıllıca bir politikadır.

Türkiye sosyalist hareketinde ise (apayrı sorunlara ve özelliklere sahip Kürt devrimci hareketini ayırıyoruz) bu alana yönelik politika konusunda değişim olmamıştır.

Neden geri kalındı?

Burada oldukça sorunlu bir ilişkiye, Türkiye'deki sosyalist hareketle, Avrupa ülkelerindeki Türkiye sosyalist hareketi arasındaki ilişkiye değinmek gerekir.

Avrupa'daki Türkiyeli sosyalistlerin durumunun hiç iyi olmadığı bilinir. Sorun

Son yıllarda T.C'nin Avrupa'daki Türkiyelilere yönelik politikalarında ciddi ve akıllıca değişiklikler oldu. Ancak aynı şeyi Türkiye sosyalist hareketi için söylemek mümkün değil. Avrupa'daki Türkiyeliler yaşadıkları ülkeleri temel alan, ancak Türkiye'den ve Türkiye'deki mücadeleden de kopmayan bir anlayış çerçevesinde hareket etmek zorundadırlar. Bunun gereklerini yerine getirmek o kadar kolay değildir ama başka da bir yol yoktur...

sadece kitlesellik değildir. Çok sayıda insan dil öğrenmemiştir, bulunduğu ülkede ne olduğunu ancak Hürriyet'in Avrupa baskısından öğrenmektedir. Politik düşünce olarak en ileri olan insanlar, sosyal ilişkide hayli geridirler. Türkiyeliler'in gettolaşan bölümünün içinde, ilişkileri hayli sınırlı olarak sürekli çabalamaktadırlar. Bu çabalarda somutlanan politik faaliyet genellikle, gelinen ülkedeki politik yapıya destek olmak ve bulunulan ülkede kendini, kendine en çok benzeyenlere kanıtlamakla sınırlıdır.

Neden diye sormak gerekir. Türkiye sosyalist hareketi, Avrupa'da bu denli içine kapanacak, sosyal ilişkileri bu denli kısıtlı olacak ve sonuçta küçücük bir alana sıkışacak kadar yateneksiz midir?

Bugünkü durumla ilgili iki neden sayılabilir ve birisi yetersizlikle ilgilidir; sosyalist olsalar bile ülkenin kırsal kesiminden Avrupa'ya gelmiş, eğitimi ve Türkçesi oldukça sınırlı kişilerin, oldukça farklı bir ülkede dil öğrenmeleri ve sosyal yaşama girmeleri mümkün değildir. Kişi Avrupa'da ister bir, isterse on yıldır yaşıyor olsun, sonuç değişmemektedir.

Ne varki, bugünkü oldukça kötü durum, sadece Türkiyeli sosyalistlerin yetersizliğiyle açıklanamaz. Avrupa ülkelerinde halen sosyalist mücadele içinde olan Türkiyeliler'in büyük çoğunluğunun bulundukları ülkenin bir günlük gazetesini bile okuyacak durumda olmamalarının öteki nedeni ise Türkiye'deki sosyalist hareketin ülke dışına bakış açısıdır.

Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli sosyalistlerin neredeyse tümü politik faaliyetlerini yıllarca Türkiye'de bağlı oldukları yapının kendilerinden istediklerini yerine getirmekle sınırladılar. Bu zorunlu bir sınırlamaydı ve isteseler de ötesini yapamazlardı, çünkü yerine getirilmesi gereken işler hayli fazlaydı. Böylece yıllar geçti. Sosyalist sistem dağıldı, Türkiye'de güçlü bir sosyalist hareket ortaya çıkamadı ve yıllardır çabalayan bu insanlar, en az on yıldır yaşadıkları ülkelerde de aslında pek bir şey yapamamış olduklarını gördüler. Çoğu kişide ortaya çıkan büyük moral bozukluğu, umutsuzluk ve yıkımda bunun da önemli payı vardır.

Avrupa ülkelerindeki Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü oldukça kötü durumunda, Türkiye'deki çeşitli politik yapıların, genel olarak Türkiye sosyalist hareketinin önemli payı vardır.

Başka türlü olsaydı durum çok fazla düzelecek değildi, ama bu kadar da kötü olmazdı.

Burada şu söylenebilir: "Türkiye'deki hiçbir politik yapı, Avrupa'daki uzantısına dil öğrenmeyin, sosyal yaşama girmeyin dememiştir." Kuşkusuz böyle söylememiştir, hatta bunların yapılmasını bile istemiştir. Ama yapılması gereken tüm görevleri politik yapıların önüne koymak, hangi görevin öncelikli olduğunu belirtmemek tam bir karmaşaya ya da ciddi eksikliklere yol açmak anlamına gelir. Avrupa'da olan da budur.

Türkiye'deki sosyalist örgütlerin Avrupa'daki uzantılarının hiçbirisi hem Türkiye ve hem de Avrupa'ya yönelik görevlerini yerine getirebilecek durumda değildir. (Eskiden TKP Avrupa'daki 3000 parti üyesiyle bu iki görevi de kendi anlayışına göre -bir oranda- yapabiliyordu) Türkiye ile ilgili olarak yerine getirilmesi beklenenler o kadar çoktur ki, bunları gerçekleştirebilen bir yapının başka şey yapmaya ne enerjisi ne de zamanı kalmaktadır. Sonuç, sürekli çaba harcamak, neredeyse çırpınmak, ama içinde yaşanılan toplumla çok az bağa sahip olabilmektir.

Tartışmalar

Bu açıklanan olguları en uzun süredir yaşayan Almanya'da bu ülkeye yönelik çalışma tarzı tartışmalarının oldukça gelişmiş olması doğaldır. Bu tartışma kabaca şu aşamalardan geçmiştir:

Birinci aşama; buna korku aşaması da denilebilir. "Almanya'daki sorunlarla ilgilenmek gerek, ama bu konuda ileri gidersek ülke ile bağımız kopar. Hatta bazıları devrimciliği bırakırken bu gerekçeyi kalkan yapabilirler." Bu konuda biraz gerçek payı da vardı. 1985 ve sonraki birkaç yılda "Türkiyeli sosyalistlerin ayakları burada, kafaları Türkiye'de; böyle olmaz" gerekçesiyle örgütlerinden ayrılanlar, kısa sürede sosyalist olmayı bıraktılar. Bu insanların Almanya'ya yönelik çalışmaya önemli zararı olmuş ve birkaç yıl kaybedilmesine yol açmışlardır.

İkinci aşama; hem Türkiye'deki, hem Almanya'daki görevleri birlikte üstlenmeliyiz. "İki ülkedeki sınıf mücadelesinin de içinde olmalıyız." Görünüşte güzel ama hayata geçmesi olanaksız bir tesbit; çünkü "hangisi öncelikli?" sorusunu atlamaktadır. Sonuç karmakarışık bir çalışma ya da Almanya'ya yönelik faaliyet adı altında "yabancı sorunları" nın içine tıkılıp kalmaktır. Bu da başka bir çeşit gettolaşmadır. Yabancı sorunları ve Türkiye'ye yönelik dayanışma eylemleri, Almanya'daki sınıf mücadelesinin çok küçük bir parçasıdır.

Üçüncü aşama; "Almanya'daki çalışma temeldir. Türkiye'ye yönelik faaliyet bu olgu dikkate alınarak yapılmalıdır." Bugün bu düşünce gittikçe daha fazla taraftar bulmaktadır. Birçok Türkiyeli artık geleceğini bu ülkede gördüğünden, politik olanlar da Almanya'daki çalışmanın esas alınmasını hiç yadırgamamaktadırlar. Şu da eklenmeledir; Türkiye, Almanya'da bir iç politika sorunu haline gelmiştir ve neredeyse hangi taş kaldırılsa altından TC çıkmaktadır. Hürriyet gazetesinin bile Almanya'ya yönelik günlük politika yapması bazı şeyleri anlatmayı kolaylaştırmaktadır.

Bir de örnek var: Şu anda (kendi anlayışı doğrultusunda) en etkili Türkiye politikası yapan kişi, Yeşiller milletvekili Cem Özdemir'dir. Her demeci Türkçe yayın organlarında yankı bulmaktadır, çünkü Yeşiller önemli bir Alman kurumudur. Özdemir, Türkiye'ye yönelik çalışmayı tümüyle temel alan, başka şey yapmayan sosyalist bir yapıdan bile daha etkili Türkiye'ye yönelik politika yapmaktadır.

Yazının sonunda Almanya'da Türkiye sosyalist hareketi içinde en çok tartışılan konuları da belirtmek gerekir:

Türkiyeli sosyalist bir örgüte üye olmanın ne gereği var? Sadece Alman örgütlerine üye olmak gerekmez mi? Göçmen örgütlenmesi mi, yoksa sınıfsal ayrışmaya uğramış göçmenler içinde emekçi kesime dayanan bir örgütlenme mi?

Almanya'da Türkiye solunun varlık nedeni halen var mıdır?

İlk soru, Almanya'da özellikle BSP ile ilgili yapılan toplantılarda en çok sorulan ve tartışılan olmak durumundadır. Bu soruların yanıtları ve ilgili tartışmalar da en az iki yazı tutabilecek uzunluktadır.

Bunları Almanya'dakiler biliyor, diğer Avrupa ülkelerindekiler de belli oranda biliyorlar. Ve Türkiyeli okur, bu yazı özellikle senin içindir. Avrupa ülkelerindeki Türkiye sosyalistlerinin karşısındaki sorunlarının ne kadar çok çeşitli ve kapsamlı olduğu Türkiye'de biraz olsun anlaşıldığı zaman, hem birbirini anlamak ve hem de birlikte daha kolay ve sağlıklı olacaktır.

Latin Amerika'daki Nazi artıkları

Sedat KALIPÇI

Latin Amerika'nın en sık çağrıştırdığı şeylerden birisi de İspanya'dır. Elbette bunun tarihsel ve daha birçok nedenleri var. Yine de sanılanın aksine Latin Amerika "İspanyol" olmaktan çok "Almandır". Bu adla anılan ülkelerin yüzyıllar boyu İspanya sömürgeciliği altında yaşamış olmaları, hemen hepsinde resmi dilin İspanyolca olması da (Brezilya'da Portekizce) bu gerçeği değiştirmez. Çünkü Latin Amerika devletlerinin kuruluşları ve sonraki süreçte kıtadan defedilmiş klasik İspanyol sömürgeciliğinin değil, modern Avrupa kapitalizminin belirleyici etkisi olmuştur. Özellikle de kendileri gibi ulusal devlet sürecine gecikmiş olarak ve ordunun yukarıdan zorlamasıyla ulaşan Alman devletinin etkileri... Almanya, Latin Amerika ülkelerine sıkı Prusya militarizmini ve bu ekolde yetişip ülkelerinin başına faşist diktatörler olarak çöreklenen subay gürhunu vermedi yalnızca. Daha sonra kendi en azılı işkencecilerini ve kitle katliamcılarını da bu ülkelerin başına tebelleş etti. Prusya militarizminin gübrelediği bu topraklarda daha 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı öncesinde Hitler'in NSDAP'ı ile organik bağları olan hareket ve partiler vardı. Çoğu Latin Amerika hükümetleri savaş öncesinde ve sırasında Nazi rejimine karşı sempati ve desteklerini açıkça sergilemekten çekinmediler. Savaş sonrasında ise Kızıl Ordu'nun ve Avrupa halklarının öfkesinden kaçan faşistlere kucak açtılar elbette. Ve onların işkence, beyin yıkama, toplu katliam vb. konulardaki engin deneylerinden bol bol yararlandılar.

Klaus Barbie: Lyon Gestapo şefi (Lyon kasabı)... Kod adı Klaus Altmann.

Walter Rauff: SS Standartenführer. Nazi İmparatorluğu Güvenlik Yüksek Dairesi (RSHA) teknik sorunlar bölümü 2 D şube müdürü. Gaz arabaları yapımından sorumlu.

Franz Stangl: Sobibar ve Treblinka yok etme merkezleri komutanı.

Joseph Mengele: Austchwitz Toplama Kampı doktoru (Ölüm meleği). Nazi İmparatorluğu SS ve Polis Doktorları Dairesi yönetici. SS üst düzey yöneticisi. Binlerce tutuklunun "seleksiyon"dan sonra öldürülmesinden sorumlu. Tutukluları "tıbbi araştırma" için denek olarak kullandı. Binlercesini öldürüp sakat bıraktı. Tutuklular arasında "ölüm meleği" olarak nam salan Mengele, ikizler üzerinde mavi gözlü aryen ırkı hakkında araştırmalar yapıyordu. Savaştan sonra yaptığı "araştırmaları" da yanına alarak kaçarken Bavyera'da Amerikan ordusu tarafından yakalandı. Delil yetersizliğinden serbest bırakıldı. 1949'da Kızılhaç'ın yardımıyla Fritz Hollman adıyla Arjantin'e kaçtı. A. Eichmann'ın Mossad tarafından kaçırılması üzerine General Guillermo'nun yardımıyla Paraguay'a geçti. Her iki ülkede de devletin ve kendinden önce gelmiş Nazilerin işbirliğiyle büyük işletmeler kurarak başına geçti. Hem de gerçek adını kullanarak. Varış; 1949. Kod adı; Helmut Gregor. 1979'da Brezilya'da bir deniz kazasında öldü.

Joseph Schwammberger: Prezemysi gettosu yöneticisi. Polonya-Mielec zorunlu çalışma kamplarından birinin yöneticisi. En önemli hobisi tutukluları "Prens" adlı çoban köpeğine parçalatmak. Binlerce Yahudinin katili. 1944 yılında 250 tutukluyu bizzat kendi elleriyle astı. Binlerce tutukluyu kurşuna dizdirerek, asarak ve zorunlu çalışma kamplarında öldürttü. 1945 yılında İnssburg yakınlarındaki Krakau'da Josef Hackl adıyla yakalandı. 1948 yılında Fransızların gözetimindeki tutuklama kampından kaçtı. Başpiskopos Alois Hudal'ın yardımıyla Sicilya üzerinden Roma'ya varan Schwammberger oradan Arjantin'e ulaştı. 1954 ve 1963 yıllarında Alman Konsolosluğu'ndan aldığı gerçek adına düzenlenmiş pasaportlarla yaşadı. 1972 yılında hakkında uluslararası tutuklama kararı çıkartılınca Arjantin polisi tarafından uyarıldı. 1987'ye kadar illegal yaşadı. 12 Ekim 1987 yılında Cordoba'da tutuklandı. 18 Mayıs 1992'de Almanya'da ömür boyu hapse mahkum oldu.

Adolf Eichmann: İmparatorluk güvenlik ana dairesi, Yahudi bölümü IV B 4 şube şefi. Yahudilerin on binlerce kişilik kitleler halinde sürgün edilmesi işlerinde çalıştı. Önce başka ülkelere, daha sonra da işgal edilmiş ülkelerdeki toplama kamplarına ve gettolara... 1942 yılındaki "Yahudi sorununun kesin çözümü" konferansına katıldı. 400.000 Macar Yahudisini ölümle buluşacakları Auschwitz toplama kampına doldurdu. 1945'de Amerikan pilot üniformasıyla Bavyera'da yakalandı. SS'lere ayrılmış bir tutuklama kampına atıldı. 1946 yılında firar etti. 1950 yılına kadar Otto Heninger adıyla Lüneberger Heide'de orman işçisi olarak yaşadı. Daha sonra Odesa adlı Nazi kurtarma örgütünün yardımıyla Avusturya üzerinden İtalya'ya gidip Kızılhaç'tan sahte pasaport alarak Arjantin'e ulaştı. 11 Mayıs 1960'ta İsrail gizli servisi tarafından kaçırılana kadar Buenos Aires'de gizli yaşadı. Ne yaptığı bilinmiyor.

Nazi artıklarının Latin Amerika'ya kaçmalarında en büyük yardımcıları Katolik kilisesi idi.

15 Eylül 1961'de Tel Aviv'de ölüme mahkum edilen Eicmann 31 Mayıs 1962' de idam edildi. Kod adı; Ricardo Klement.

Hans Ulrich Rudel: Hava kuvvetlerinde albay. Hava savaşında başarılarıyla ünlü. Latin Amerika'ya kaçtıktan sonra Paraguay diktatörü Stroessner'in yakın arkadaşı oldu. Daha sonra Şili diktatörü Pinochet'ye hizmet verdi. Varış; 1948. Kod adı; Emilio Mayer.

Ludolf Hermann von Alvensleben: SS gruplar şefi. Poliste tuğgeneral. Adli suçlar ve SS lideri. Varış; 1950. Kod adı; Carlos Luecke.

Gerhard Bohne: T4/ eylemi 2. dairesi liderler bölümü hukuk danışmanı.

Eduard Roschmann: Rieger gettosu vekili. Varış; 1947. Kod adı; Federico Weneger.

Kurt Christmann: D saldırı grupları özel komando lideri.

Wilfred von Oven: İmparatorluk propaganda bakanlığı basın sözcüsü.

Johann von Leers: Tarihçi.

Robert Keller: Gazeteci.

Karl Kligenfuss: AA Elçilik müşaviri.

Haans Frischböck: İmparatorluk ekonomi ve maliye komiseri.

Erich Müller: Propaganda bakanlığı personel bölüm şefi.

Friedrich Rauch: Koruma polisi. Kıdemli yüzbaşı.

Albert Ganzenmüller: İmparatorluk Trafik Bakanlığı sekreteri. Tutukluların toplama kamplarına dakik olarak yetiştirilmesini sağladığı için Himmler'in teşekkürlerine mazhar oldu. Savaştan sonra tutuklandı. 1947 yılında kaçtı. Arjantin'de Peron'un demiryolları danışmanlığını yaptı. 1955'de Almanya'ya geri döndü. Hakkında açılan dava 1977'de tamamen düştü.

Fridolin Guth: Fransa 12. bölge polis şefi.

Ve sayıları 50.000'i bulan diğerleri. Bunlar öyle sıradan NSDAP üyesi, sempatizanı filan değil. Bilinçli faşist. Irkçı. Alman faşizminin örgütleyicileri ve militanları. Kısacası Nazi büyükbaşları, işkenceci ve katiller sürüsünün önde gideni bunlar. Latin Amerika'daki varlıklarının ve faaliyetlerinin bu ülke halklarına ne kadar zarar verdiği ise gün be gün daha çok ortaya çıkıyor. Savaştan önce ve sırasında Nazi rejimi ile işbirliği yapıp da savaş sonrası cezalandırılma korkusuyla ülkeyi terkedip Latin Amerika'ya kaçan sıradan işbirlikçilerin sayıları ise 300.000 civarında. Gerek büyükbaş Naziler, gerekse işbirlikçiler, daha geçen yüzyılın sonundan beri bu ülkelerde oluşan ve Nazi döneminde bu rejime karşı hayranlıklarını yalnızca sözle değil, eylemle de dile getiren "Alman Cemaatleri" içinde yaşamlarına devam ettiler. Almanya ile yapılan ticaret işlerinde çalıştılar ve kaldıkları ülkenin silah sanayisine teknolojik bilgilerini taşıdılar. Özellikle çekirdek enerjisi, roket teknolojisi ve uzaktan kumandalı bombalar konusunda. Gerçi savaş sonrası "Anti-Nazi" kampanyası başlamıştı, ama bunun sadece formalite olduğu herkes tarafından biliniyordu. Özellikle bu

Walter Rauff: Ölüm teknikeri, gaz arabalarının mucidi

卐

97.000 kişinin öldürülmesinden sorumlu SS komutanı, Nazi İmparatorluğu'nun merkezi güvenlik bölümü 2. D grup şefi. Görevi ölüm komandolarının planlama ve donanım işlerini sağlamak. "En büyük icadı" ise ölüm arabaları... Eksoz gazını dışa değil de, arkasındaki izole edilmiş içi mahkum dolu taşıtlara boşaltan arabalar. Nazilerin deyimiyle "ucuz ve temiz iş". Rauff, 1945 yılında müttefikler tarafından Milano'da yakalandı. Ama bir yıl sonra Rimini'deki askeri tutuklama kampından kaçtı. Yardımcısı "dini bütün" bir Alman hıristiyan. 18 ay manastırlarda saklandı. 1949 yılında Ekvator'a, 9 yıl sonra da Şili'ye geçti. 1984 yılına kadar Şili'de gerçek kimliğiyle yaşadı.

Şili'ye vardığında, önce Punta Arena'da yaşadı. Bir firmada müdür olarak çalıştı. 1962 yılındaki Alman devletinin Rauff'un Almanya'ya teslim edilmesi istemi, çeşitli aşamalardan geçip en son Pinochet tarafından reddedildi. 1973 yılındaki Pinochet cuntasından sonra Santiago'ya taşındı. Condor Operasyonu'nda Pinochet'nin temsilcisi olarak Şili gizli servisi DINA'da danışman olarak çalıştı. İşkence, sorgu, beyin yıkama, muhalefeti bastırma konusundaki engin/alçak deneylerini Şili polisine aktardı. Colonia bölge operasyonunu yönetti. Şili'de toplumsal bilincin kötürüm edilmesindeki baş sorumlulardan biri. Fransa, Newyork Yahudi lobisi, İsrail, Almanya ve İngiltere'nin Rauff'un teslim edilmesi talepleri sonuç vermedi. Yapılan baskılar gittikçe ağırlaşmaya başladığında 14 Mart 1984 günü Dışişleri Bakanı Jaime del Valle, Walter Rauff'un öldüğünü duyurdu. Cenaze gizli güvenlik önlemleri altında taraftarlarının Nazi selamı ve gamalı haçları eşliğinde gömüldü. Gömülenin gerçekten W. Rauff olup olmadığı şimdilik meçhul. Pinochet ordunun başında kaldığı müddetçe de meçhul kalmaya devam edecek.

cemaatlere kabul edilmek için Nazizm karşıtı olduğunu beyan etmek zorunluluğunun olmayışı kaçakların hangi "sürgün" koşullarına "katlanmak" zorunda olduklarını ortaya koyuyor. Daha savaş bitmeden önce Alman işadamlarının sözcüleri ve silahlanma bakanlığının temsilcileri Strasburg'da yaptıkları konferansın sonrasında İsviçre'de açtıkları gizli hesaba 100 milyon dolar civarında para yatırmışlardı. Bu paralar1948 yılında Peron'un işbaşına gelmesinden sonra kaçakların hedef ülkesi durumuna gelen Arjantin'e ulaştı.

Her yol Roma'dan geçer

Nazi kurtarma örgütleri üzerine çalışan Amerikan gizli servis elemanı La Vista araştırmalarının sonucunu şu sözcüklerle özetliyordu. "Vatikan en büyük Nazi kurtarma örgütüdür." Bu, ortaçağı karanlığa boğan Cizvit döneminden sonra Katolik kilisesinin belki de insanlık nezdinde işlediği en büyük suçlardan birisidir. Binlerce Nazi ve SS mensubuna ve savaş suçlusuna her türlü hizmeti sunmakta kusur etmediler. En azılı anti-komünist örgütlerinden biri olan Katolik kilisesi, yeryüzünü kana bulamış faşist katillere yardım ederken hiçbir vicdani rahatsızlık duymamış olmasını şöyle temellendiriyordu; "Biz komünizme karşı olanlara yardım ederiz." Onların insanlık düşmanı, pogrom ve kitle katliamlarının fail ve yöneticileri olmaları "ilahi meclisi" ilgilendirmedi. Aksine kaçanlar bir de komünizme karşı savaşmışlarsa her türlü yardımı çoktan hak etmişlerdi.

İtalya ve Avusturya arasındaki "kurtarma hattı"na rahatlıkla ulaşan kaçakların ilk hedefi Vatikan'dı. Dağ evlerinde, manastırlarda konuk edilerek yollarına devam eden kaçakların mihmandarları gönüllüler ve tabii kilise görevlileriydi. Vatikan, onlara denizaşırı ülkelere kaçmalarında gerekli olan bağlantıları kuran, para ve kimlik sorununu halleden bir kontak yeri oldu. Zamanın uluslararası Kızılhaç örgütü (IRK) kaçaklar için Latin Amerika ülkeleri tarafından geçerli/yeterli kabul edilen üzeri IRK damgalı/vizeli seyahat belgeleri düzenlendi. Sahte isme düzenlenmiş bu seyahat belgeleri birçokları için ömür boyu kullanacakları yeni kimlik belgeleri yerine geçti. Yeni belgelerini ceplerine koyan kaçaklar Cenova ve Barselona üzerinden Latin Amerika ülkelerine göç ettiler. Tarihsel bir ironidir; cellat ile kurban aynı yola düşmüşlerdi. Zamanın çeşitli Yahudi örgütleri de Holocaust'tan kurtulabilen Yahudileri Filistin'e aktarabilmek için İtalya'da çok yoğun faaliyetlere girişmişlerdi.

Kaçışa yardım eden en önemli simalardan birisi Avusturyalı piskopos Alois Hudal. Hudal, Roma'da faaliyet gösterdi. Kaçaklara sahte evrak ve para temin etti. 50.000'in üzerinde kaçağa yardım etmekle ünlenen Hudal'ın kaçırdıkları arasında kimler yokki; Eichmann Rudel, Mengele, Alois Brunner, Franz Stangi, Walter Rauff, Josef Schwammberger, Klaus Barbie ve diğerleri.

Kaçak faşistlerin en önemli kurtarıcılarından, bir diğer din adamı, aynı zamanda faşist Ustaşa Partisi'nin militanı Hırvat papaz Krunoslav Draganoviç'tir. Öncelikle kendi faşistlerinin canını kurtarmak için yola çıkmışsa da faaliyet yürüttüğü Cenova limanının stratejik konumundan ve diğer faşistlerle olan gizli kontaklarından dolayı kısa sürede "kurtarma hattı"nı kullanmak isteyenlerin ilk adresi haline geldi.

Hemen hemen bütün lojistik desteğini kilise cemaatinden alan geniş bir kurtarma ağı kurulmuştu. "Odesa" ve "Örümcek" bu ağın iki ünlü örgütüydü. İspanya, İtalya, Danimarka ve İsveç üzerinden legal, yarı legal ve illegal yollardan faşistleri kaçıran bu geniş şebeke yalnızca Alman faşistlerine değil, aynı zamanda Hırvat, Avusturyalı, Sırp, Slovak, Yunan, Polonyalı, Romanyalı, Litvanyalı, Macar, Letonyalı, Rus faşistlerine de denizaşırı ülkelere kaçmalarında yardım etti.

Latin Amerika'da kesintisiz Nazi geleneği

Kaçakların bu ülkelerde yürüttükleri faaliyetler bu zamana kadar bir tabu olarak kaldı. Özellikle de Nazi döneminin sözde özeleştirisini veren Alman devleti için. Çünkü onların savaş sonrası başka ülkelerde sürdürdükleri "özel yaşamları" ve yaptıkları işler Alman devletini ilgilendirmiyordu. Bu mantık, verilen sözde özeleştirinin ve her yıl savaşa ait anma günlerinde yapılan konuşma ve toplama kampı ziyaretlerinin ne kadar iki yüzlü olduğunu ortaya koyuyor. Örneğin Lyon kasabı diye ünlenen Gestapo şefi Klaus Barbie'nin (Kod adı Klaus Altmann), Bolivya'da diktatör Hugo Banzer döneminde ayaklanan maden işçilerinin kurşunlanması işine bizzat katıldığı, diktatör Garcia Meza döneminde gizli serviste sözleşmeli olarak çalıştığı yargılanmasında dikkate bile alınmadı.

'Lyon Kasabı' hakkındaki bu bilgileri biraz da Bolivyalı diktatörlerin "naifliğine" borçluyuz. Örneğin Şili'de Walter Rauff'un Şili gizli servisi DINA'nın işkence ve sorgu bölümü Colonia Dignidad'la yakından ilişkili olduğu, sorgu ve işkence yöntemleri hakkında danışmanlık yaptığı ve Pinochet döneminde Colonia bölgesi operasyonuna bizzat katıldığı üzerine konuşulsa da bundan öteye gidilemiyor. Pinochet hala ordu komutanı ve üstü kapalı da olsa askerler hala iktidarda. Bundan dolayı Şili insan hakları ihlalleriyle ilgili araştırmaları yasaklamaya devam ettiği sürece, W. Rauff ve diğerlerinin faaliyetleri hakkında görgü tanıklarının ve işkence kurbanlarının kendi beyanları dışında "resmi" belge bulmak oldukça zor.

Arjantin'de durum daha bir karmaşık. En çok faşist göçü alan ülke burası... Dolayısıyla Nazilerin faaliyetleri de bu ülkede çok fazla. Faşist cuntanın ideolojik lojistiğini bunlar sağladı desek pek yanlış olmaz. Daha 1976 öncesinde Alfred Rosenberg, Julius Streicher, Gotfried Feder'in anti-semitist ve Nazi yanlısı yayınları ordu çevresinin başucu kitabı olmuştur. Adolf Eichmann'ın Mossad tarafından kaçırılması üzerine izini kaybettirmeye çalışan 'ölüm meleği' Mengele, Uruguay'a geçmek için General Orisis Guillermo'nun kişisel yardımını aldı. Bu general daha sonra cunta döneminin önemli isimlerinden biri oldu. CONADEP'in 1982 tarihli ve "Nunca Mas" adlı raporu Arjantin işkencehanelerinde Hitler resimleri ve gamalı haçlar asılı olduğunu, Hitler'in konuşmalarının dinlendiğini ortaya koydu. Raporda özellikle de Yahudi olanlara "özel muamele" yapıldığı belirtiliyor. Cordoba bölgesindeki General

Başkasanlar: Hitler ve Goering

Belgrano'nun villası ise askeri diktatörlük döneminde "Sol Argentino" (Arjantin Güneşi) adlı paramiliter birliğin karargahı idi.

Alman faşistlerinin kıta genelinde yürüttükleri halk düşmanı faaliyetlere diğer bir örnek ise "Condor Operasyonu"dur. Bu, 70'li yıllarda Latin Amerika ülkelerinde hüküm süren çeşitli askeri/faşist diktatörlükler arasında yapılan bir anlaşmanın adıdır. Bu anlaşmaya göre, kendi ülkesindeki askeri-faşist diktatörlük yüzünden herhangi bir ülkeye sürgüne gitmek zorunda kalmış muhalifler yakalanıp geldikleri ülkenin güvenlik güçlerine teslim edileceklerdi. Kendi ülkelerinde "kaybolmamış" binlerce muhalifin nasıl olup da daha sonra yine kendi ülkelerinde ölü ya da tutuklu olarak ortaya çıktıkları Condor Operasyonu belgelendikten sonra daha net olarak anlaşıldı. Bu operasyonun örgütleyicisi ise Gestapo şefi Lyon Kasabı Klaus Barbie ve 'ölüm teknikeri' Walter Rauff ve diğerleri. Yıl 1977. Yer Bolivya.

Nazilerin Latin Amerika'daki faaliyetleri ve açtıkları tahribatlar gün gibi açık gerçekler. Bunların iyice aydınlatılması ve ayrıntılandırılması ise epey zaman alacak. Ayrıca dergimizin olanaklarını da gözönüne alarak yalnızca Klaus Barbie ve Walter Rauff hakkında birer portre çizmeye çalışalım. Çizilen bu portrelerin diğeri Nazi büyükbaşlarının Latin Amerika'daki yaşantıları ve etkilerine ilişkin genel bir fikir vereceğini umuyoruz.

Klaus Barbie: 'Lyon kasabı'

1947 yılında Almanya'dan kaçtıktan sonra toplam 32 yıl Bolivya'da yaşadı. O, savaş sonrasında Latin Amerika diktatörlüklerini hararetle desteklemiş olan ABD dış politikasına eklemli çalışmış birçok Nazi katilinden bir örnektir yalnızca. 'Lyon kasabı' olarak ünlenmiş olan Barbie, 1957 yılında Bolivya vatandaşlığını aldıktan sonra, 26 yıl boyunca ordu içindeki aşırı sağın en önemli destekçilerinden biri oldu. Devletin baskı aygıtlarında çalıştı. Peru'daki Friedrich Schwend, Arjantin'deki H. Wuppermann, W. Sessen, Şili'deki W. Rauff, Paraguay'daki Ulrich Rudel, İspanya'daki O. Skorenzy ve Tunus'daki W. Beisner gibi Nazilerle sürekli ilişki ve işbirliği içinde oldu. Demokratik kurumların ortadan kaldırılması, devlet olanaklarının suistimal edilmesi, politik karşıtların ortadan kaldırılması konusunda gizli servise hocalık yaptı. 1977 yılında zamanın diktatörleri Pinochet, Stroessner, Videla ve Banzer'in temsilcilerinin katıldığı "Condor Operasyonu"nun örgütleyicisi olan Barbie orada aynı zamanda da Banzer'in temsilcisiydi. 1978 yılında Bolivya'da toplanan Alman, İtalyan ve Arjantin neofaşistlerine önderlik eden yine bu katildir. K. Barbie yargılanmak üzere Avrupa'ya götürülmek istendi, ama her defasında kurtuldu. Her geçen gün zenginliği ve etkinliği arttı. O kadar rahattı ki, bir Bolivya diplomatik pasaportuyla Avrupa'yı dolaşıp zamanın diktatörü general Hugo Banzer için silah satın aldı. 1980 yılının şubat ayında ordu 2. bölüm komutanı Luis Arce Gomez'le bir anlaşma yaptı. Aynı yılın temmuz ayında Gomez, yeni diktatör Meza'nın içişleri bakanı olarak atandı. Barbie ise Bolivya İçişleri Bakanlığı'nın gizli servisinin yapılandırılmasında danışman olarak çalışıyordu. Avrupa'daki neo-Nazi çetenin elebaşlarını 1980 yılındaki general Garcia Meza darbesini desteklemeye yönlendiren de Barbie'den başkası değildi. Daha sonra Meza diktatörlüğünün kokain mafyasıyla kontağını sağlayanlardan birisi de yine bu nazidir. Meza diktatörlüğünün kokain ticaretindeki rezillikleri ayyuka çıkınca ABD 1982 yılında Meza'dan desteğini çekti ve daha önce seçildiği halde Meza darbesi yüzünden görevini sürdüremeyiş olan Silez Suazo görevi tekrar devraldı. Bu olay Barbie'nin eroin sevk yolunu ortaya çıkardı. Bu, 1983 Şubat'ının en önemli haberiydi. Barbie hakkında Transamartima adlı denizcilik işletmesinin yöneticiliğini yaptığı sırada devlet maden işletmesini dolandırmaktan dava açıldı. Hükümetin asıl niyeti ise başkaydı. 10 Ekim 1983 yılında hükümet bir atak daha yaparak, 1974'te Fransa'dan gelen iade istemini reddetmiş olan yüksek mahkemenin yine karşı çıkmasına rağmen kararını verdi. Güvenlik açısından basına verilen bir iki şaşırtmacanın ardından Barbie, Fransa'ya iade edildi. Uçakta Barbie ile röportaj yapma imkanı bulan Carlos Soria Galvarro daha sonra bu röportajı temel alarak Gestapo'dan CIA'ya adlı kitabı yazdı. Bu kitapta ve ABD Adalet Bakanlığı'nın kurduğu Alan Ryan Komisyonu olarak adlandırılan komisyonun hazırladığı raporda Klaus Barbie'nin CIA tarafından devralınması anlatılıyor. Ayaklanan maden işçilerinin üzerine yaylım ateşi açtıran Barbie, 1967 yılında Bolivya'da gerilla mücadelesine başlayan Che Guevara'ya karşı CIA ve Bolivya gizli servisiyle birlikte çalıştı. Luis Espinal, Marcello Chonchoro cinayetlerinde, Harrington caddesi ve Carocoles katliamlarında kullanılan metod Nazi metodudur. Barbie aynı zamanda ABD'den devraldığı "iç savaşlar" ve "ulusal güvenlik" doktrini dersleri vermiş, Nazilerin bastırma ve dağıtma metodlarını öğretmiştir.

Hükümet, yediği tokatın

Geçen 15 Ekim günü TBMM'de, Tansu Çiller'in kurduğu azınlık hükümetinin güven oylamasının başlayacağı saatlerde onbinlerce işçi Ankara'da Kızılay Meydanı'ndaydı. Yaklaşık bir aydır grevde olan onbinlerce kamu işçisi, o gün bütün tehditlere ve engellemelere karşın Ankara'ya akmıştı.

İşçiler, miting sonrası tekrar grevlerinin başına dönerken Meclis'teki güvenoylaması sonuçlandı. Red: 230, Kabul: 191. Bu olay büyük bir sevinç yarattı, grevdeki işçilerin moralini yükseltti. Grev ve eylemler azınlık hükümetini de yıkmıştı. Artık, toplu iş sözleşmelerinden Türk-İş'in galip çıkacağına kesin gözüyle bakılıyordu. İşçiler cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez böylesine belirleyici bir rol oynamıştı.

Olaydan iki gün sonra,17 Ekim'de ortaya çıkan yeni gelişmeler umulanın tersine oldu. Demirel yeni hükümeti kurma görevini yine "kızına" verdi. Yeni bir hükümet kurulana kadar, DYP azınlık hükümeti görevde olacaktı. Çiller, CHP lideri Deniz Baykal'la anlaştı ve 52. hükümeti kurma çalışmaları başladı. Bir ay önce Çiller'le ipleri kopartıp ayrılan Baykal devreye girdi. İkinci CHP- DYP hükümeti yine yoldaydı.

İktidarda olduğu süre içinde ücretli kesimin milli gelirden aldığı pay, yüzde 33'ten yüzde 25'e düşmüş; rantiye kesiminin aldığı pay ise yüzde 50'den yüzde 58'e yükselmişti. Kaynaklar, faiz ve rant sahiplerine aktarılmıştı... Bütün bunlara karşılık Çiller adeta ödüllendirildi ve koltuk yeniden altına sürüldü.

71 milyar dolara ulaşan dışborç, 1 katrilyon 187 trilyon lirayı aşan içborç, yüzde yüzün üzerinde gerçekleşen yıllık enflasyon, yüzde 6.1 düzeyindeki ekonomik küçülme ve kişi başına düşen ulusal gelirde bir yılda gerçekleşen 800 dolarlık düşüşle ekonomiyi rant sahipleri lehine yönlendiren Çiller, bu bilançonun bütün yükünü işçilerin, memurların, emeklilerin ve esnafın sırtına bindirdi. Bindirmeye de devam edecek. Rantiye sınıfının karları kat kat artarken, faturalar halka çok ağır ödetilecek. 1996 yılı bütçesi de bunun kanıtlarından biri... 1996 yılı bütçe yasa tasarısına göre, 2. 780 katrilyon olarak belirlenen bütçe giderlerinin 940 trilyon lirası faiz ödemelerine gidecek.

Birinci CHP-DYP Koalisyonu'nda koltuk değneği görevi yapan CHP'nin ilk şartı yine toplusözleşmelerin sonuçlanması, koalisyon kurulmadan önce bu sorunun çözülmesiydi. Ancak bu sorun en başından planlandığı gibi "ertelenerek" çözüldü. Demirel de etkisiz bir hükümetin kararını onayladı. Yaklaşık 103 bin işçinin grevini erteleyen Çiller, orman işletmelerinde çalışan 20 bin işçiyi de gözden çıkardı. Binlerce işçinin işten çıkış kağıtları hazırlanmaya başladı. Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun geri adımlarını kollayan devlet, hücuma geçti. Taşlar atılmaya başlandı. Şimdi işçiye, çalışanlara emeklilere yönelik yeni uygulamalar devreye girecek. İşçi alacaklarının gecikmesi, "mezarda emeklilik" yasa tasarısının yasalaşması, işçi kıyımları, KİT'lerde zorunlu emeklilik uygulamaları, ikramiyelerin ve kıdem tazminatının kaldırılması, kamuda çalışan işçilerin memur yapılması, taşeronlaştırma, sendikaların etkisizleştirilmesi, özelleştirmenin hızlandırılması gibi saldırılar peşpeşe hayata geçirilecek.

İşçiler Cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez bir hükümetin kaderini bu ölçüde etkiledi.

Şeker, liman, demiryolları, metal, kağıt ve denizcilik işkollarındaki grevlerin ertelenmesiyle şoka uğrayan işçi, bu ruh halini hala atlatamadı. Ankara'daki mitingten dönerken otobüste öğrendikleri güvenoylaması sonuçları hepsini ologanüstü umutlandırmıştı çünkü. "Hükümeti yıktık" sloganlarıyla sürdürdükleri yolculuğun ertesinde Çiller'i koltukta görmek sadece işçil değil, muhalefet partilerini d özellikle ANAP'ı şok etmişti.

İşçiler, aslında ilk şoku Ankara mitinginden bir gün

Kamu sözleşmelerinde bilek güreşi

Zafer AYDIN

Türkiye'de grev hakkının yasalarla düzenlendiği 1963 yılından bu yana geçen sürenin en yığınsal katılımlı, en fazla politize olan, günlük hayatta en fazla hissedilen grevleri yaşandı. Grevler ücret anlaşmazlığı neticesinde ortaya çıkmıştı, ama yol açtığı özgül siyasal sonuçları itibariyle ücret pazarlığının ötesine taşındı.

Pazarlığın yürütümü, grev ve ertelemeler sürecinde yaşananlar, hükümetin endüstriyel ilişkileri yeniden yapılandırmak için sendikaların bileğini bükmeyi, toplu iş sözleşmesi imza etmeye tercih ettiğini göstermiştir. Bu tercih, tüm aygıt, kurum ve olanakları kullanarak sendikaları silikleştirme üzerine kurulmuş master plandan hareketle gündeme gelmiştir. TV'lerde Teacher'in madencileri yenerken uyguladığı taktiklerin anlatılmasından, sendikacıların mal varlıklarının tartışmaya açılmasına; ücretlilerin çeşitli kesimlerinin birbirine düşürülmesini hedefleyen yayınlardan, en nihayet grevin ertelenmesine kadar gelişen her şey bu master planın bir parçasıdır. Bu master plan, üretim sürecinde maliyetleri düşürmek, bunu sağlamak için ücretleri frenlemek, ücretleri frenlemek için de sendikaları kontrol altına almak amacını taşımaktadır.. Bu amaca uygun araç ise "esnekleşme" dir.

Reel sosyalizmdeki çözülmenin ardından kapitalizmin "tek ve doğal düzen" olarak varlığını sürdürdüğü mutlak veri alınarak oluşturulmak istenen yeni dünya düzeninde, örgütlü emek, düzenin işlerliğini engelleyen en önemli faktör olarak görülmektedir. Dünya Bankası tarafından yayınlanan "Bütünleşen Dünyada İşçiler" başlıklı raporda, sendikaların liberalizasyonu geciktirdiği ve ücret artışları ile gelir dağılımını bozduğu ileri sürülüyor. (İktisat gazetesi–18 Temmuz1995) Dünya Bankası'nın bu yaklaşımını paylaşan OECD gibi kuruluşlarda ücret ve işgücü maliyetlerini artıran sosyal düzenlemelerde esnekliğe gidilmesi gerektiğini söylüyorlar. Yine kapitalist dünyanın en önemli güç merkezlerinden G-7 (yedi ileri sanayi ülkesinin oluşturduğu grup) 1995 yılı başlarında Napoli'de topladığı zirvede; "korumacılığın reddi, tüm piyasalarda liberalizasyonun etkinleştirilmesi ve emek piyasasında esneklik" gibi kararları aldı.

Bu sürece paralel olarak Türkiye'de kimi gelişmeler gündeme gelmeye başladı. Türkiye İşveren Sendikaları Konfedarasyonu (TİSK) "Çalışma Hayatında Esneklik" başlıklı broşürü yayınladı. Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası (MESS) ve Tekstil sözleşme görüşmelerindeki esneklikten esinlenen öneriler toplu iş sözleşmesi hükmü haline getirilmek istendi. 1995 Mali Yılı Bütçe Kanunu'na çeşitli hükümler konulmak istendi; Türk-iş'in Meclis'e yürüyüşü sonucunda tasarıdan çıkarıldı. Bütün bunlar emeğin örgütlü gücünü kırmaya yönelikti.

TİSK yayınladığı broşürde, "mümkün olduğu kadar fazla esneklik, ihtiyaç olduğu kadar hukuk normu" ilkesini benimsediğini açıkladı. TİSK'in broşüründe esneklik konusunda iki temel nokta dikkat çekmektedir.

Bunlardan birincisi ücrette esneklik, ikincisi sayısal esnekliktir. TİSK açıkça ücretlerin rekabet düzeyini koruyabilecek bir seviyede tutulabilmesi için; çalışılan saate ve performansa göre ücret ödenmesini ve işverenin işçi miktarını değiştirme serbestisine kavuşmasını istiyor.

'Bütün bunların kamu işyerlerinde çalışan işçilerin toplu iş sözleşmeleriyle ne ilgisi var' sorusu akla gelebilir. Türkiye'de sendikalar ağırlıklı olarak kamu işyerlerinde örgütlü olduğundan, kamu işçilerini yenerek, ekonomide liberalizasyonun, özelleştirmenin önünü açmayı ve endüstriyel ilişkilerde kendi egemenliklerinde bir biçimlenmeyi içeren "esnekleşme"ye gidilebileceğini tasarlıyorlar. Türkiye tarihinin en büyük grevinin nedeni sermayenin yeniden yapılanma sürecinin önünde engel olarak gördüğü sendikaları kavgaya çekip onları yenerek yürümek istemesidir.

Türk-iş, sendikalara kurulan bu kumpası sendikaların yok edilmek istenmesi noktasında farketmiş ve grevleri sokaklara taşıyarak bir direniş hattı kurmaya çalışmıştır.

Son grevlerde yaşanan gelişmeler de göstermektedir ki, sendikal hareket hızla politikleşmelidir; politikanın içinde olunmadan ne hak elde edilebiliniyor, ne de mevcutlar korunabiliniyor.

Sendikalar fabrikaların, işletmelerin duvarları arasına hapsolmaktan kurtulmalı, makro politikalarla işverenlerin ve hükümetlerin karşısına dikilmelidir.

"Arkadaşlar bu kadar kararlı değildiniz madem, o kadar yolu niye aşıp geldik buralara!"

14 Ekim gecesi, Ankara yolunda işçilerin önüne barikat oluşturan polisler bu sözleri duyuyorlar sık sık..

İşçilerdeki kararlılığı gören polis bu kez hazır bekleyen panzeri işçilerin üzerine sürüyor. Adeta işçileri ezmek üzere ilerleyen panzer yuh sesleriye karşılanıyor.

Kargaşa başlıyor. Panzer ilerlerken, işçiler kolkola giriyor. Bu kez polisler jopları yine hazırlıyor. Sendikacının biri bağırıyor otobüs şoförlerine, "Sürün sürün arabaları. Hadi ne duruyorsunuz?" Şoförler ikilemde. Polisler bir yandan da otobüsleri copluyor. Hep bir ağızdan, "Hadi hadi, çalıştırın, gaza basın" bağrışları arasında birkaç otobüsün şoförü gaza basıyor. Otobüsler kalkanlı polislerin ve askerlerin barikatına takılıyor. Bir yandan işçiler, bir yandan otobüsler barikata yükleniyor. Bu arada coplar inip kalkmaya başlıyor işçilerin üzerine rastgele.. Bir işçinin kafasından kanlar fışkırmaya başlıyor. Kanı gören işçiler hırslanıyor ve barikata daha güçlü yükleniyorlar. Toz duman arasında dayak tekme yense de aşılıyor barikat.

Boş otobüslerin kornaya basarak ilerlemesi büyük sevinç yaratıyor. Otobüslerin peşinden işçiler koşuyor. Yavaş ilerleyenlere atlıyor birçok işçi.. "Kazandık, kazandık" diye bağrıyorlar.

Ankara eski terminale giriyor otobüsler bir saat sonra. Araçlardan tek tek inip sıraya girmeye başlıyorlar. Terminalde çok sayıda resmi ve sivil polis göze çarpıyor.

Ve sıraya girip yürüyüş kolu oluşturuyorlar. "Yaşasın haklı kavgamız, yaşasın grevimiz" yazılı pankartı taşıyan işçilerin safından "İşçi-memur elele, genel greve" sloganı duyuluyor.

Alkışlarla yürüyorlar. Slogan yaratmakta hiç zorlanmıyorlar. Demiryol-İş Adapazarı Şubesi'nin yer aldığı kortejden "Gidiyor gidiyor, Tansu Çiller gidiyor" diye bağırıyorlar. Hemen her sloganda Tansu ve IMF var.

"Yar saçların lüle lüle, Tansu sana güle güle."

"Zam zulüm işkence, işte DYP!"

Daha Kızılay'a çok var. Ama sabırlılar. Haber geliyor. Miting başlamış bile. İşçiler yürürken CHP'liler yan yoldan geçiyor. Mefagonla bağırıyorlar. "CHP olarak işçileri destekliyoruz." Ancak bu selamlaşmanın karşılığını yuhlarla alıyor CHP'liler.

"Sizi çok gördük, çok" diye bağırıyor bir işçi.

ntikamını alıyor

(Fotoğraf: Ayla Önder)

yaşamışlardı. Haber-İş yöneticileri MHP'li arabulucuların da devreye girmesiyle grevi bitirmiş ve toplusözleşmeyi yüzde 12'yle imzalamışlardı. Başından beni hesaplanan "işçiyi bölme" oyununun arkası geldi. Türk-İş'in içindeki bazı sendikalar bu oyunun içinde bizzat yer aldılar. Bazılarına göre "Çiller güvenoylamasını kaybetmiş ve dersini almıştı; o halde grevler bitirilmeliydi." Ve kendi aralarında yaptıkları toplantılarda bu eğilimler önesürüldü. "Biz grevleri erteleyelim halkın sempatisini kazanırız" diyecek kadar ileri giden bazı sendikacıların toplantılarda konuştuğu her şey anında Çiller'in kulağına gidiyordu.

Erteleme kararı yürürlüğe girdi ve önceden alınan kararlar unutuldu. Oysa "Grevler ertelenirse işbaşı yapılmayacak!" diye Türk-İş'in aldığı bir karar vardı. Grevleri ertelenen sendikaların işçileri söz konusu kararı uygulamaya hazırdı. Ne yazık ki, SEKA işletmelerinde çalışan işçiler dışında herkes işinin başına döndü. Gönülsüz de olsa işbaşı yaptı diğer işçiler.

Erteleme kararıyla hukuk kurallarını açıkça çiğneyen güvenoyu alamayan hükümet, hemen ardından memura zam "müjdesini" verdi. Memur maaşları ile emekli aylıkları 1996'nın ilk yarısında ortalama yüzde 53 zamlanacaktı. Medya kanalıyla da bilinçler bulandırılmaya devam etti. "Bakın işçilere vermedim, size veriyorum!" İşçiye karşı memur! Taktik buydu. Amaç çalışanları bölmekti.

Grevlerin ertelenmesi kararında CHP'nin haberi yokmuş! Baykal böyle diyordu. Suçun tamamiyle 51. hükümete ait olduğunu söyledi CHP'liler. "52. hükümete sorumluluk yüklemek yanlıştır. O daha kurulmamıştır!"

Daha önceki söyleşilerimizden birinde bir sendikacı CHP'nin koalisyonda olmasının kendileri açısından çok tehlikeli olduğunu söylüyordu. Sendikacı, "Bence sosyal demokratlar iktidarda olmazsa Türkiye'de işçi hareketi daha çok gelişir" diyordu.

Kendine güveni tazelenen, "hükümeti devirdik, sıra İMF'de" sloganlarıyla yollara düşen işçi hareketi önce yüzbinlerin greviyle geriletti Çiller'i. Ardından 15 Ekim'deki Ankara mitingi ile bir yumruk daha yedi Çiller.

Grev erteleme ve geçici işçilerin atılmasıyla adeta intikam almaya başladı başbakan. Ne diyordu bir gazeteci; "Çiller bu günlerde boş boş bakıyor. Korkun bu bakışlardan!" Şimdi saldırı dozunu artırarak gelecek çalışanların üzerine.

Bir yenilgi yaşanmasına rağmen işçiler, "son raund"un henüz gerçekleşmediğini düşünüyor. En etkili silahlarının "genel grev" olduğunu söylüyorlar. "Miting ve eylemlerde sürekli atılan 'işçi memur elele, genel greve' sloganını hayata geçirmek zorundayız" düşüncesinde olan binlerce işçi "gelen, giden hükümetler"in arkasındaki güce karşı en etkili eylemin bu olduğunu ısrarla vurguluyor. Arkadaki düşmanın kim olduğunu daha net şekilde kavradıklarını söylüyorlar. Bir ay boyunca süren grevde de bunu tartıştılar grev çadırlarında...

Genel grevin ülke çapında hayata geçirilmesiyle, karşısındaki organize gücü geriletebileceklerini düşünen işçiler şimdi bunu tartışıyorlar...

"IMF'ye ve yerli sermayeye bütünüyle teslim olmamak için" başka çare de yok zaten....

iller'i çıldırtan miting

Asya DERELİ

Y kenarından onları seyreden emekli bir işçi şöyle di-
or: nları böyle görünce benim yediğim üç kuruş boğa-
m geçmiyor. Bize az versinler buna razıyız. Biz en ni-
ay aşlı insanlarız." Seydedenlerden başka biri de "yaz-
kla, kışlıklarını satsınlar, işçilerin parasını versinler" di-
e s leniyor.

G enoyunun yapılamasına henüz birkaç saat var. Slo-
an dan biri de şu. "Tansu evine, güven senin neyine!"

T kiye'nin dört bir yanından gelen işçiler bulundukları
erl en saflar oluşturuyor ve Kızılay'a akıyor. Bizim kor-
j ng başladıktan çok sonra varıyor Kızılay'a.

A na girip ilerlemek o kadar zor ki. Adeta kenetlenmiş-
r. ni iğne atsan yere düşmez bir manzara var.

K lay meydanında, onbinlerce işçiye seslenmek için
r s aracı oluşturulmuş.

B araçtan sendikacılar konuşuyor. Bütün genel baş-
an sırayla sesleniyor işçilere. İşçileri satan Haber-İş
en Başkanı ve Teksif Genel Başkanı yok. Hükümete
es veren MHP yandaşı diğer sendikacılar da yok. Ör-
eği Türk Metal'in başkanı Mustafa Özbek.

H mikrofonu eline alan "sınıfa ihanetin bedelinin öde-
ec inden" söz ediyor. Hedef Haber-İş. İşçiler "satılmış
ab -İş sloganlarıyla başkana nefretlerini iletiyorlar.

H b-İş Genel Başkanı İzzet Çetin, Haber-İş Genel Baş-
an in şöyle konuşuyor.

"T rihin her döneminde sınıfın içinde ne yazık ki, balta
ap olmuştur. Balta şaplarını kınıyorum!"

B ndiği gibi, Haber-İş, Türk-İş'ten ayrı hükümetle toplu
s eşmesi imzalamıştı.

B çok demokratik kitle örgütü ve sol parti alanda pan-
ar tıyla yerini almış. Birleşik Soyalist Parti'nin sloganı
şç kaşıkla, rantiyeye kepçeyle!"

B arada bir haber geliyor.

B ram Meral mikrofonu alıyor. "Arkadaşlar" diyor baş-
an. Şimdi haber aldım başbakan bizi görüşmeye çağır-
ış. ğlık çığlığa sloganlar:

"B şkan Meclis'e.!"

K uşmalar bitiyor... Ancak işçilerin dağılmaya niyeti yok.

Meral durmayan bu sloganlara ve kararlı gözüken işçi topluluğuna "miting bitti" demeye cesaret edemiyor. Kimsenin gitmeye niyeti olmadığı gibi, mitingi Meclis'in önünde sürdürmeye hazır binlerce işçi var. Sloganlar hep bu yönde.. "Başkan Meclis'e", "Kapıları tutun Tansu kaçmasın".

Meral tekrar alıyor mikrofonu eline..

"Bugün burada amaçlanan bu meydanların dolmamasıydı. Ama dağları aşarak geldiniz." Sloganların ve coşkunun dozu giderek artıyor. "Ölmek var dönmek yok."

Mitingin sonunda Tansu Çiller'in çağrısı üzerine Meclis'e gitmek isteyen Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun aracının önü kesiliyor. İşçiler buna çok öfkeleniyorlar. Meral gitmeyecek. Tansu onun ayağına gelecek!

Meral, kendini cep telefonuyla arayan birine şöyle diyor. "Ben gelemiyorum. Tehlikedeyim. O gelsin Türk-İş'e."

İşçiler otobüsü yumrukluyor. "Başkan Türk-İş'e, Türk-İş'e!" Ve Çiller'e güvenoyunu sarsan tarihi mitingin bittiği anons ediliyor.

İşçiler uzaklaşınca bazı tipler dikkatimizi çekiyor. Yerlerde çok sayıda bildiri, kağıt ve broşür var. Bazıları elle yazılmış, alıp okuyoruz. Çok kargacık-burgacık bir yazı.. Cümle bozuk..

"5 Nisan'da çıkarılan orman işçilerinin işe alınması için, haklarının korunmasını rica ederiz.. Saygılarımızla.."

Bu dilekçe Bayram Meral'e verilecekmiş ama.... Bunlardan yerde yüzlerce var.. Bu mitingin bir bölümünün de işsizlerden oluştuğu tahminini yapıyoruz.

Etraf biraz daha boşalınca yoksul giyimli, yırtık ayakkabılı, zayıf, solgun yüzlü genç, yaşlı erkekler göze çarpıyor. Bu insanlar aynı "Umuda Yolculuk" filmindeki insanlara benziyorlar..

Biri yanınımıza yaklaşıyor. Onun elinde de bir dilekçe.. "Bakar mısınız?" diyor. Yanında 7-8 kişi daha var..

"Ben geçen sene işten atılan orman işçisiyim.. Bunlar da bizimle aynı yerdeydi.. Ne oldu anlaşma oldu mu. Biz geri alacaktılar...."

Diğer 8 kişi de soru yağmuruna tutuyor..

Yoksul, hırpani giysili bu insanların sayısına 17 Ekim'de 20 bin kişi daha ekleneceğini bilmeden, "pembe" bir tablo çiziyoruz... Yüzler aydınlanıyor. Gülerek, birbirlerine sarılarak uzaklaşıyorlar.. Oysa mitingten iki gün sonra onlara Orman İşletmeleri'nden atılan 20 bin işçi daha eklendi.

Hükümet düşürmek ve özgüven

Kenan KALYON

İşçiler, engelleri aşa aşa geldikleri Ankara mitinginden coşku ve özgüvenle ayrıldılar. Meclis'e yürümeseler bile, güven oylaması günü gerçekleştirdikleri mitingle azınlık hükümetinin düşmesinde tayin edici bir rol oynamış ve Çiller'in defterini dürmüşlerdi... Özgüvenin kaynağında yer yer abartılı bir iyimserlik ve saflıkla kendi güçlerinin bilincine varmaları yatıyordu.

Birdenbire her şey döndü. Yerli yerinde durarak hiçbir ödün vermediğini ileri süren Baykal'ın CHP'si Çiller'i kurtardı. Güvenoyu almayan bir hükümet stratejik işkollarında grevleri erteledi. Başından beri grevlerin ertelenmesi gerektiğini seslendiren Demirel, hükümet kurma görevini yeniden Çiller'e vermekle yetinmedi, grev ertelemelerini anında onayladı. CHP'den tıs çıkmadı. Hatta serzenişte bulunan Türk-İş'i tersledi.

Yalnızca Türk-İş yönetiminde değil, işçilerin saflarında da şaşkınlık ve kızgınlık hakim. Bayram Meral, belki de siyasete ve siyasi hesaplara tahvil etmeyi düşündüğü bir başarıyı garantilediğine inanmaya başlamışken muharebenin bitmediği gerçeğine çarptı.

Ama aslında şaşılacak bir şey yok. Güvenoylaması gününün akşamı kendi eyleminin sonuçlarından ürken "sorumlu" bir tavır takınan grevleri bitirecek muhatap arayan Türk-İş yönetimi değil miydi? DYP-CHP koalisyonunun yeniden gündeme gelmesi onlarda da bir memnuniyet yaratmamış mıydı? Öyle ya, Çiller oldukça hırpalanmıştı ve CHP'li bakanlar en başından grev ertelemelerine onay vermediklerine göre Türk-İş yönetimi için "başarı" elle tutulacak kadar yakındı...

Tam da burada grevci işçilerin kendi deneyleri üzerinden öğrenip sindirecekleri bir dersi kaydetmek gerekiyor: Burjuva cephenin iç çelişkilerinden yararlanmanın bir sınırı vardır. Türk-İş bu çelişkilerden yararlandığı için değil, bunların sınırı konusunda açık bir bilince sahip olmadığı ve yararlanmanın ötesinde bunlara bel bağladığı için eleştirilebilir.

Kendi gücünü farkediş her zaman ve herkes için bir özgüven kaynağı olmaz. Gücünüzü abartan hesap hataları yapmanız da, nasıl kullanacağınızı bilmiyorsanız şaşkınlığa ve ürküntüye kapılmanız da bağımsız bir kuvvet haline gelememişseniz, gücünüzü başkalarının çekişmelerinin bir aracı haline getirmeniz de muhtemeldir.

İşçi sınıfı bir hükümet krizi konjonktüründe, bir toplumsal-siyasal kuvvet olarak devreye girmeyi siyasi gelişmeleri ve denklemleri etkilemeyi başardı. Hükümet krizi boyunca bütün yalpalanmalara ve iç zayıflıklara rağmen, toplumsal-siyasal anlamı bakımından işçi sınıfı tarafı bir bakıma bir "parti" gibi sahnedeydi ve hala da öyledir. Ama hükümet krizinin tek ateşleyicisi ve sürükleyicisi değildi.

İlk bakışta kavga bir ücret kavgasıdır. Üstelik de gerçek ücretlerde bir artış anlamına gelmeyen, gerçek ücret kaybının oranı üzerine bir kavga... Ne var ki, Türk-İş tarihindeki bu en büyük grev dalgasının "anlamı ve önemi" sıradan bir ücret mücadelesinin çok ötesindedir. Bu mücadelenin işçiler lehine sonuçlanması ve onların hanesine bir başarı olarak kaydedilmesi için gerçek ücretlerde bir artış sağlaması da gerekmiyor.

Asıl önemli olan, işçi sınıfı saflarında ve sendikal harekette gerçekleşmekte olan dönüşümdür. Grevlerin serptiği bilinç tohumlarıdır. Grevlerin geleneksel sendikal hareketin kabuğunu çatlatmakta, yeni dinamikleri ivmelendirmekte oynadığı roldür. Sendikal hareketin krizini aşması bakımından sunduğu imkanlar ve ipuçlarıdır.

Memur zihniyeti veya bunun kırılması deyince akla hep şu anda kamu çalışanları olarak örgütlenen hareket gelir. Oysa aynı zihniyet kamu sektörünün pek çok işkolunda şu veya bu oranda varolagelmiştir. Şeker gibi bazı işkolları ilk kez grevlerle tanışmaktadırlar. Kriz, geleneksel kamu sendikacılığını silkelemekte ve kabuklarını çatlatmaktadır.

Sendikal hareketin krizi günün birinde gökten zembille inecek ideal bir yeni modelle aşılacak veya mevcut sendikaların çöküşünün ardından tamamen yepyeni başlangıçlarla çözülecek değildir. İşçi hareketinin bugünüyle, mevcut dinamikleriyle, halihazırdaki örgütlülük düzeyiyle belirleyici bir önem kazanan sendikal örgütlülüğün korunması ve savunmasıyla ilişkilendirilmemiş her türlü krizden çıkış yaklaşımı spekülasyon olarak kalır.

Mücadelelerin okyanus ötesi bağlantı ve hedeflerinin işçilerin bilincinde netleşmesi küçümsenecek bir gelişme değildir. MGK tehditleri ve medya saldırılarının serptiği bilinç tohumları da hafife alınmaz Buna grevlerin stratejik işkollarının önemini göze batırmasını eklemek gerekir. Ertelenen grevler bu türden işkollarındadır ve grevlerin gücü çok büyük ölçüde burada yatmaktadır. Bu nedenle grev ertelemelerine nasıl yanıt verileceği çok önemlidir.

Şu ana kadar TEKSİF'in greve çıkmadan havlu atması ve Bayram Meral'in yumuşatıcı ifadesiyle Haber-İş'in "kandırılması" dışında karşı tarafın da bütün ayartma ve çözme taktiklerine rağmen, bütünlüğünün korunmasını bir olumluluk olarak kaydetmek gerekiyor.

Son olarak çuvaldızı kendimize batırmamak bir eksiklik olur: Sosyalist hareket, ciddi bir toplumsal kavga karşısında bilgiçce ve burnundan kıl aldırmaz müktesep "bilinç düzeyi" temsilciliği yaklaşımlarından, "sendika ağaları" gibi kendi eksikliğini gizleyen kolaycılıklardan, etkisiz dıştan destekleyicilikten kurtulamıyor. Bir kere daha yaşam bizi kendi dar çerçevelerimizi parçalamaya ve temel toplumsal kuvvetler üzerinden politikaya müdahale etmeye davet ediyor.

İnsan Hakları Bakanlığı'nın raporu sessizce geçiştirildi. Göstermelik bakanlık bile kaldırıldı

Yargısız infaz, 'yapan'ın kayıtlarında

▼ Bu ülkede yüzlerce "yargısız infazın", faili meçhul cinayetin gerçek suçluları, devletin kendi raporunda da belirtildiği gibi, devletin içinde saklıdır. Gerçekten de rapor Türkiye Cumhuriyeti devletinin bakanlarından birisinin kaleminden çıkan bir 'yargısız infaz' ikrarı niteliğindedir. İlk kez, bir 'yargısız infaz', devletin yetkili bir kurumu tarafından rapor edilerek kayıtlara geçirilmekte ve varlığı kabul edilmektedir.

'Yargısız infaz' şeklindeki yanlış bir kavramla ifade edilen cinayetlere, faili meçhul ölümlere ve kayıplara karşı toplumun genelindeki kayıtsızlık devam ederken, bir yandan da etkili bir karşı çıkış eğilimi güçleniyor.

▼ Bu ikrarın sessizlikle karşılaşması, 'yargısız infaz' iddialarının ne kadar doğru olduğunun kanıtını oluşturmaktadır. Kaldı ki, bir yaptırım gücü olmayan insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı da Çiller'in güvenoyu alamayan azınlık hükümetinde kaldırıldı. Belki yeni DYP-CHP hükümetinde bu bakanlık yeniden oluşturulacak. Ama, bu ülkede en çok 'yargısız infaz' ve faili meçhul cinayet bu koalisyon hükümeti sırasında işlendi.

Nafiz OFLAZ

12 Nisan 1995 Çarşamba gününün son saatleri. Gece saat 11:00. Ankara Batıkent Kardelen mahallesinde bir ev Terörle Mücadele Şubesi ekiplerince basılır. Görgü tanıkları baskının 5 dakika sürdüğünü söyler. Bu 5 dakika içerisinde evde yaşayan Yeter Özhan, Seyhan Ayyıldız ve Mustafa Selçuk öldürülür. Olaydan sonra emniyet güçleri, bilinen açıklamalardan birisini yapar: DGM savcısı Nuh Mete Yüksel'in nezaretinde yapılan otopsi sonucu, ikisi kadın olmak üzere, ölen 3 kişinin vücutlarında ikişer mermi çekirdeği bulunmuştur. Cesetlerde çok sayıda mermi giriş çıkışı da tesbit edilmiştir. Ayrıca evde yapılan aramalarda Kalaşnikof marka tüfek, bir tabanca ve çok sayıda mermiyle patlayıcı ele geçirilmiştir. Öldürülenler yasadışı sol bir örgütün mensubu olup, operasyona silahla karşılık vermeleri üzerine çatışma çıkmış ve sonucunda "Ölü ele geçirilmişlerdir".

İnfaz ve bakanlık raporu

Türkiye'de her "yargısız infaz" sonrası yapılan ve muhtemelen ana hatları Emniyet Müdürlüğü'nün matbu kağıtlarında olan, hamaset dolu bu açıklama, olayın boyutları düşünüldüğünde ve görgü tanıkları dinlendiğinde anlamsız kalıyordu. Zira ortada açıklamayla çelişen bir "çatışma sonrası ortamı" ve olayın başka türlü cereyan ettiğine dair görgü tanıkları vardı. Aslında yapılan daha önce de sıkça yapıldığı gibi, bir yargısız infazdı ve Türkiye son yıllarda bu uygulamaların batağındaydı.

O zamanlar ve halen sol kamuoyunda yoğun olarak tartışılan infaz, bu tartışmalar ve diğer bazı girişimler sonucu, şimdilerde lağvedilen İnsan Hakları Bakanlığı'nın gündemine de girmişti. Olayı araştırmakla ilgili olarak, eski bakan Algan Hacaloğlu'nun da içinde bulunduğu, uzmanlardan oluşan bir inceleme grubu kuruldu. İnceleme grubunun hazırladığı rapor, bir mektupla Başbakan T. Çiller'e, o zamanın Başbakan Yardımcısı H. Çetin'e ve İçişleri Bakanı N. Menteşe'ye gönderildi.

Raporda infaz "çatışmasız, bol kanlı ve zanlılardan birisinin yerde yatarken kafasına nokta atışı yapılarak gerçekleştirilmiştir" biçiminde değerlendirilmektedir. Ayrıca ABD polis teşkilatınca kullanılması yasaklanmış çifte tesirli mermilerin de baskında kullanıldığı ve zanlıları yakalamak mümkünken bu kadar kan dökülmesinin anlamının olmadığı ifade ediliyor. Rapor şöyle devam ediyor: "Apartman dairesinde dehşet görüntüsü vardır. İki oda kan gölü, bir odada ise kanlı divan. Koridordaki kan izleri arka odalarda öldürülen kişilerin çekilerek sürüklendiklerini ortaya koymaktadır."

Olayın bütün ayrıntılarının aydınlatılması ve sorumluların yargı önüne çıkarılmasının istendiği Rapor'da "bunlar yapılmadığı takdirde ne emniyet güçleri, ne İçişleri Bakanlığı ne de devlet aklanabilir. Demokratikleşme ile ilgili iddialar ve anlayışlar büyük yara alır." deniyor.

Sessizlik sürüyor...

Başbakan Çiller'e sunulan rapor Algan Hacaloğlu'nun bakanlık yaptığı süre boyunca yanıtlanmadı. Konuyla ilgili bugüne kadar herhangi bir açıklama da yapılmadı Gelinen aşamada Algan Hacaloğlu artık bakan değil... İnsan Hakları Bakanlığı da ortadan kaldırıldı. Gittikçe derinleşen hükümet ve rejim krizi yamalı bohça misali bir azınlık hükümetiyle çözülmeye kalkışıldı. Bu da başarısızlığa uğradı ve güvenoyu alamadı. Şimdi eski tezgah yeniden parlatılıyor. CHP-DYP yeniden koalisyon pazarlığında... Koalisyon kurulursa, belki İnsan Hakları Bakanlığı yeniden canlandırılacak... Ancak kurulduğu günden itibaren işlevini yerine getirmeyen ve fazlalık olarak görülen bakanlığın ne yapabileceği aşikar. En yoğun insan hakları ihlelleri bu bakanlık varken işlendi. Faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, köy boşaltmalar ve katliamların hepsi bu şemsiye altında yapıldı. DYP'nin azınlık hükümeti girişiminde lağvettiği bakanlığı, koalisyon döneminde ciddiye almadığı da gözönüne alınırsa, yeniden kurulsa bile bunun göz boyamadan öte gitmeyeceği aşikar.

Ancak Türkiye'de devlet ricalinin ağzında ıslanmayan bir bakla var. "Devlette süreklilik esastır" cümlesi olur olmaz her yerde sarfedilir. Madem ki böyle, TC devletinin bir bakanlığının hazırlattığı ve eski bakan tarafından başbakana sunulan rapora da bu "süreklilik" yüzünden devlet sahip çıkmalı. Zira rapor sürekli olduğu iddia edilen devletin kayıtlarına geçmiş ve bu kayıtlar üzerinden ilgili makamlara sunulmuş. Aradan geçen zamana karşın yanıtlanmaması, üzerinin örtülmesine yol açmamalı.

Rapor bir 'ikrar'dır...

Bu ülkede yüzlerce yargısız infazın, faili meçhul cinayetin gerçek suçluları, devletin kendi raporunda iddia edildiği gibi, devletin içinde saklı. Gerçekten de rapor TC. devletinin bakanlarından birisinin kaleminden bir yargısız infaz ikrarı (itirafı) niteliğinde. Sadece Batıkent infazı için olsa bile, bir yargısız infaz, devletin yetkili bir kurumu tarafından rapor edilerek kayıtlara geçirilmekte ve varlığı kabul edilmekte. Bu ikrarın sessizlikle karşılaşması ve bugüne kadar ciddi bir tahkikatın yapılmamış olması, yargısız infaz iddialarının ne kadar doğru olduklarını kanıtlıyor. İktidar olduklarını söyleyenler kendi iddialarının peşine düşecek ve raporlarında suçlu gösterdiklerini, takibata alacak iradeden bile yoksun. Daha önce kapattıkları pek çok dosya gibi, yangından mal kaçırırcasına bu dosyanın da kapatılmasını istiyorlar. Kendi kayıtlarına, kabul ederek aldıkları bir infazı bile unutturmaya çalışanlara karşı, diğer bütün infazların gerçek yüzünün ortaya çıkması için bütün yolları denemek gerekiyor.

Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, katliamlar devlet yapılanmasının ve zihniyetinin eseri. Yıllardır Kürt coğrafyasında uyguladıkları "yıkım" politikası ve uygulaması bu devlet yapısının herkesçe görülen yüzü. Kendilerinin ve devletlerinin bekasını en çıplak yüzüyle militarizmde görenlerin baskı ve zor dışında başka bir şey üretmelerini beklemek belki onlar açısından fazla olur...

Ancak yine de bizim yapacaklarımız var. Bu devlet yapılanmasını mümkünse, demokratik açılımlara doğru zorlayacak ve günü geldiğinde onu aşacak mekanizmaları kurmak, geliştirmek... Bu mekanizmaları, hem zihniyet, hem de "fiili güç" olarak varolan statükonun olumlu biçimde bozulmasında yarar gören toplumsal kesimler içerisinde, maddi bir güce dönüştürmek... Kısaca örgütlenmek... Zira bugüne kadar "zor"a karşı başka bir yöntemle durulduğu ve "hayatın değiştirildiği" ne görülmüştür, ne de duyulmuştur...

Sakladık O'nu...

A. CELAL ORTAK

1951-30.9.1988

ODTÜ mezunu fizik öğretmeninden

MATEMATİK ve FİZİK dersi verilir.

348 88 01
Saat 14.00-16.00 arası

Yeşilli ve ölümlü bir yazı

Kaan ARSLANOĞLU

Politik havası ağır ortamlarda insan politikadışı etkinliklerden bahsetmekten çekinir. Sanki yaşam çok yönlü ve karmaşık değilmiş, bazıları pür emek ve ciddiyetten ibaretlermiş gibi tepki gösterirler, basit yaşamsal etkinliklerin anlatımına. Tedirgin olsam da yazdım bu yazıyı; kararsız kalsam da gönderdim. Kişilik ve tezahürü, dikkatlerin yoğunlaşmadığı noktalarıyla da belirlenir.. Belki de aslında o noktalarıyla daha çok belirlenir.

Ağustos başında Kaçkarlar'daydık bir hafta, ekim başında Kaş'ta. Bu yıllarda dağcılık, doğa yürüyüşçülüğü iyice yaygınlaştı. Doğa sevgisi, dağ sporları, yeşilci izlekler birbiriyle daha bir kaynaştı. Belli bir yaşam biçimi ve tatil anlayışı insanları kırlarda buluşturuyor. O kadar uzun boylu değil; Güneydoğu'dan söz etmiyorum, örneğin Karadeniz kırlarıdır kastettiğim. Bunda doğa sevgisinin yanı sıra belki daha düşük yoğunluklu bir tehlike tutkusu rol oynuyor. Yukarı Kavron yaylasında geçmişin hızlı siyasilerinden ikisiyle karşılaştık. Yine yıllar sonra Antalya'da karşılaştığım eski bir arkadaşımın aslan yürekli bir dağcı haline geldiğini gördüm. Demek ki, eski tüfekler ve doktorlar sonunda dağcı oluyorlar, diye şakalaştık. Gerçekten de Ayder'de Muhammet'in pansiyonunda ocak başında çay içerken tanıştığımız öbür grubun da doktorlardan oluştuğunu öğrenmiştik. Dağcılık Federasyonu Başkanı Dr. Tayfun Tercan'ın az yukarıda ölümünden iki hafta önceydi bu rastlaşma. Mesleğini kötüye kullanmayan hekimler için artık dağlardan başka ucuz tatil yeri kalmadı, demişti arkadaşlardan biri.

Muhammet Laz'dı

Yörenin dağcılık ajanı olan Muhammet özellikle kışın tepede kaza geçiren ölü ya da yaralı dağcıları aşağı nasıl taşıdıklarını anlattı. Pis ve nankör bir işmiş kurtarıcılık. Bir keresinde aşağıya getirdiği yaralıyı yerel devlet büyükleri TV kameralarının önünde elinden almışlar, basın ve yöneticiler birbirine iltifatlar etmişler, Muhammet'i yarı donmuş bir halde orada bırakıp arabalarına atlayıp gitmişler.

Muhammet Laz'dı. Kaçkar Verçenik yöresinde ise daha çok Hemşinli'ler var. Bunlar Hemşince adı verilen ayrı bir dille konuşuyorlar.

Ne toprakları geniş, ne hatırı sayılır bir zenginlikleri var. Ağalık sistemleri olmadığı gibi, burjuvazileri gelişmemiş. Yöre insanı, ister Karadeniz'li olsun, ister Hemşin'li, ister Laz, hayli yoksul durumda. Ancak yoksulluklarını etnik kökenlerine bağlayana rastlamadım.

Çünkü sermaye sahibi ya da uyanık birilerinin içlerinden çıkıp pekala sivrilebileceğini örnekleriyle görüyorlar, kendi durumlarını başka şeylere bağlıyorlar. Bu etnik iddiasızlık özgürlük mücadelesi açısından kötü bir puan mı acaba? Sanmam. Çat'tan Cüneyt bir zamanlar buralarının solun kalesi olduğunu söylüyor. Şimdi yörede Kürt karşıtı milliyetçiler çok güçlü. Ülke genelinde tüm kaleler milliyetçilerin eline geçmiş.

Mezopotamya Pansiyon

Söz ulusal sorundan açılınca aklıma geldi; halkımız doğayı pisletip tahrip etmede içten gelen bir yaratıcılık gösteriyorlar ki, öbür milletler yanımızda solda sıfır kalır. Yemyeşil köylere

yaptıkları türlü renklerde binalar birer karşı estetik abidesi. Naylon poşet, pet şişe, kola kutusu, plastik atık, araba parçası gibi her türlü teknolojik ürünü, ağaç altları, çimenlik üstleri, deniz kenarlarına fırlatarak sisteme olan tepkilerini dile getiriyorlar. Yazıya korka korka başladım, ama şimdi açılabilirim. Çünkü doğa, pikniğe çıkmak ne entel lüksü artık, ne zengin gösterisi. Zengin ve fakir her bir sınıftan halkımız, altlarında arabaları gidiyorlar oralara; çöplerini bırakıp dönüyorlar.

Yedi yıl aradan sonra Antalya, Kaş'a gitmek de bizde yeni duygular yarattı. Türkiye gelişiyor. Yalnızca tabelalarını görmek, önlerinden geçmekle şunu gördük ki; her yanda mantar gibi yepyeni tatil köyleri bitmiş. Eskiden topu topu birkaç tatil köyü bulunurdu ülkede; onlar da yabancıların elindeydi ve kızardık Türkleri içeri sokmuyorlar diye. Şimdi öyle değil. Çocuğunuzu sığ havuzunda gönül rahatlığıyla oynamaya bırakacağınız, o arada aerobik falan yapacağınız, sonra da köyden çıkmaksızın istediğiniz kadar tıkınacağınız bir yığın tatil köyü var. Üstelik bunlardan birine alışmışsanız, yüzlerce kilometre ötedeki başka birine gitmek istediğinizde hiç sorun değil, çünkü o da öbürünün aynı. Üstelik Güneyde hayat, sonbahar ortasına yaklaşılmasına karşın capcanlıydı. Ortalık yabancı turist kaynıyordu. Ne özel savaş, ne işçi grevleri... Milyonlar tatil yörelerinde (sanki başka yöreler çok mu farklı) bunları hiç hissetmeden yaşayabiliyor. Haksızlık etmeyeyim; Kemer'de, Kaş'ta bile SÖZ'ünden Atılım'a, İnsancıl'dan, Evrensel'e birçok yayın organını bulabiliyorsunuz. Zaten bana bu yazıyı yazma cesaretini de onları görmem verdi. Demek ki solcular da tatile gidiyor. Çevreme dikkat ettiğimde bunu doğrulayacak başka kanıtlar da gördüm. Turistik işletme isimleri: Köyüm Kafe, Mezopotamya Pansiyon, Kardelen Bar...

Çukurbağ Yarımadası'ndaki yapılaşmayı görünce moralimiz biraz bozuldu. Kaş'ta onüç yılda otel pansiyon sayısını üçten, üçyüze çıkaran korkunç bir gelişme. Korkunç sözcüğünü kullanıyorum; çünkü olay gerçekten korkunç. Ormanların, kıyıların hatta Kaş'taki gibi "Allah'ın dağının taşının" talanı. Bir yere belli bir tarihte giden ve o yeri ilk gördüğü haliyle belleğine oturtup adeta mülkleştiren, ah bir zamanlar burası nasıldı biliyor musunuz, diyerek övünerek mızmızlanan entellerden olmak istemiyorum. Fakat kafalarda bazı soru işaretleri bırakmak gerek.

Yaşasalardı ne olurdu?

Geri kapitalist sistem ve o sistemde yolunu bulmayı becerebilen birileri bu ülkeyi her geçen gün daha da çirkinleştiriyor, yaşanmaz hale getiriyor. Geri kapitalist sistem derken, ileri kapitalist sisteme geçsek bunlar olmaz, demek istemiyorum; o treni kaçırmışız zaten. Bizde bu sistemde gelişme, çirkinleşme şeklinde olacak; bu kaçınılmaz. Ülke derken de hiçbir milli sahiplenme duygum yok. Yalnızca üstünde gezindiğim doğa parçası olarak görüyorum çevreyi ve ona üzülüyorum. Zaten insanlarla aynı dili konuşmanız da hiçbir şey ifade etmiyor. Yirmi yıldır bilfiil emek verdiğimiz bu ülkede "hello hello" diye peşimize takılan çocuklar, "bitte shön" diye bir şeyler satmaya çalışan tezgahtarlar önünde şaşkın ve alık suratlarımızla birer turistiz zaten. Düzene uyum sağlayıp talana katılsak o alık ifade silinecek, biliyoruz, ama yapabilir miyiz?

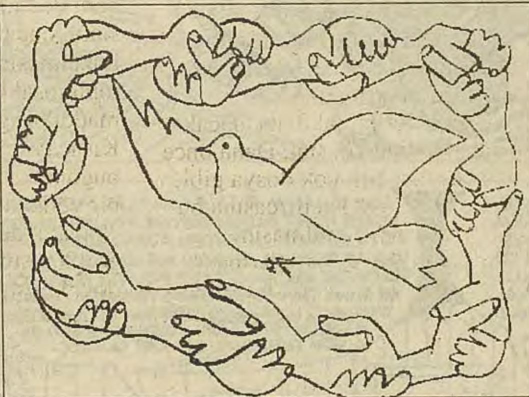
Turistik işletmecilerin, kıyıdaki yeni bitmiş ya da yapılmakta olan binaların sahipleri bazen yerli, çoğu dışardan gelmiş kişiler. İçlerinde Lazı da var, Kürdü de. Zaten sömürücü sınıfların, yağmacı bireylerin ulusu falan yoktur. Bunlar çapulculukta daima birbirlerine hoşgörüyle bakarlar. Bir Kürdün tatil sitesi sahibi olması düzene uygundur, olağandır yerel yöneticilerin, öbür talancıların gözünde. Ancak emekçiler, örneğin o inşaatlarda çalışanlar için etnik köken daha önemlidir. Bir sömürücü kendinden olanı şıp diye anlar, kokusundan... Emekçi ise dostunu, düşmanını hep birbirine karıştırır, bölünür ha bölünür. Felsefede, kültürde, sanatta bile geçerlidir bu yasa. Burjuva sanat adamı kendinden olmayanı daha uzaktan tanır, tavrını alır. Sosyalist sanat adamı dostunu düşman zanneder; düşmanını dost. Burjuvalar savaşırken bile dosttur birbirlerine, emekçiler ise omuz omuza dövüşürken bile düşman.

Dönüşte Hasan Kızılkaya'nın köyünden geçtik. Karadeniz gezisinde de Ercan Gündoğdu'nun öldürüldüğü yere yakın geçmiştik. Biri 1977'de 1 Mayıs mahallesi direnişinde öldürülmüştü, öbürü Aybastı'da. Yaşasalardı düzene uyum sağlarlar mıydı bilmiyorum ama, çok nitelikli insanlardı, o kesin. 68 kuşağı düzene uyum sürecini tamamladı ve ölülerini zararsızlaştırarak kurumsallaştırdı. 78 kuşağı süreci tamamlayamadı, ortada kaldı ve ölülerini unutup dağıldı.

Doğa sevenlerin önünde çirkin bir gelecek var. İnsan sevenlerin önünde çirkin bir gelecek... Yalnızca çirkinlik üreten bu sisteme, onunla yüzeysel solcu, sosyalist ya da yeşilci söylemde uzlaşmadan karşı durmak gerek. Güzellik için tek çıkış buradan olsa gerek. .

BARIŞ AÇISI

Neşe YAŞIN

Sevgilimin Yangını

Yine uzaktaydım... O bildik gidip gelmelerimde... Yandığını söylediler... Alev, alev...

Bu, sevdiğim birinin ölüm haberi gibiydi. Ayrılık uzun sürdü. Dağ dağa kavuşamaz, ama insan dağa kavuşur. Bunu böyle bilirdim... Döndüğüm zaman onu görmek istedim... Öldüğünü unutmak istedim.

Babam arabayı kullanır; annem yanındaki koltukta oturdu. Ben arkadaki küçük kızdım. Onlar kavga ederken başımı cama dayar ve sessizce ağlardım... Dağ, gözyaşlarımı görürdü. O benim arkadaşımdı. Ormanın ruhu vardı. Orman beni işitirdi. Orman içime bir sevinç çığlığı, bir yaşama sevinci koyardı. Dağla konuşurdum yol boyu. Bir sevgi ilişkisiydi bizim aramızdaki.

Savaş vardı ve bir karartma gecesiydi. Balkona oturmuş dağdaki alevleri izliyordum. İçimin yumağı karmakarışık, düğüm düğümdü. Karanlıkta yeni yetme bir kız... Gökyüzünde büyümenin ay kanaması... Geceydi, yapayalnızdım, savaşın tiksintisine tutsaktım... Ölmek istiyordum... Dağda sıra sıra asker ölüleri olduğunu düşündüm. Ağlayan annelerinin seslerini işittim. Yıldızlara baktım... Sessizliğin deniz dibine doğru çöktüm.

Yine bir geceyarısı, bir aşk tutulmasında genç bir erkekle birlikteydim. Bir ilişkinin sonuna doğru son sürat kullanıyordu arabayı... Söylediği sözler içimi kanatıyordu. Artık yanında durmaya tahammülüm olmadığını; arabadan inmek istediğimi söyleyip kendimi dışarıya attım. Dağa doğru koştum. Dağ beni kucakladı; sesimi dinledi. Kayalara yaslanıp ağladım; ağaçların elini tuttum. Dağ her şeyi öğrendi. Beni sessizce dinledi ve kabul etti.

Zaman geçti ve dağ hep oradaydı. Hep ona koştum ve beni kabul etti. Ormanın ruhu, içime yaşama sevincini koydu.

Duvarın öteki tarafındaydım. Uzaktaki dağı gördüm, ülke bölünmüştü. Dağın ardı yasaklanmıştı "öteki"lere. Dağ, mahzunmuş, çok mahzunmuş gibi geldi bana.

Dağın üstüne kocaman bir bayrak çizildi. Duvarın ardındakilere, "Bu dağ bizim", "Ne Mutlu Türk Dağı'yım" diyene demek içindi bu. Dağı kendi evleri bilen ötekiler iç çektiler. "Ama o dağ bizim de dağımız" dediler. Bayrak, beni ürküttü. Dağın yaralandığını, tutsak edildiğini düşündüm.

Sonra bir gün alev alev yandı dağ. Ben uzaklardaydım; onu bırakıp gitmiştim. Oysa bizim ilişkimiz özel bir ilişkiydi. Bunu kimse bilmiyordu.

Ormanın ruhu; o bin yaşındaki ihtiyar öldü... Ona şenlik veren çiçekler öldü. Geçmiş yolcuların armağan ettiği tarih öldü... Ve ben orada değildim. O yanarken, uzak bir şehirde o alev alev kabusu gördüm. Ağaçların ağlayışını, kayaların çığlığını işittim.

Bir coğrafyanın, bir doğa parçasının anlamını düşündüm. O yanarken beni de yakan neydi? Özel bir toprak, deniz ve dağ nasıl akrabam oluyordu ve ondan ayrılmanın acısı neden bu kadar dayanılmazdı.

O kara yürekli adamlar karar verdiler ve yaşadığımız bu adayı ikiye böldüler. Çocukluğumuzun dokunuşlarının, yeryüzünü bize yakın kılan; hayatla bağımızı oluşturan mekanların yasaklanmasıydı bu. Her şeyin kirlendiği, anıların ve yüreklerin talan edildiği o günlerin laneti bir kara bulut olup her yanı kapladı. Dağ yanmadan önce, adalet ve sevgi zaten yanmıştı.

Onun ölümünü görmek istemedim ve geriye döndüğümde eve kapandım. Sonra bir gün dedim ki: "Bu böyle olmayacak. Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi yok." Ve o yorgun minibüslerin birine attım kendimi...

Onu gördüm... Ağaç cesetleri üst üste sıralanmıştı. Dağ çırılçıplaktı. İşkence çekiyordu. Sonra sesler işittim. Minibüsteki yabancılar kahkaha atıp şakalaşıyorlardı. Dayanamadım ve aşağıya indim. Ona doğru koştum.

Karikatürcülük genç insanın işidir

Kaan Ertem, Leman dergisinde kendine ait bir köşesi ve kendine ait ilginç bir dünyası olan genç bir karikatürist. Bir taraftan İTÜ'de sosyal bilimler dalında yüksek lisans yaparken, bir taraftan da dur durak bilmeden çiziyor. Kaan'la mizah ve gençlik üzerine konuştuk.

Altay Martı

Türkiye mizah geleneği olan bir ülke. Dağından taşından espri fışkırıyor. Günümüz karikatürcüsü olarak eski ve yeni mizahı karşılaştırabilir misin? Tarz ve tatlarındaki fark ne?

Eski mizah deyince bu Teodor Kasap'ın Diyojen dergisine kadar gider, ancak bu daha çok yazılı bir mizah. Meşrutiyet döneminde de böyle. Bizim şu anda yaptığımız tiplemeleri zamanında Cemal Nadir yapmış. Asıl start buradan alınıyor. Daha sonra 1950'lerde Akbaba çıkıyor. Grafik mizah diye bir şey atılıyor ortaya. Sonra Gırgır dönemi. Gırgır bir ekoldür. Her ne kadar bazı yazısız karikatür çizerleri Gırgır'cılara ve bizlere "siz gülmece ustası değil, güldürü ustasısınız", deseler de, pek ciddiye almasalar da, Gırgır kitlelerce benimsenmiş ve üzerinde çok konuşulmuştur. Gırgır'ın bu denli çok tutmasının nedenlerinden biri çizerleriyle ilgili. O dönemlerde dergide Türkiye'nin dört bir yanından insanlar yazıp çiziyor. Sınıfsal yapıları farklı. Halkla bütünleşebiliyorlar. Herkes bir şeyler bulabiliyor dergide. Eski mizahçılarla halk arasında hep kopukluk olmuştur. Gırgır bunu gideriyor.

Bir de kendi dönemine göre muhalif bir tarzı var herhalde Gırgır'ın...

Evet. Dönemden kaynaklanan bir şey. Leman da muhalif bugün, ancak bizim Gırgır'a oranla ılımlı bir tarafımız var. Her düşünceden insana açık bir dergi Leman. Tartışma ortamı var. Bir okur mektupları bile bunun göstergesidir. Gırgır da böyle bir yapılanma hiç olmamıştır.

Grafik mizahçılara dönelim istersen. Niçin mizahçı olarak kabul etmiyorlar sizi?...

Aslında ben, onların da bizim de yaptığımızı mizah olarak kabul etmiyorum. Mizah bana göre sözlü ve yazılı yapılır. Nasrettin Hoca, İncili Çavuş örneklerinde olduğu gibi. Çizgiyle mizahçılık olmaz. Biz karikatürcüyüz. Karikatür İtalyanca "saldırmak" anlamına gelir. Biz saldırırız. Çizgiyle eleştiri yaparsın sonuçta.

Genç bir insan olarak politikayla sanat-yaratım arasında nasıl bir ilişki var sence?...

'70'li yılların ortamını hayal meyal hatırlıyorum. Anarşi, yokluk, karaborsa dönemiydi. Sonra Özal ve Çiller dönemlerini yaşadık. Üç dönemi karşılatırdığım da aralarında çok önemli farklar göremiyorum. Ancak emin olduğum şey şu, belki de tam göbeğinde yaşadığımdan olsa gerek, kapitalizm veya liberalizmi Türkiye için çok tehlikeli buluyorum. Köşe dönücülük, para kapma vs. Bu insanı da sanatçıyı da tüketen bir süreç. Genç bir insan olarak geleceğe çok karamsar bakıyorum. Eğitimsizlik ve bozuk ekonomik sistem gittikçe kuşatıyor insanları. Bundan sanat ve sanatçı da olumsuz anlamda payını alır elbette.

Senin yarattığın iki tip var öğreten adam ve Erdener Abi.. Kimdir bu insanlar. Çıkış noktan ne oldu?

Öğreten Adam; oğluna alternatif bir hayat sunmaya çalışan, ayrıntılara takmış bir insan. Biraz kendimden yola çıktım. İki fakülte okudum, boş. Ne öğrendiysem hayattan öğrendim. Erdener Abi ise, 60 yaşlarında emekli bir insan. Herkesin babası gibi biri. Ununu elemiş eleğini asmış... Hiç bir olaya şaşırmıyor, gülmüyor, tepki vermiyor. Tepkinin ne olduğunu unutmuş. Böyle tipler işte. İkisi de sokaktan, halktan fırlamış tipler...

Teşekkür ederim Kaan. Son olarak söyleyeceğin bir şey var mı? Gerçi biraz idam sehpası muhabbeti gibi oldu ama...

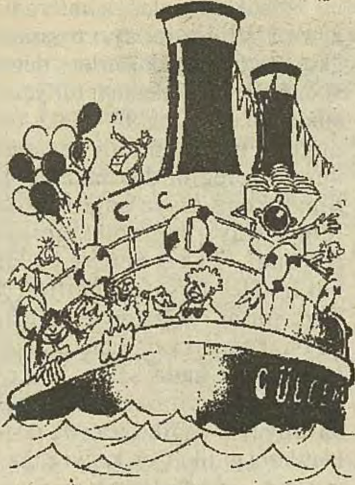
Genç insanların politikada, sanatta, eğitimde, ekonomide kendilerini göstermelerini istiyorum. Mevcut sistem ve politika bu ülkeyi kötüye götürür. Ne varsa gençlikte var. Zaten karikatürcülük de genç insanın işidir.

Gülcemal vapuru Fatsa'da

Fatsa için Özgür Gündem'de yaptığım bir dizide, "Bacak kadar kasaba, bunca haşarı, bunca yaramaz" demiştim...

Bir dönemin özel bir imgesi olan,1968–70 yıllarında öğretmenlik yaptığım bu kasabanın tarihi beni hep ilgilendirir.

1988 Mart ayında cezaevinden çıktığımda boydan boya Karadeniz'in kıyı şeridini gezdikten sonra, Fatsa'ya da özel olarak uğramış, "durumu" kendimce anlamaya çalışmış ve defterime şöyle not düşmüştüm:

"Deniz kıyıya varmaya üşenir olmuş..."

Eylül başında ortaklaşa gerçekleştirilen Barış Şenliği'nde cezaevlerinde beraber yattığımız Fatsalı arkadaşlara da rastlayınca, sempatizanı olduğum bu haşarı kasabayı, denizin halini sormuş ve "denizi bilmeyiz ama, yine yeşilleniyor fındık dalları" şeklinde ironik bir yanıt almıştım.

Daha sonra, uzun uzun birlik üzerine konuşmuştuk. Onlar haklı olarak yeni girişimlerin heyecanındaydılar. Ben, hem kadrolu bir birlikçi, hem de resmiyet mağduru "birlikzede" olduğum için gayet temkinliydim. Israr ve inatla, bir taraftan sosyalist kültürümüzde içkin olan "nicelik şımarmasının" fenalığını vurguluyor, diğer taraftan "eskiden güç pazarlanırdı, şimdi güçsüzlük pazarlanıyor" demeye getiriyordum... Öyle ya, ortaya sürülen "İkinci Yeni"lerin, "İkinci Eski" olma ihtimali büyüktü...

Sorun, beraberce çiçekler yetiştirmektir; uzun zamandır, siyaset yapmanın, çiçek satmak şeklindeki yanlış kavranışını değiştirmektir, diyordum ki, yanımdan karanfil satan bir genç kız geçti... Kızcağıza "sözüm karanfilden dışarı" diyebildim yalnızca...

Ayrılırken, "Biliyor musunuz Fatsa'da, SÖZ hiç okunuyor, bir düşünün" dediğimde koro ve solo bir sessizlik olmuş, Yeniden'in Fatsa'da ne kadar okunduğunu sormamıştım bile...

Randevuna gelemedim; iş-ken-ce-dey-dim...

Pazartesi günü içerden mektup aldık...

Gecikmek, gelememek, unutmak, akıldan çıkmak. Bilerek ya da bilmeyerek...

Uzun bir süredir aramızda müzikal mesafelerin olduğu bir siyasal iklimde bu sözcüklerin hayatlarımızda anlamı ve eksilttikleri büyük... Fazlası var ama, "en az iki kişidir insan." En az iki kişiye, iki el mektup yazmak. Cezaevlerine yani... Haydi durma... Haydi durma yüreğine bir mektup daha söyle...

Pazartesi günüydü... İçimizden birine "Görülmüştür" damgalı bir mektup geldi. Birimiz, hepimiz için ağladı. Hemen aklıma H. Ergülen'in son şiir kitabı "Eskiden Terzi"deki bir başlık geldi; "BİRİMİZ HEPİMİZİ YALNIZ BIRAKTIK!" Dizeleri evirip çevirdik, tersten, düzden kerelerce okuduk ve duygulandık. Cezaevleri geldi aklımıza, yüreklerimizin içerdeki yarısı... Duygulandık. İmlası insan olan, karşılığı çiçek bir mektuptu bu..

"Merhaba Dost

Sanırım bana çok kızmışsındır. Çünkü telefonda sana Sa'i günü geleceğimi söylemiştim. Gelemediğim için üzgünüm. Biliyorsun burası Türkiye, ne zaman nerede ne olacak bilemiyorsun.... (...)

Evet dost fazla laf uzatmadan söyliyeyim. Doğrusu sana uğrayacaktım, fakat gözaltına alındım. Şimdi ....Cezaevinden Ramzamdan oturarak Size bu mektubu yazıyorum.

Gözaltındayıken üstüm çok geldiler çok yüklendiler seninle yaptığım ropotajı okutular biliyormusun. Onlar o Ropotojı okurken ben askıdaydim. Bilmem hatırlıyormusun seninle ropotajdan sonra karanlık ve yağmurlu bir havada istıklal cadesinde yürıyerek bol yağmurdan sonra bir Lokantada yemek yemiştik daha sonra ayrılarak karanlıktan kayıp olmuştuk. İşte askıda bana eletirik verirlerken ben ise o günün Nasıl geçtiğini gözmün önüde bir filim şerıdi gibi geçiyordu.

Evet niye gelmedin diye belki bana çok Kızmışsındır. Ama herşey anlatığım gibi geçti. Aslında uzun süreden beri seni göremediğim için çok görmek istiyordum doğrusu. Ama yine görüşeceğiz her şey inat umutlarımız gülüşlerımız büyüyecektir. (...)

Evet aslında çok şey yazmak istiyordum fakat birinci sefer olduğu için fazla yormiyalım... (...)

Sana sesimle ulaşmak istedim tutsaklığım engel oldu ancak yazıyla ulaşabilirim.. (11.10.1995)"

Cezaevlerinde kıyasıya mücadele sürüyor. Orada, "beş dakika ara ve gazoz ferahlığı" yok. Orada, devlet muhaliflerin aklında, muhalifler de devletin aklında. Tarafların birbirlerini unutmaları mümkün değil.

Herşey tersine dönüyor gibi... Görüşmecilerin sayıları azalalı beri, artık içeridekiler dışarıdakilere görüşmeci geliyor. İçerden gönderilen mektuplar, iki satır haberler, havalandırmalarda ya da ranzalarda çektirilmiş altyazılı fotoğraflar içerden bizlere gönderilen görüşmeci değilse nedir?

Onlar; keşke düşlere beraber kaçsaydık dediğimiz arkadaşlarımızdır.

Demem o ki;

"Görüşmecim sıcak mektup göndermiş

Karanfil kokuyor merhaba"

diye düşündük gri gri...

Karanfil koktuk bütün gün... Unutmamayı denedik...

Sahi, içerdekilere nasıl gidiliyordu, dedik birbirimize...Ve herkesin yüreğine yazılamaya çıktık:

"İş bu mektup sonsuz adet kuştan ibarettir. Dışardaki tutsaklara insaniyet namına ilanen duyurulur..."

Karanfil koktuk bütün gün... Unutmamayı denedik...

Bu pazartesi içerden mektup aldık... Eski alışkanlıklarımız geldi aklımıza; mektuba başladık...

Frenk olduğuna bakmayın, alaturka yangın söndürüyor!

Ben Hazım Ruhi değilim!

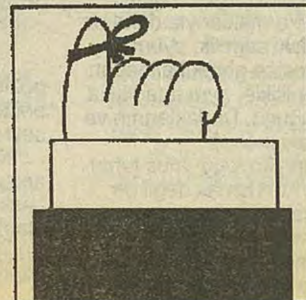
Nedense SÖZ okurlarının pek çoğu beni Hazım Ruhi zannediyor. Şu anda Hannover'de yaşayan bir kadim dost, "O Ahmet Ural'a söyle kendini daha iyi gizlesin" diye yazmıştı. Geçtiğimiz aylarda, Hazım Ruhi'nin sosyalist harekette "şeflik" kurumunu "ti"ye aldığı bir yazısı yayınlandığında, 1968'lerin THKP–C'lisi, bir başka kadim dost Alaçam'lı Köylü İsmail'e, Beyoğlu'nda rastladım. Beni iyice kucakladıktan sonra "Ellerine sağlık, sana da bu yakışırdı" demez mi? Ben ık–mık ettim. O gün bu gün hiçbir şey söyleyemedim. O beni hala Hazım Ruhi sanıyor... Ancak onun dışındakilere Hazım Ruhi'nin ben olmadığını netçe söylüyorum, kim olduğunu ise katiyen söylemiyorum.

Geçenlerde Akademiya Mis Sokak'ta Hazım Ruhi ile oturuyorduk. Birkaç okurumuz da yanımıza geldi. O arada bir vesile oldu ve ben şu anıyı anlattım:

"Suudi Arabistan Komünist Partisi'nden –sahi orada komünist partisi var mı?– bir yoldaş kahir ömründe ilk kez Moskova'ya SBKP'nin daveti üzerine gider. Moskova'da o günlerde tam anlamıyla karakış hüküm sürüyor. Buzlar, birkaç metrelik sarkıtlar ve dikitler halinde evlerin saçaklarından sarkıyor... Bizim sıcak kanlı komünist yoldaş uzun uzun buzlara bakmış, hayra mı yorsam, yoksa şer'e mi yorsam diye düşünüp, yanındaki yoldaşının kulağına şöyle fısıldamış: "Yoldaşlar, bu sukurusu ne işe yarar!"

Bizim okurlar, bu fıkrayı dinleyince "Şimdi seni yakaladık... Sen Hazım Ruhi"sin demezler mi?"

Az kalsın Hazım'ı ele veriyordum...

Hepimiz birimizi yalnız bıraktık. Haluk Gerger'i unutma!

SAHAF GÜNCESİ — Oğuz ÖZDEM

Ülkeli doğup ülkesiz olan...

(İkinci Bölüm)

"Bu yolculuğa beraber çıkalım.../ Ben, sen, Kavafis.../ Hangi yolculuğa, nereye?..."

Bütün şairlerin gitmek istediği, kıvrımları beyinlerinde biten haritalara... yaratmanın doğum sancılarına...

Birden ateş basar ruhunu, yağmur öncesi bulut boğuculuğudur bu; nemli, ıslak... kararmaya başlar gökyüzün... Bilirsin bir rüzgar çıkmazsa yağacak şiir... Yağmama olasılığı körükler beyninin ateşini... Şarap başlamıştır artık mayalanmaya, şarap olacağını bilmeden... İnsanlar içecek, kendinden geçecek... düşünmezsin bir süre bunları... Senin şarabın beynindeki ateştir... sen yanmaya devam edersin, en güzel kırmızıyı bulmak için... Evinden kaçarsın, şehrinden kaçarsın, ülkenden kaçarsın... aradığın şarabî için...

"Bir başka ülkeye, bir başka denize giderim" dedin/ bundan daha iyi bir şehir bulunur elbet./ Her çabam kaderin olumsuz bir yargısıyla karşı karşıya;/– bir ceset gibi– gömülü kalbim./ Aklım daha ne kadar kalacak bu çorak yerde?/ Yüzümü nereye çevirsem, nereye baksam,/ Kara yıkıntılarını görüyorum ömrümün, /boşuna bunca yıl tükettiğim bu ülkede." (Kavafis)

Ülkeler kendi insanlarının aynası mıdır, baktıkça kendilerini mi görür insanlar?...

Saçlarının beyazı kışı mı olur ülkelerinin.. badem çiçeklerine mi denk düşer kirpikleri... gözaltıları mı olur uçurumları, kayalıkları... belki de öyledir koşulların belirleyiciliğinde; denizleri özlemdir, dağları kavga...

"Yeni bir ülke bulamazsın, bir başka deniz bulamazsın./ Bu şehir ardından gelecektir. /Sen aynı sokaklarda dolaşacaksın gene./ Aynı mahallede kocayacaksın; aynı evlerde kır düşecek saçlarına/ Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda./ Başka bir şey umma–/ Bineceğin gemi yok; çıkacağın yol yok./ Ömrünü nasıl tükettiysen burada, bu köşecikte/ Öyle tükettin demektir bütün yeryüzünde de." (Kavafis)

Bütün yeryüzü ömür tüketmek içindir, sonucuna varıyor Kavafis şiirin gerçekçi yaklaşımıyla...

Öyleyse nereye gideceğiz, gitmek temasıyla...

Göçer olsak konacak bir düş parçası yok.

Sevdalı olsak bir bade, bir ay yüz yok...

"Bir özrü her zaman vardı bu dünyanın. Acı kasıp kavuruyor şimdi bilincin eşiğini" diyor Köz ve ekliyor: "Özrü teninizde arayın biraz, çünkü tutsak olan odur."

Bu, acı ve tutsaklık mı Köz'ü serüvenci, gezgini yapan. Sadece kargalar değil, polisler bile güler. Bayram değil, seyran değil; sakallı biri, sırt çantalı biri, –fotoğraf makinası da var– üstelik turist de değil; şair olduğunu söyleyen biri Bitlis'te... Hiçbir işi yok, canı sıkılmış... canı sıkılmış... canı sıkılmış...

Her şairin şiire gittiği bir yol vardır; kazasıyla belasıyla...

Bu gidişlerin ruh halini de, en çok şairler anlar okurdan önce, bir de gidişler sonrası şiirlerle dönerse şair...: Biliriz gidilen yol şiirlerarasıdır, çayların şiirkentten olduğu.

Bitlis'ten neler getirmiştir Mustafa? Bunu bilmiyoruz. -belki beş minareyi- Ama Antep'ten...

Duyarsınız Mustafa kayıp(!)... Ankara, Sivas, Antep... Antep'e yemeni (çarık) almaya gitmiş, almıştır da iki çift. Çünkü bir çarık tutkunudur da Mustafa, şiir ve yelek tutkunu olduğu kadar... Kendisi bir yerlerde okumuş mudur bilmiyorum. S. Yesenin de ömrü boyunca çarık giymiş...

"İthaka'ya doğru yola çıktığın zaman,/ dile ki uzun sürsün yolculuğun

serüven dolu, bilgi dolu olsun."

Bir süre sonra yoldaş da olduk Mustafa'yla...

"Serüven dolu, bilgi dolu olsun" istedik her yolculuğumuz... (Birçok yolculuğumuz oldu, ama sadece ikisini alıyorum gündeme).

Birinci yolculuğumuz Batman'a, "Barış Şenliklerine" gerçekleşemeyen yolculuğumuzdu bu. Şenliği düzenleyen arkadaşlar katılımın fazla olmasını istiyordu, etkiyi artırmak amacıyla. Bilgi edinmek yerine bilgi dersi olmuştu bu yolculuğumuz. Hiçbir festivali (!) kaçırmayan şairlerimizin çok yoğun olduklarını, zamanlarının olmadığını öğrenmiştik...

"Dile ki uzun sürsün yolun./Nice yaz sabahları olsun,/ eşsiz sevinç ve mutluluk içinde/ önceden hiç görmediğin limanlara girdiğin."

İkinci yolculuğumuz "Struga Genç Şairler Festivali." (Eylül '93)

Yolculuğumuzun serüven dolu yanı..

Herkeste bir kuşku, bunlar nereye gidiyor?.. Yugoslavya kan gölü, Bulgaristan'da Türk düşmanlığı... Uyarılar... Özellikle Bulgaristan için... Bu uyarılarla başlıyor yolculuk. Aksilik bu ya. Sınırı geçmeden arızalanıyor arabamız; normal bu, iniyoruz aşağı. Biraz sonra, "kimse kıpırdamasın yerinden!"... silahların ve bıçakların parıltısı...

Biz kıpırdıyoruz, kurtarıyoruz paralarımızı ve pasaportlarımızı. Bizde şaşkınlık; sonradan gelen polisler sakin. Biz aynı gün soyulan beşinci araçmışız, yapacakları bir şey yokmuş... basına da verilmiyormuş bu haberler; turist akınını (!) engeller diye...

Devam ediyoruz yolculuğa, yirmi dört saat gecikmeli; Ve Makedonya... Şiirler okunuyor, şiirler dinleniyor... son olarak dönüş...

Bazı genç şairlerimizde bir panik...

Küçük İskender -isimlerimizi ve kişiliğimizi ayrı tutarak- "kim seçti gidecek şairleri, burası dağbaşı mı?" demişti bir yazısında. İskender haklı. –Haklı olduğunu bildiğim için de yanıt verme gereğini duymamıştım. Şimdi konu oraya doğru aktığı için konuya değinmek gereği duydum.- Fakat nereye kadar haklı? Her fırsatta seçilip (!) Türk şiirini "değneğiyle" zamana bırakmayıp yargılamaya başladığı yere kadar. Biz, Makedonya'ya ismimize gelen özel davetiyeyle değil, biraz da rastlantılarla gittik. Çok kişiyi çağırmışlardı, arkadaşların kimisi parasız olduğu için, kimisi pasaport alamadığı için ikimiz kaldık sonuçta. En mütevazı yanımızla şiir için bir şeyler kazanabileceğimiz düşüncesiyle kendimiz için gittik. İskender, oradaki etkinliğe otuz iki yıldır (otuz ikincisine gitmiştik biz) niçin kimsenin gidemediğini, gidenlerin de; hiçbir yerde şiirleri yayınlanmamış, kitapları çıkmamış, Kültür Bakanlığı'nın gönderdiği kişiler olduklarını görebilecek şekilde sorgulama açısını genişletebilseydi daha da haklı olurdu. Çünkü Makedonyalı şairlerin de yakındıkları konu bu. Bizlere ulaşabilecekleri, özel ilişkiler dışında, hiçbir kulüp veya örgüt yok. Beraberinde bizim de onları neden çağıramadığımızın yanıtı yok. -Bu sene de biz çağrılı olduğumuz halde gitmedik ve başka kimseler de gidemedi.-

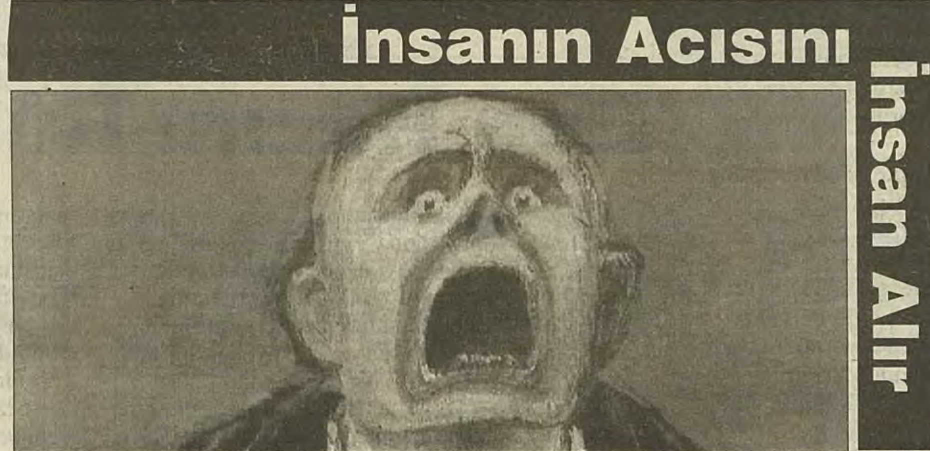
Bu konuda Mehmet Yaşın'ı da rahatlatmak istiyorum. Biz orada da (burada olduğu gibi) Türkiye'yi temsilen gitmediğimizi, şairlerin ülkeli doğup ülkesiz olmaları gerektiğini söylemiştik.

"Dizginleyemedim kendimi. Aldım başımı gittim, / gittim ışıltılı geceye

o yarı gerçek ve kafamda/ yarı belirlenmiş zevklere./ Ve başdöndürücü şaraplar içtim,/ şehvetle kucaklaşmaktan/ korkmayanların içtiği."

Şiirlerle... nice yolculuklara...

İnsanın Acısını İnsan Alır

Ş ü k r ü E R B A Ş

Maymuncuk

Hüznün rengini sorsalardı, o çocuğun çatlamış bilyeler gibi damar damar gözlerini gösterirdim. Derinliğini, geldiği o yıkıcı uzaklıktan alan; aysız gecelerde ışıkları kesik evlerden siyah; bir yağmur öncesinin kasvetiyle bulanık; baktığı yere hançerler düşüren; avcılar elinde bir ceren ürkekliğinde; söylenmekten vazgeçilmiş sözlerden gücenik; dünyanın bütün gözlerinden çok yaprak döken; o ateşi için için süren iki yangın yerini...

Bir zamanlar aşklarımızı ve uykularımızı ateşe verdiğimiz gelecek düşlerimizin, bizim yerimize ödenmiş acısıydı ve tüm zenginliği eşyalar olan yatıştırılmış yenilgimize, satın alınmış huzurumuza bir vicdan gibi düşmüştü. Eskiden olduğu gibi az konuşurdu. Gülüşünde, insanın rahatını bozan bir genişlik vardı ve sesindeki dinginlik, kendimizi çoktan inandırdığımız haklılığımıza huzursuzluk veriyordu. Geldiği yolun uzunluğunu, yalnızlığını ve uçurumlar yalayan dönemeçlerini alın çizgilerinden çıkarmak mümkündü. Parmaklarıyla daha az oynuyordu. Giysilerindeki sadelik, uyum ve incelik, bir şey söylemesine gerek kalmadan anlatıyordu, aynı düzenlilikle, aynı tutarlılıkla tüm değerlerini koruduğunu. Dudaklarının ve gözlerinin kenarlarındaki incecik gölgelerden, anlamaktan korktuğumuz tuhaf bir soğukluk esiyordu. Konuşmak değil de ipin koptuğu yeri görmek, bir savrulmanın varacağı uzaklığı ölçmek ister gibi bakıyordu yüzümüze. Ne sorgu, ne sığınmak... İnsan aynaya neden bakarsa öyle bir bakıştı gözlerindeki ağrı, kuşku ve merak. İkiye bölünmüş ütopyasının uzaklaşan parçasını seyrediyordu hüzünle...

"Farkında mısın bilmem, kimse kendi acısını duymuyor bile artık. Kimse bir başkası için kederlenmiyor. Birbirine ihtiyacı olanlar özenle uzak duruyor birbirinden. Küçücük çocuklar bile yalnızlığın bilimini yapıyor. Dilinde bir özürle konuşur oldu insanlar. Kimse sevdiğine vakit ayırmıyor. İç çöküntünün boyutlarını görmek için kalabalık yerlere şöyle bir bakmak yeterli. Otobüs duraklarından cami avlularına, vitrinlerin önlerinden hastane kapılarına, birbirine sokulmuş eğreti çoğulluğun, dili ensesinden çekilmiş yüzleri, yaşamın mı ölümün mü resmidir sizce. İnsanlar yenilgisine direnecek yerde, dinsel bir tabu, bir ayin gibi ondan bir lutuf, bir erdem umarak nicelik kazanmaya çalışıyorlar. Işıklı bir su gibi geçen kalmadı sokaklardan. Balkonlardan uzaklara bakan yok. Herkes türküsünü bir reklam filmiyle değişti. Şimdi insanların yerine paketlenmiş duyguları söyleyen hazır türkücüler var. Sevinci değişen insanın acısı da değişir elbet. Öyle genişledi ki değişimin sınırları, doğrunun belkemiği kalmadı. Korkunun ve kurnazlığın pervaneye dönderdiği insanlar, sonunda kendilerini aklayacak bir maymuncuk buldular: Hoşgörü ve yenilik... Böylece bir ülke, pisliğinin üstünde tertemiz görünecek bir olanak buldu kendine. Yağmur değişir mi? Altında ıslanana ve pencereden bakana bağlı belki, ama bu rüzgarı kekeme, mavisi gördüğünden utanan gökte yağmurlar bile değişti."

"Her şeyi anlıyorum da, parayı kendi yerine oturtan insan, kendisi nereye oturacak. Sahip oldukları insana değil, insan sahip olduklarına değer biçebilir değil mi? Eşyaların onuru olmaz ki.."

Odadan çıktığında derin bir soluk almıştık. Herkes, o anda elinde ne varsa onunla oynadı bir süre. Sesinin yongaları içimize düşüyordu hala. Sonra sessizce birbirimize baktık. Kimse ilk konuşan olmak istemiyordu. "Hububat ithalatında fon kaldırılmış" dedi en gencimiz. Birden üstümüzdeki sis kalktı. Herkes, bir an yitirdiğini sandığı gerçeğini yeniden bulmanın sevinciyle elindeki maymuncuğu sallamaya başladı.

Dünyada ve Türkiye'de kadının durumu*

Reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte dünya yeni bir ekonomik, toplumsal ve siyasal ilişkiler düzeneğiyle karşı karşıya kalmıştır. "Yeni dünya düzeni" başlığı altında gezegenin yeniden paylaşımı, bu paylaşım sürecinde ortaya çıkan savaşlar, yükselen köktendinci ve faşist hareketler, diğer toplumsal kesimlerde olduğu gibi kadınların yaşam koşullarında da önemli değişimler yaratmıştır. Ekonomik, politik ve cinsel alanda zaten yaşanmakta olan erkek egemenliği gözle görülür biçim değişimleri geçirmiş, bu da diğer etmenlerle birlikte kadınların yaşam standartlarının düşmesine ve kadın hareketinde inişe yol açmıştır.

1- 1979'daki İran zaferinin ardından, Cezayir'de iktidarın eşiğine yaklaşan radikal islami hareket, Mısır, Tunus, Filistin, Pakistan, Türkiye gibi birçok ülkede de politik süreci önemi ölçüde etkilemiş bulunmaktadır. Cinslerin yaratılıştan farklı hak ve görevlere sahip olduğunu savunan İslam ideolojisi "ataerkil, heteroseksüel çekirdek aile"yi temel alır. Kadının bedenini, cinselliğini ve emeğini toplumsal düzen adına denetler.

(...)

İslamda siyasal olanla dinsel olan bir bütündür, bu da toplumun baştan aşağı islamlaştırılmasını gerektirir. Kaldı ki islamcı akımların iktidarda ya da güçlü oldukları ülkelerde, öngördükleri denetim mekanizmalarına uymayan kadınlara karşı fiziksel şiddet, hatta idam cezası uyguluyor oldukları herkesçe bilinmektedir.

Bununla birlikte, köktendincilik yalnızca müslüman ülkeler için sözkonusu olmayıp Hıristiyan ülkelerde de sesini yükseltme çabası içine girmiştir.

(...)

2- Yine reel sosyalist ülkelerin çöküşünün ardından gündeme gelen faşist partilerin hızla güçlenmesi, ırkçı nefret, astüst ilişkisi, aileye tapınma, kadının köleleştirilmesi, kadın düşmanlığı, erkeğin yüceltilmesi, cinsel baskı, ataerkil düşünce üzerine oturan faşizm ideolojisinin yeniden iktidara gelme riskini gündeme getirmiştir.

(...)

Ancak, eğitimsizlik ve kadın bilincinin yetersizliği gibi nedenlerle önceki dönemlerde faşizme ilk desteği veren kesimlerden birinin kadınlar oluşu sosyalistlerin dikkate alması gereken önemli bir noktadır.

3- "Yeni Dünya Düzeni" diye adlandırılan egemen görüş, dünyanın bir parçasında savaşların patlak vermesini de beraberinde getirmiştir. Savaşlar toplumdaki militarist eğilimin yükselmesine, o da erkek egemen şiddetin artmasına neden olmuştur.

Kadınlar, antik çağdan bu yana en önemli savaş ganimeti olarak görülmüşlerdir.

(...) Kadınlar, şimdi de Bosna'daki kadınlarla aynı kaderi paylaşmaktadır. Tecavüzler sırasında ayrıca yüzlerce kadın ölmüş, öldürülmüş ya da intihar etmiştir.

Müslüman kadınlar tecavüz sonrasını, dinsel inançları nedeniyle bir trajedi olarak yaşamaktadırlar. Çünkü müslüman erkekleri için başkasının el sürdüğü kadın makbul sayılmaz. Bu nedenle ırzına geçilen 2 yüzbin Bangladeşli kadının dokuz ay boyunca yaşadığı acıya, savaştan sonra bir de kocaları tarafından reddedilme acısı eklenmiştir.

(...)

Cinsiyetçi istihdam sürecinin yedek işgücü durumundaki kadınlar savaşın bedelini ekonomik yaşamda da ilk elden işten çıkarılan kesim olarak öderler.

4-Doğu Bloku'nda yaşanan çöküş sürecinin hemen ardından kurulan ülkelerde kadınlara ilk çağrı "evlerinize dönün" şeklinde olmuş, ilk yıllardan itibaren toplumu altüst eden yoksulluk ve işsizlikle birlikte yaşam seviyesi birden düşen kadınlar evlere yollanmışlardır.

Özel okulların ortaya çıkması, ailelerin kısıtlı parasını erkek çocukları için harcamaya başlamasını getirmiş ve kadının eğitimdeki oranını düşürmüştür. Pazar ekonomisinin tanıtımı sırasında çocuk bakım hizmetlerinin askıya alındığı Almanya'da Mart 92'ye gelindiğinde her beş kadından birinin işsiz olduğu saptanmıştır.

Rusya'da 1993 itibariyle kadın nüfusunun yarısı çalışmakta, yarısı da ev kadını olarak geleneksel rolünü üstlenmektedir.

(...)

Bu ülkelerde yaşanan ekonomik kriz fuhuş sektörünün canlanmasını da gündeme getirmiş, erkek egemen cinsel anlayışın bir sonucu olan fuhuşta yaşanan artış da yine erkek egemenliğinin ve cinsel şiddetin güçlenmesine neden olmuştur.

5-Yeni dönemde kadınları geleneksel cinsiyetçi rollerle tanımlayan ideolojilerin de etkisiyle kadınların parlamentolardaki oranı düşmüş bulunmaktadır. 1989'da yüzde 12 olan bu oran 1993'e gelindiğinde yüzde 10'a düşmüştür. Halen dünya kadınlarının ancak yüzde 6.2'si siyasi yaşamda görev almaktadır. Ayrıca politik alanın erkek egemen yapısı kadınları haklı olarak politikadan ürkütmekte, partilere giren kadınlar da oralarda teşvik edici, cesaretlendirici değil, aksine yıldırıcı, baskıcı, cinsiyetçi koşullarla karşılaşmaktadırlar. Benzer psikolojinin sol politik yapılanmalar içinde de yaşanması, birlik sürecinin dikkate alması gereken noktalardan biridir. Pozitif ayrımcılık doğrultusunda kadınlara yönetim ve karar organlarında kota uygulaması ise kullanıldığı ülkelerde olumlu sonuçlar vermeye devam etmektedir.

(...)

BSP'nin 1. Olağanüstü Kongresi'nde de "aday olduğu takdirde kadınlara karar organlarında en az yüzde 30 kota hakkı" kabul edilmiştir. Oluşturulacak birlik içerisinde kadınların kazanılmış haklarının korunup korunmayacağı ise bir sosyalist etik sorusu olarak karşımızda durmaktadır.

6-Dünyadaki iş yükünün üçte ikisini yüklenmiş olan kadınlar emeklerine karşı dünya gelirinden sadece yüzde on pay almaktadır. BM'nih raporunda, aynı işi yapan kadınların erkeklerden ortalama yüzde 30-40 daha az ücret aldıkları, dahası kadının günlük görevlerinin büyük bölümünün karşılığının verilmediği ve ev hizmetinin iş olarak görülmediği kaydedilmiştir.

(...)

ILO'nun son raporunda ise dünyanın hemen her yerinde üst düzeydeki görevlerde çalışan kadın sayısının çok az olduğu ve kadınların bu görevlere getirilmesinin karşı cins tarafından engellendiği ileri sürülmektedir.

Türkiye'de yüzde 49.7 oranındaki toplam kadın nüfusunun işgücüne katılım oranı yüzde 31.9 olarak tespit edilmiştir. Çalışan her 10 kadından 9'u ise sigortasızdır.

(...)

7- Eğitimde cins ayrımcılığı hala devam etmekte, dünya kadınlarının üçte ikisi okuma yazma bilmemektedir. Bu oran Afrika ve Asya'da yaşayan 25 yaşın üzerindeki kadınlar için dörtte bire düşmektedir. Türkiye'de ise okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı 4 milyon 734 iken, erkeklerin sayısı 1 milyon 330 bindir.

(...)

Akademisyenler arasında kadınlar daha fazla iken buralarda da yönetim kademelerindeki oranları daha düşüktür.

Eğitim süreci, parçası olduğu toplumsal yapının egemen ideolojisini, dolayısıyla cinsiyete bağlı işbölümünü yeniden üretir.

(...)

8- Aile kurumu yeni sağ hareketler tarafından yüceltilirken, kadınlar, hem dünyada, hem de Türkiye'de eviçi şiddete maruz kalmaya devam etmektedirler. Dünyada her dört kadından biri evdeki şiddetin kurbanı olurken, Türkiye'de her yıl 1 milyon 100 bin dayak olayı resmi kayıtlara geçmektedir. Araştırmalar, yılda işlenen 36 bin suçtan 19 bin 754'ünün tecavüz olduğunu, bunun da yüzde 43'ünün kadının en yakınındaki erkekler (baba, koca, sevgili, dayı, amca gibi) tarafından yapıldığını göstermektedir.

Cinselliği, doğurganlığı ve emek gücünün yeniden üretimini kadının bağımsız kimliği aleyhinde düzenleyen aile, cinsiyetçi sistemlerin ayakta kalmasını sağlayan kurum olarak kapitalizmin çekirdeği olma işlevini sürdürmektedir.

(...)

Türkiyeli sosyalistler ise "aile ideolojisine karşı çıkmadan kapitalizme karşı çıkılmaz" gerçeğini kulakardı etmeyi sürdürmektedirler.

9- Türkiye'de 1926'da kabul edilen Medeni Kanun hala geçerlidir. Değiştirilmesi yolunda verilen kanunlar hala TBMM'de beklemektedir. 1985'te bazı çekincelerle onaylanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne uygun olarak yapılması gereken yasal değişiklikler de gerçekleştirilmemiştir. Ceza Kanunu'nda cins ayrımcılığını körükleyen maddeler de geçerliliğini korumaktadır.

1983'te tanınan kürtaj hakkı ise kadının kendi bedeni üzerinde karar hakkı olarak değil, sadece aileyi koruma ve nüfus planlama yöntemi olarak görülüyor. Öyle ki, evli kadınların kürtaj yaptırabilmeleri halen kocanın iznine bağlıdır.

10- Batı'da 60'lı yıllarda yükselip 70'li yıllarda yoğunlaşan, Türkiye'de ise 80'li yılların başlarında gündeme gelen feminist hareket, son dönemde yeni bir formasyon kazanmış bulunmaktadır. Kadınların toplumsal bir özne olarak kendini gerçekleştirmesi, kendi bedenlerini sahiplenmesi, toplumun her düzeyinde erkek egemenliğine son verilmesi, erkek merkezci düşünce yapısından kurtulmak gibi taleplere sahip olan hareket, Batı'da 80'li, Türkiye'de ise 90'lı yıllardan itibaren daha çok kurumlara, üniversitelere ve kütüphanelere çekilmiş bulunmaktadır. Kurumlaşma süreci beraberinde sürekliliği, kalıcılığı, ancak bir yandan da birtakım bürokratik sorunlar getirmektedir. Reel sosyalizmin yenilgisinden, feminist örgütlenmenin yapısal sorunlarına dek birçok nedenden dolayı ivme kaybeden hareket, Türkiye'de kadınlara yönelik bir saldırı olduğunda ya da herhangi bir talebin gündeme gelmesi durumunda tepki gösteren kadın grupları ile varlığını sürdürmektedir.

(...)

TALEPLER

Kadınların her düzeydeki karar mekanizmalarına katılımını geliştirecek mekanizmalar yaratılmalıdır.

-Ekonomi, eğitim ve politik yaşamda pozitif ayrımcı uygulamalar hayata geçirilmelidir.

-Kadına ilişkin uluslararası sözleşmelere imza atan devletler denetlenerek, kendi yasalarında gereken değişiklikleri gerçekleştirmeleri ve sözleşme maddelerine uymaları sağlanmalıdır.

-Kadınlara karşı ayrımcılık suçu işleyen devletlere çeşitli yaptırımlar uygulanmalıdır.

-Her türlü cinsel taciz ve tecavüzün önlenmesi doğrultusunda tedbirler alınmalıdır. Savaşta tecavüz bir savaş suçu olarak kabul edilip, uluslararası yasalara geçmelidir.

-Kim olursa olsun, kadına dayak atılması yasaklanmalı, dayak suç sayılmalı, dayak atan kişi cezalandırılmalıdır.

-Dinci gericilikten zarar gören kadınlar için, kadınların enternasyonal dayanışması kurumlaşmalıdır.

-Kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları yolunda tedbirler alınmalıdır.

-Eviçi emek toplumsallaştırılmalı, cinsiyetçi işbölümüne son verilmesi yolunda önlemler alınmalıdır. Bu amaçla ucuz, yaygın, sürekli hizmet veren çamaşırhaneler, yemekhaneler ve kreşler kurulmalı.

-Eviçi emeğe istatistiklerde yer verilmesi sağlanmalıdır.

-Gerek kamusal alanda, gerekse eviçi alanda cinsiyetçi işbölümünün bozulması doğrultusunda girişimlerde bulunulmalıdır.

-Kırsal kesim kadınları Bağ-Kur kapsamına alınmalıdır.

-Genelev kadınları sigortalandırılmalı, sendikalaşmalıdır.

-Hayat kadınları, eşcinseller ve travestiler üzerindeki polis baskısı ve şiddet uygulaması kaldırılmalı, bu kişilere çalışma mekanı ve karne verilmeli. Bu kesime yönelik olarak medyada olumsuz propaganda yapılması yasaklanmalı, farklı işkollarında ayrıma tabi tutulmamaları yasal güvence altına alınmalıdır.

-Kadının medyada cinsel sömürü unsuru olarak kullanılması engellenmelidir.

* BSP'li bir grup kadının, Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi ve BSP'nin düzenlediği ortak tartışma toplantısına sundukları tebliği kısaltarak yayınlıyoruz.

Türkiye'nin genel tablosu üzerine tartışma önerisi...

Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi*

1

Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en özgün bunalımını yaşıyor. Bugüne değin devleti ve toplumu bir arada tuttuğu iddia edilen resmi ideolojinin varsayımları bir bir dağılıyor. Ekonomik, toplumsal ideolojik ve politik planda krizin derinleşmesi bütün bünyeyi sarıyor ve her bir alandaki kriz bir diğerinin üzerinde etkide bulunarak rejimin bütünüyle krize sürüklenmesine yol açıyor.

Bu kriz ortamında; çeşitli siyasal güçler krizi kendi politik programları etrafında çözmek için atağa kalkmış durumdalar. Kürt hareketi, islamcı hareket ve çeşitli burjuva kesimlerde taraftar toplayan liberal hareket, ülkenin geleceğini belirleme noktasında siyaset sahnesindeki yerlerini almış durumdalar. Sosyal demokrasi ise bir yandan "kemalizm"in, diğer yandan da "yükselen değerlerin" arasında bocalaya bocalaya artık "solda" olma özelliğini yitirerek bir toplumsal güç olma konumunu yitirmiş, "rejimin ve düzenin" payandası olma konumunu tercih etmiş görünüyor.

Sol ve muhalif hareket ise, bu "tarihsel" dönüm noktasında etkisiz bir güç durumundadır. Bunun yarattığı boşluk çeşitli biçimlerde diğer toplumsal-siyasal hareketler tarafından doldurulmaya çalışılmakta ve bugüne değin sahiplendiği birçok değer ve eleştiri söz konusu hareketlerin rejim eleştirileri içinde dile getirilmektedir.

Gelinen noktada her bir toplumsal hareketin "kriz" çözücü politikası daha çok içine kapanmak, kendi normlarını toplumun diğer kesimlerine dayatmak ve gücü eline geçirerek bu düğümü çözmek şeklinde belirleniyor. Bu ise, ülkeyi değişik biçimler altında sürüp giden bir "çatışma ortamına" sürüklüyor. Özellikle bu noktada MHP ile özel tim, siyasal polis ve ordu bürokrasisi arasındaki ilişkinin giderek "organik"leşmesi ve toplumsal etkisini artırması da vurgulanmalıdır.

II

Türkiye'deki "rejim krizi" üzerine konuşulurken, özellikle bu "kriz"in yapısal ve konjonktürel yönleri üzerinde bir ayrıma gitmek gerekiyor. Yapısal olarak kriz, Türkiye'deki mevcut sosyo-ekonomik yapının bir "gecikmiş kapitalistleşme" sürecine bağlı olarak şekillenmektedir. (...)

Ancak yüzyüze kaldığımız krizin bir "rejim krizine" dönüşmesini besleyen, konjonktürel faktörlerin özelliğidir. Bütün rasyonelleri (tarihsel arkaplanı şimdilik gözardı edersek) soğuk savaş öncesinin dünya dengelerine ve ideolojik reflekslerine bağlı olarak şekillenmiş bir yönetim tarzı kendini var eden ve meşrulaştıran koşulların ortadan kalkmasıyla boşlukta kalmıştır. Benzer biçimde bir önceki dönemin koşullarına göre yapılanan Türkiye ekonomisi de birçok açıdan artık "demode" hale gelmiştir. Kendini "serbest piyasa" ekonomisine ve uluslararası emperyalist kapitalist sistemin yeni yönelimlerine uydurmaya kalktıkça da yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır.

(...)

Egemen sınıf politikaları

Dünya ekonomisi içinde kendine yeni bir yer arayan ve bugünkü Türkiye tablosu devam ettiği sürece bu yeri elde edemeyeceğini düşünen Türkiye burjuvazisinin belirli kesimleri "rejim krizi"nin sermayenin talepleri doğrultusunda çözülmesini bir politik program haline dönüştürmeye çalışmaktadırlar. Sabancı'nın Türkeş'ten "zılgıt" yemesine yol açan son girişimleri, TOBB'un "Güneydoğu Raporu", İKV'nin ve TÜSİAD'ın gümrük birliği hazırlıkları ve Cem Boyner Partisi bu doğrultuda atılan adımlara örnek oluşturmaktadır.

Bu gelişmeler kimi "solcuları" şaşkınlığa sürüklemekte ve giderek de burjuvazi "güzellemesi" yapmalarına yol açmaktadır. Bu şaşkınlığın bir diğer nedeni ise kuşkusuz solun uzun bir tarihsel dönem boyunca "burjuva anlamda demokratik hak ve özgürlüklerin" elde edilmesini kendi asgari programı olarak savunmuş olması ve adeta bununla özdeşleşmesidir. Bu asgari program mantığı, bugün radikal bir değişim ihtiyacı duyan Türkiye'nin krizine emek açısından verilecek sığ bir yanıttır.

Burada vurgulanması gereken diğer bir önemli nokta, burjuvazinin bir bütün olarak demokrasiyi savunduğu türünden bir yanlış fikre sürüklenmemektir. Çünkü eski rejimin daha baskıcı biçimler altında devam etmesini savunan önemli bir kesimin asıl toplumsal dayanağı sermaye sınıfının içindedir. (...)

MHP ve milliyetçiliğin yükselişi

Milliyetçiliğin dünya planındaki yükselişi Türkiye'de de etkisini göstermektedir. Bir yandan komşu ülkelerde sürüp giden etnik ve ulusal çatışmaların etkisi, diğer yandan da Kürt sorunu, ırkçı-milliyetçi bir yükselişin yelkenini dolduruyor. Bu ortamda faşist hareket gerek devlet içinde, gerekse de halk nezdinde güç ve taraftar topluyor. Kuşkusuz Türkiye'de faşist hareketin yükselmesindeki en önemli faktör Kürt sorunu ve bunun çözümü için uygulanan savaş politikalarıdır. Bütün bir toplumu etkisi altına alan savaş psikolojisi, faşist akımların gelişmesi için uygun bir ortam yaratırken, savaşın fiili yürütücüsü olan ordu, polis, özel tim gibi askeri örgütlenmeler içinde de genel olarak faşist hareketin, özel olarak da MHP'nin güç ve etkisi yatmaktadır. (...)

MHP'nin gelişme nedenleri bunlarla da sınırlı değil. Özellikle Körfez Savaşı sonrasında Türkiye'nin "bölge gücü" olma adına yöneldiği dış politikanın en elemanter yanlarından birini "Türki Cumhuriyetler" oluşturduğu için MHP'nin "türkçülüğü" bir tür devlet politikası haline geliyor. Alpaslan Türkeş bu noktada "saygın bir devlet adamı" kimliğiyle egemen medyada yer bulabiliyor. Sonuç olarak Türkiye'nin resmi politikası giderek MHP'lileşirken (özellikle Kürt sorunu ve dış politika açısından) MHP de kendine merkezde bir yer edinmeye çalışıyor. Bütün bunlara milliyetçi şoven dalganın karşısında durabilecek sol bir toplumsal hareketin zaafları ve zayıflığı da eklenirse MHP'nin gelişme nedenleri bütünüyle kavranabilecektir.

Sol hareketin milliyetçiliğin ve özel olarak da MHP'nin yükselişinin karşısında güçlü bir politik hat oluşturması ve buna uygun bir eylem çizgisi izlemesi ertelenmez bir görev durumundadır. (...)

Siyasal İslam

Kriz karşısında kendi çözümünü örgütlemeye çalışan diğer bir toplumsal güç siyasal islamdır. Politik ifadesini RP'de bulmasına karşın, islami hareketin RP'den daha geniş bir toplumsal kesim oluşturduğunu vurgulamak gerekiyor. Nihai hedef olarak "dinsel esaslara" dayalı bir devlet ve toplum oluşturmayı hedefleyen islamcı akımlar, bu amaçlarına ulaşmak için şimdilik oyunu kurallarına göre oynamayı sürdürüyorlar. Bu kesimin de rejimle ve "resmi ideoloji" ile problemleri var. (...) Devletin dini kendi kontrolü altında tutmasına göre tanımlanan bugünkü laiklik anlayışı karşısında "din ve vicdan özgürlüğünü" temel alan bir karşıt söylem geliştiriyorlar. (Din devletinin bunu nasıl sağlayacağı tartışması ise es geçiliyor.) Ancak islami hareketin asıl kan topladığı zemin mevcut düzenin yozlaşan, çürüyen, adaletsiz ve eşitlikten uzak işleyişi karşısında radikal bir çözüm olarak kendini sunabilme becerisidir. Buna bir de "laik-islamcı" kutuplaşmasında "laiklik" savunucularının ideolojik ve pratik zayıflıklarını eklemek gerekiyor. (...)

Bugün siyasal islamın gelişmesi karşısında takınılacak en doğru tutum "ya devlet laikliği ya şeriat" ikileminin dışında, kelimenin gerçek anlamıyla özgürlükçü bir laisizmi savunan politik bir hat oluşturmaktır. Bunun için; halkın geleneksel müslümanlığıyla siyasal islamın müslümanlığı arasında bir ayrım koymak, laikliği eşitlikçi, özgür ve demokratik bir toplumsal hareketin temel bileşeni olarak formüle etmek, böylece islamcı hareketlerin "düzen" eleştirisinin ne denli aldatmaca olduğunu sergilemek (...) gerekiyor.

(...)

Kürt sorunu

Kürt sorunu Türkiye'deki rejim krizinin en elemanter ayaklarından birini oluşturuyor. Ayrıca Ortadoğu'daki politik dengeler açısından da kilit bir "sorun" durumunda. Bu nedenle de hem tarihsel, hem de konjonktüre göre değişen özellikler taşıyor.

(...)

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi boyunca gündeme gelen "tenkil" politikaları asıl olarak söz konusu "resmi ideoloji"nin kabul ettirilmesine yönelik olmuş ve bunun sonucunda bir dolu "isyan" yaşanmıştır. Bugün gelinen noktada Kürt sorununun ulaşmış olduğu boyut "resmi ideoloji"de önemli bir gedik açmış durumdadır. T.C. "Kürtlerin dağ Türkleri oldukları" şeklinde formüle edilen "resmi ideolojisi"nden, "Kürt realitesinin tanınması" noktasına geri adım atmasına karşın, hala "Kürt sorunu"nu "savaş politikaları"yla çözme şeklindeki temel politikasından vazgeçmiş değildir.

(...)

Ülkenin toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamını derinden etkileyen Kürt sorunu karşısında demokratik bir çözüm yolunun önerilmesi bugün politikanın en acil konularından biridir.

(...)

Savaşın yarattığı diğer bir önemli sonuç, kendi ifadeleriyle "düşük yoğunluklu savaş"ın kitle tabanını oluşturmak için iki halk arasında düşmanlık tohumlarının atılmaya çalışılması ve buna bağlı olarak yaratılan şoven-milliyetçi dalgadır. Hükümet güçleriyle PKK arasında sürüp giden savaşta ölen askerlerin cenazeleri böyle bir şoven dalganın yükseltilmesinde ana malzeme olarak kullanılmaktadır. Yükselen milliyetçilik ise MHP gibi faşist akımların hem devlet, hem de halk katında etkisini artırmasına yol açmaktadır. Ayrıca egemen medya da bir tür "topyekün psikolojik savaş" halet-i ruhiyesiyle çalışmakta, sonuç olarak Kürt sorunu demokrasi, insan hakları ve özgürlük gibi kavramlardan daha çok "milli birlik ve beraberlik", " ülkenin ve vatanın bölünmez bütünlüğü" gibi kavramların paranoyası içinde ele alınmaktadır. Böylesine "yalanla zehirlenen" bir ortamda TC, sorunun çözümü için savaşta başka bir politika ortaya koyamamaktadır.

(...)

Bugün Kürt sorunu karşısında takınılacak etkili ve demokratik bir tutumun ilk talebi; hemen koşulsuz bir barıştır. Ancak silahların sesinin sustuğu bir ortamda "demokratik bir çözümün" yolu açılabilecektir. İkinci adım, savaşı besleyen her türlü "özel" ve "resmi" silahlı örgütlenmenin dağıtılması, her kim tarafından işlenmiş olursa olsun, "savaş suçu" olarak nitelenen eylemlerin sorumlularının her iki halkın özgür iradeleriyle oluşturacakları "bağımsız bir kurul tarafından" yargılanmasıdır.

Bunun ötesi Kürt halkının kendi özgür iradesiyle kendi geleceği konusunda karar verebilmesi de dahil her tür demokratik formülü önşartsız kabul eden bir siyasal çözüm adımıdır. Sorunun çözümünün "teknik" ayrıntıları ancak özgür bir tartışma ortamı içinde ve her iki halkın iradesiyle ortaya çıkabilir. (...)

Demokratik güçlerin sorunun çözümünde geri plana düşmesi ve etkin olamaması ülkenin hem bugünü, hem de geleceği açısından onulmaz yaralar açacaktır.

(...)

Sonuç yerine

Görüldüğü gibi tebliğin ana eksenini "kriz" oluşturuyor. Krizin şu veya bu yolla "çözülmesi" ve/veya değişik bir düzleme taşınması pekala mümkün olabilir. Bu bizim açımızdan farklı politikalar geliştirmeyi imkansız kılmaz. Çünkü önerilen politikaların bütün bu krizi aşan yanları vardır. Ancak krizin, politikanın bugünü açısından bir "turnusol kağıdı" işlevi gördüğü de vurgulanmalıdır. Kendimize "sosyalist", "komünist", "muhalif" vb. ne tür bir sıfat takarsak takalım, bugün açısından bu sıfatların sınanacağı zemin, etkisini her gün yaşadığımız kriz ortamıdır. Eğer emek cephesinin politikalarını oluşturup bir alternatif olarak sunamaz isek (düzen eleştirisini rejim eleştirisiyle birleştiremez isek), ya "antiemperyalizm" yapıyor görüntüsü altında devletin yedeğine düşen bir politik hatta yöneleceğiz; ya da "globalleşme-değişim-serbest piyasa" gibi "yükselen değerlerin" büyüsüne kapılan uluslararası sermayenin politikalarına yedekleneceğiz.

Dünyanın ve Türkiye'nin koşulları (ya da sermayenin seçenekleri) şimdilik bunlar. Elbette Kürt sorununda, politik islamın yükselişinde, Avrupa'ya entegrasyon konusunda vb.lerinde olduğu gibi bir üçüncü yol mevcut. Bu ise "emek egemen bir demokrasinin" ve bunun etrafında oluşacak toplumsal muhalefetin bütün bu gelişmelere damgasını vurmasıyla mümkün görünüyor.

(...)

Türkiye sol hareketinin önünde tarihi bir fırsat durmaktadır: Kendi toplum projesini kabul edilebilir ve inandırıcı bir politik program olarak sunma ve bunun üzerinden ortak bir politik eylem örgütleme.. (...) Kuşkusuz önümüze çıkan bu tarihi fırsatı değerlendirip değerlendiremeyeceğimiz biraz da bu noktada atacağımız adımlara bağlı olacaktır. Ama tartışmanın sonuçları ne olursa olsun "ortaklaşma iradesi" "ayrı durma" iradesinin önüne geçmelidir.

---

* BSP ile düzenlenen tartışma toplantısına sunulmak için Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi adına **Bülent Forta**'nın hazırladığı tebliği özetleyerek yayınlıyoruz.

Bölge ve Türkiye

Birleşik Sosyalist Parti*

1) Türkiye, bölgesel liderlik rolleri oynamak ve emperyalist-kapitalist sistemin hiyerarşisinde daha üst basamaklara tırmanmak isteyen, ama çeşitli iç ve dış kısıtlar nedeniyle bunu realize edemeyen bir ülkedir. Bu durumun yol açtığı sıkışma ve gerilim, düzenin kimi sözcüleri tarafından "Türkiye ya büyüyecek, ya küçülecek" ikilemiyle dile getirilmektedir.

2) Sorunun başka almaşıkları dışlayan bir ikilemle ortaya konması, egemen güçlerin veya onların bir kesiminin ihtiraslarına ve kuruntularına bağlanamaz. Türkiye'nin tekelci kapitalist düzenini "büyüme"ye, nüfuz alanları arayışına, yeni pazarlarda pay kapma kavgasına, Balkanlar'dan Kafkasya'ya kadar çeşitli çatışma ve ihtilaflarda taraf olmaya, emperyalist merkezlerin bölgeye ilişkin müdahale ve hesaplarını kendi üzerinden geçirmeye iten iki temel etkenden söz edilebilir: Bunlardan ilki; Türkiye kapitalizminin sermaye birikimi sürecinin çelişkilerinin ve ihtiyaçlarının "dışa açılma" ve "yayılma" yönünde yarattığı nesnel basınçtır. İkincisi ise, bölgede kızışan yeniden paylaşım kavgasının, ekonomik, politik ve askeri alanlarda şu veya bu bölgesel güç tarafından doldurulacak çeşitli boşluklar ve işlevler ortaya çıkarmasıdır.

Öte yandan, Türkiye'nin kendisi de belli başlı iki emperyalist kutbun, AB/Almanya ve ABD'nin, üzerinde çekiştiği bir ülkedir. Belirli bir dengeyi gözetmek ve yer yer bu çekişmeden kendi lehine yararlanmak isteseler de, Türkiye'nin egemen güçleri esas olarak ABD eksenli politikalar izlemektedirler.

3) Kürt sorununa anıştırmada bulunan bir yönü de bulunan "küçülme" kavramı ise, aslında, düzenin yüz yüze bulunduğu kısıtlılıkları, engelleri ve açmazları; sonuçta bunların baskın gelişiyle, "büyüme"ye dönük hamlelerin etkisizleşmesini ifade ediyor. Burada bunların en önemlileri zikredilebilir: Kürt sorunu ve direnişinin, büyüme mecraları açmak isteyen düzenin Aşil topuğu haline gelişi; Türkiye'nin, tarihinin en kapsamlı ve derin bunalımını yaşıyor olması; ekonomide yeterince rekabetçi bir yeniden yapılanmanın gerçekleştirilememesi; islami yükselişin Türkiye'nin çelişkilerini çoğaltan yeni bir sorun olarak devreye girişi; esneklik katsayısı düşük bir rejimin yeni uluslararası koşullara intibak güçlüğü çekmesi; dünya kapitalizminin yeniden yapılanma sürecine koşut adımların, Türkiye ile aynı kulvarda olan bir dizi ülkeye göre gecikmeli olarak gündeme gelişi; Türkiye'nin çeşitli ataklarının önünün Rusya ve İran tarafından kesilmesi; Ortadoğa barış süreciyle birlikte İsrail'in bölgede yeni roller oynayabilecek bir konum yakalaması; Türkiye'nin aşağı yukarı bütün komşularıyla ciddi ihtilaflarının bulunması, vb.

4) (...) Türkiye, çelişkilerini "dışarıya"; bölgenin sorunlarını ve çelişkilerini ise kendi bağrına taşıyor. Türkiye'nin kapitalist düzeninin yeniden üretimi, eskiye kıyasla farklılaşmış, çok daha geniş ve karmaşık bir bağlama yerleşmeye başlıyor. (...)

5) Türkiye'nin merkezinde veya kesişme noktasında yer aldığı Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar'ı kapsayan bölge, "yeni dünya düzeni"nin ve dünya kapitalist sisteminin çelişkilerinin kendisini bütün karmaşıklığı ve şiddetiyle açığa vurduğu bir alandır. Başka hiçbir yerde yeniden paylaşımın sorunlarıyla bölgenin zengin bir çeşitlilik oluşturan çelişkileri bu denli karmaşık, değişken ve sürekli yeni denklemlerin kurulduğu bir tablo oluşturmaz. (...)

6) Bu koşullar altında bölgede yeni roller üstlenmeye heveslenen Türkiye, hem bölgenin bir dizi sorununda (Kürt sorunu, su sorunu, Ege, Bosna vb.) doğrudan taraftır, hem de tarihinin en kapsamlı ve özgün bunalımını yaşamaktadır. Mevcut bunalımı öncekilerden farklı ve özgün kılan yalnızca bütünselliği; ekonomik, siyasal, toplumsal ve ideolojik/kültürel düzeylerin tümünü birden sarması ve yığışmalı bir özellik sergilemesi değildir. Buna bir dizi ayırdedici özellik daha eklenebilir: Her şeyden önce, Türkiye, ilk kez düzenin hem yapısal, hem konjonktürel, hem de tarihten gelen ve "bastırılmış" çelişkilerinin örtüştüğü ve eşzamanlı olarak keskinleştiği bir bunalıma tanık olmaktadır. İkincisi; tam da bu nedenle, diğer düzeylerdeki bunalım, ekonomik bunalımın bir yansıması ve türevi olarak görülemez. Ekonomik bunalımla etkileşime girme veya onun tarafından koşullanma derecesi ne olursa olsun, her düzeydeki bunalımın kendi içinde ayrıca irdelenmesi gereken çıkış kaynakları ve nedenleri vardır. Üçüncüsü; egemen sınıf bakımından, ekonomik bunalımdan çıkış yolu, yeni ve kapsamlı bir ekonomik modelin öncekinin yerine geçirilmesinden geçmektedir. Yeni bir birikim tarzının neredeyse bütün köşe taşları 1980'den bu yana zaten döşenmiştir. Türkiye burjuvazisi için, denetleyebildiği değişkenleri oldukça kısıtlayan ve geri dönüşsüz bir derinlik kazanmış olan liberalizasyon ve entegrasyon sürecinde kulaç atmaktan başka seçenek yoktur. Dördüncüsü; ekonomik açıdan dünya kapitalizminin yeniden yapılanma süreci, siyasal açıdan ise yeni dünya düzeni, bunalımın uluslararası bağlamını ve "dışsal" belirleyenlerini oluşturmaktadır. (...) Beşincisi; bütünselliği içinde bunalım kendisini siyasal düzeyde bir rejim bunalımı olarak somutlamaktadır. "İkinci cumhuriyet" programları, egemen sınıf cephesinden rejim bunalımına bir yanıt olarak öne sürülmektedir. Türkiye'de düzenin değil, ama rejimin ciddi bir meşruiyet aşınmasıyla yüz yüze olduğunu söylemek mümkündür. Bunalımın, mevcut rejimi tasfiye edecek köklü bir siyasal dönüşümle aşılmasını sağlayacak güçlerin yokluğunda, burjuvazi, bunalımı zamana yayabilmekte, sancılı, sürüncemeli ve çürütücü bir süreç boyunca rejimi kendi ihtiyaçları çerçevesinde yeniden yapılandırmaya çabalamaktadır.

Bu nedenle, düzenin kanatları arasındaki belirli bir çelişkiye tekabül etse de mevcut rejimle burjuvazinin ikinci cumhuriyeti arasında net bir kopuş noktası yoktur.

7) Mevcut tablo, toptancı biçimde "Türkiye'nin çözülmesi", öğelerine ayrışması, toplumu ve devleti bir arada tutan bağların kopması biçiminde yorumlanamaz. Özellikle bunalımın siyasal alana, devlete, kurumlara ve kurumlararası ilişkilere bu tarzda yansımadığını vurgulamak gerekiyor. Siyasal düzeyde söz konusu olan; burjuvazinin, bir genel çıkar düzeyi etrafındaki irade birliğinin felç olması, iç eklemlenişinin çözülmesi, düzenin temel kurumlarının güçsüzleşmesi, genel olarak "zirve"nin ezilen sınıflara yararlanabilecekleri gedikler sunacak ölçüde zaafiyet geçirmesi vb. değildir. Tersine, uzun dönemde bir güçsüzlük ve zaaf belirtisi olsa da, yukarıda ayırdedici çizgileri verilen kriz koşullarında, aynı zamanda, düzenin kasılmasına, çeşitli düzeylerde tahkimatına, devletin yetkinleştirilmesine, siyasetin yoğunlaşıp merkezileşmesine vb. tanık olmaktayız.

"Çözülme" kavramı, belirli bir sakınımla, ancak bir ekonomik-toplumsal formasyon olarak kapitalizmin örgütlenişinin geçirmekte olduğu dönüşümü, bunun semptomlarını, alt-kimliklere, cemaatlere, oynak özel/yerel sorun merkezli öbekleşmelere dönüş ve üzerinde hegemonya çatışmalarının döndüğü "genel çıkar" düzeyinin silikleşmesi şeklindeki günümüz dünyasındaki kimi olguları anlatmak için kullanılabilir.

(...)

8) İdeolojik bunalım saptamasından, ağırlıklı olarak resmi ideolojinin iyiden iyiye aşınmasını anlamak gerekir. Kuşkusuz buna eklenecekler var: Resmi ideolojinin kimi öğelerini ıskartaya çıkarmayı düşünmeyen burjuvazi, çeşitli yeni girdilerle egemen ideolojinin bireşimini yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. (...)

9) Türkiye ekonomisinin yapısal sorunlarını şöyle özetlemek mümkündür: Uluslararası sermayenin doğrudan yatırımlarının yeni bir tercihli üssü haline gelemeyecek kadar kurulu bir ekonomik tabana sahip olan, ama kendi başına emperyalst-kapitalist sistemin hiyerarşisinde daha üst basamaklara tırmanamayacak kadar "zayıf" bir sermaye birikimine ve teknolojik olanaklara sahip bir ekonomi... Bloklardan birine dahil olup, sorunlarını oraya aktaramayacak kadar sorunlu, ama görece özerk bir yeniden yapılanmayı başaramayacak denli de ipotek altında ve liberalize olmuş bir ekonomi... Yeni bir birikim modelini, bu çerçevede dışa açılmayı, sermaye ve meta ihracını önüne koymakla birlikte rekabet gücünü verimlilikten, belli sektörlerde teknolojik üstünlükten değil, asıl olarak "ucuz emek"ten alan bir ekonomi...

Türkiye kapitalizmi kuşkusuz 1980'lerden bu yana elektrifikasyon ve komünikasyon alanında belirli bir atılımı gerçekleştirmiş, bunun ve hatırı sayılır bir borç girişinin getirdiği iç pazarın genişlemesi olanaklarından yararlanmış, dış pazarlarda belirli bir rekabet deneyimi edinmiş, bazı sektörlerlerde sermaye birikimi dış pazarlara açılım üzerinden belirli bir ivme kazanmıştır. Ancak tüm bunlar ekonomide sıçrama ifade eden bir dönüşümün gerçekleşmesi anlamına gelmemektir.

(...)

Neresinden bakılırsa bakılsın Türkiye, Avrupa'nın Meksika'sı olmaya aday bir ülkedir. Gümrük birliği bu tür bir konumu iyice sabitlemekten ve güveceye almaktan başka bir anlama gelmez. Gümrük birliğiyle bağlantılı olarak siyasal açıdan Türkiye'ye layık görülen de "düşük yoğunluklu" bir demokrasidir. (...)

10) Gerek aslında uluslararası sermayenin bir ideolojik-siyasal hücumu olan "globalizm"; gerek dünya kapitalizminin kaçınılmaz olarak işleyen süreçleri, gerekse kendini dayatan bir sorun olarak gümrük birliğine karşı tavır; sosyalistlerin karşısına tutarlı bir anti-emperyalist hat izleme görevini dikmektedir. Bu hat; yüzü geçmişe dönük biçimde ulusal kalkınmacı ve bağımsızlıkçı bir "ulusal" hat olamayacağı gibi, emperyalizmi silikleştiren, dünya kapitalizminin hiyerarşik ve kutupsal yapısının doğurduğu yakıcı sorunları es geçen, kozmopolit ve dünya kapitalizminin küreselleşme saldırısının ideolojik etkileriyle malûl bir hat da olamaz.

(...)

11) Türkiye'de son yıllarda siyasal alan ciddi bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Bunun belli başlı göstergelerini şöyle toparlamak mümkündür: Sivil siyaset alanı, bununla bağlantılı olarak temsili demokrasi ve bunun araçları olan burjuva partileri işlevsizleşmekte, partilerin sözcüğün sahici anlamında parti olmaktan çıktıkları bir süreç işlemektedir. Parti kavramında mündemiç olan temsil, kitlelerle, toplumsal-sınıfsal olanla organik bağ yerini medyatik bağa, bir tür müşteri ilişkisine, siyasetin ve liderlerin pazarlanmasına, imaj üretimine ve reklam şirketlerinin etkinliğine bırakmaktadır. Burjuvazi, devleti siyasal mücadelelerin yöneldiği odak olmaktan çıkarmak için siyasetin lokalizasyonuna dönük yönelişleri özendirmektedir. Geniş kitleler siyasetin katılımcısı olmaktan çıkarılmakta, edilgen tüketicisi haline getirilmektedirler.

(...)

12) Kürt sorunu, Türkiye'nin toplumsal-siyasal yaşamına, devlete, dış politikasına damga vuran temel bir sorun olma özelliğini koruyor. Gelinen aşamada bir durum saptaması çerçevesinde şunlar söylenebilir: Kürt hareketinin sorunlarıyla Türkiye sosyalist hareketinin ve emek-sermaye çelişkisi eksenli sınıf mücadelesinin karşısındaki görevler büyük ölçüde ayrışmış problematikler haline gelmişlerdir.

Öte yandan burjuvazi, kendisi açısından oluşturduğu bütün ağır maliyete karşın, Kürt sorunundan idelojik-politik konsolidasyon doğrultusunda yararlanmayı başarmaktadır. Sınıf mücadelesinin baskılanması, demokratik talepler uğruna mücadelenin terörize edilerek güçten düşürülmesi, toplumsal-siyasal yaşamın şovenizmle ve militarizmle zehirlenmesi, geçirdiği ciddi bunalıma rağmen, rejimin kendisine bir toplumsal taban bulması, burjuvazinin durumdan iç siyasal dengeleri değiştirmek üzere yararlanması bunun belli başlı göstergeleridir.

(...)

Daha genel olarak da toplumda sağa kayış güçlenmekte, uçlarını MHP, BBP ve RP'nin oluşturduğu, ama burjuva siyasetinin merkezini de etkisi altına alan, öğeleri arasında geçirgenlik ve akışkanlık bulunan bir sağ blok şekillenmektedir.

(...)

Bu koşullar altında Türkiye sosyalist hareketinin soruna ilişkin görevleri şöyle özetlenebilir: Egemen güçlerin askerî bastırma çizgisine karşı "demokratik-siyasal çözüm" talebiyle barışı dayatmak... Burjuvazinin Kürt sorununu lokalize ederek yalıtma, Türkiye bütününe yönelik demokratikleşme basıncını bloke etme çizgisine karşı, sorunun demokratik çözümüyle Türkiye'nin demokratikleşmesi arasında sağlam bir bağ kurmak... Egemen güçleri baskı altına alacak, savaşın Türkiye işçi sınıfı ve emekçilerine maliyetinden, yol açtığı acılardan hareket edecek, şoven ve milliyetçi iklimin kuşatmasına karşı emekçilerin dayanışmasını ve enternasyonalist bilincini güçlendirecek militan bir barış hareketi yükseltmek... Emperyalizmin müdahalelerini ve egemen güçlerin politikalarının bu müdahalelere nasıl artan ölçüde davetiye çıkardığını sistemli olarak sergilemek.. (...)

13) İslami yükselişe ve köktendinciliğe karşı mücadele; gündeme girmek ve kendisine alan açmak isteyen Türkiye sosyalist hareketinin önündeki en temel görevlerden biridir. (...)

İslami yükselişe karşı mücadele aydınlanmacı-modernist bir çizgiye dayandırılamaz. Çünkü islami yükseliş modernizmin kriziyle, batıcı-modernist kalkınma ve gelişme modellerinin, bu modellere eşlik eden ideolojilerin üçüncü dünyada ve doğuda çöküşüyle yakından bağlantılı bir olgudur. Modernizmin krizinin bir semptomu, modernizmin argümanlarıyla göğüslenemez. Sosyalist hareketin soruna ilişkin politikaları iki temel eksene dayanmak durumundadır. Kendisini sınıf temelli kutuplaşmaların uzağına düşürecek laik-anti laik cepheleşmesinden uzak durmak bunlardan ilkidir. Devletçi ve kemalist laisizmi de karşısına alan, devletin din işlerinden tümüyle el çekmesini, din işlerinin sivil topluma ve cemaatlere iadesini öngören özgürlükçü ve demokratik bir laisizm için mücadele ikinci eksendir. (...)

Dine karşı mücadeleyi, abartılmış özel bir mücadele haline getirmemek, politik islamı esas olarak politik düzlemde, sınıf mücadelesinin sorunlarıyla bağlantılı olarak karşılamak sosyalistlerin tutumunun üçüncü eksenini oluşturmalıdır.

(...)

---

*Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi ile düzenlenen tartışma toplantısına sunulmak için BSP MYK'nın görevlendirdiği komisyon tarafından hazırlanan ve **Kenan Kalyon** tarafından okunan tebliği özetleyerek yayınlıyoruz.

AĞIR AKSAK ÖYKÜLER

Hazım RUHİ

Azrail Beyle diyaloglar

'Senin hasretin varken bu şehirde yaşanmaz'
Kavafis

Sapsarı bir sabah vakti, sapsarı bir yüzle fırladım yataktan. Ter içindeydim. Rüyamda Azrail Aleyhisselamı gördüm. Çıkmaz bir sokakta cebimde kabak çekirdeği, dilimde Kazancı Bedih'ten alınma bir türkü öylece gidiyordum. Türkü içimi ısıtıyordu. "Tenha gecelerde beni eder müteselli/Baykuş sesini bülbül-ü şeydaya değişmem." Keyfim gıcır. Arada çıt çıt çekirdek yiyorum. Duvarlarda sağlı sollu Tansu Çiller posterleri. Anamız, bacımız, başbakanımız! Her yanımı hüzün basıyor. Yapılır mı lan bu! Memleket için böylesine cansiperane çalışıp akşam yorgun argın villasına dönen bir hanıma ne hakla güvenoyu vermezsiniz! İnanın ağlayasım geliyor. Büyük ihtimalle öksüz kaldık bundan böyle, bir çeşit Küçük Emrah sendromu gibi geçecek hayatımız! Yazık ve hüngür!..

Güvenoylaması sırasında gelişen olayları takdir ettiğimi söyleyebilirim. Çok sportmence bir karşılaşmaydı. Zemin kungfu yapmaya müsaitti. Ret oyu veren DYP'lilere tekvando yapan milletvekillerini canı gönülden alkışlıyorum, ama Bülent Ecevit Bey'e yaptıklarını yakıştıramadım. Bu yaştan sonra niçin güreşe merak sardı ki! Ne o salvolar öyle! Yazık değil mi hükümete! Baki Tuğ, Coşkun Kırca gibi değerli vatan sahiplerinin, pardon; evlatlarının bakan olmaya hakları yok mu! Ne diye tuş ediyorsun hükümetimizi sayın Ecevit! Hem sonra niye kaçak güreşiyorsun ki!

İşte bunları düşüne düşüne gidiyordum ki birden etraf karardı. Şak diye siyah kukuletalı, elinde tırpan olan bir zatla karşılaştım. Daha da yaklaşınca ödüm patladı. Aman Allahım! Azrail bu! Kalbim küt küt atmaya başladı. Islık çala çala yanından geçip gitmeyi planladım. Tanımamazlıktan gelmeye çalışıyorum aklımca. Hiç olacak şey mi? Tam yanından geçerken "hüoop hemşerim, buraya kadar" dedi. Yapacak hiçbir şey yok. Başladım yalvarmaya. "Yapma abi, daha çok gencim, hem belki memlekete sosyalizm gelir, gözüm açık gitmesin, acı bana." Şuursuzca zırvalıyorum. Azrail Bey gevrek gevrek güldü." Ecel gelmişse cihane, sosyalizm-komünizm bahane; öleceksin" diye homurdandı. Ne diyeceğimi şaşırdım. Gaipten sesler duymaya başladım. Kimin konuştuğunu bilemeyecek kadar bilinç bozukluğu içindeydim. Sesin tonu gittikçe artıyordu: "Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin hoş geldi, sefa geldi." Abi iyi güzel de benim canım tatlı yahu! Viva la muerte'ci olamam! Bir de pisi pisine ölüyorsun. Şan yok, şeref yok, mücadele yok! Hem sonra bir kadının elini bile tutamadım şimdiye kadar. Gencim ve azıcık namlu gibiyim. Olur mu Azrail abi, bu bana yapılır mı?

Soğuk soğuk terlemeye başladım. Azrail Bey yavaş yavaş ısınma hareketlerini yapmaya başladı. Bir taraftan da bana bakıp "hadi uzatmaları oynuyorsun artık, hazırlan" diye söyleniyordu. Aklıma Cemal Süreya'nın bir dizesi geldi. "Her ölüm erken ölümdür." Kendi kendime acımaya başladım. Bir de nereden takıldıysa bir mani takıldı dilime." Ölüm Allah'ın emri ayrılık olmasaydı."

Baktım olmayacak, bu sefer kafa tutmaya başladım. Sürekli bağırıp çağırıyorum." Ruhuma sahip olabilirsin, ama vücuduma asla!" Azrail Bey hiç oralı değil. Nerden bulmuşsa bir bileyici bulmuş şıkırt şıkırt tırpanını biliyor. Ah, zalim kader!

Sonunda teslim olmaya karar verdim. Azrail Bey, Bilal İnci gibi kahkahalarla gülerek bana doğru yürümeye başladı. Bir yandan da sürekli "ölümlerden ölüm beğen" diye bağırıyordu. Can havliyle "bir katalog filan yok mu, seçseydim" diyebildim. Çok bozuldu. "Espri yapma bana Hazım, ben Söz okuru falan değilim. Yapı olarak da biraz asabiyimdir. Bir diğer deyişle bazı solcular gibi mizahtan anlamam, bu kadar!" diye gürlemeye başladı.

Son bir kez "Azrail Bey rica etsem size tebliğ edilmiş bu kararı sümenaltı edemez misiniz!" diyebildim. Tırpan vıınn diye indi üzerime. O anda uyandım. Nedense yatak da ıslanmıştı.

Hala rüyanın etkisindeydim. Önce Garo Mafyan'a bi telefon açtım:

-Alo, Garo Bey. Altüst oldum. Rica etsem bi düzenleme yapar mısın?

-Ne düzenlemesi?

-Hayatımı düzenle abi. Ruhum bir kuyruklu yıldız gibi kaydı.

Çat diye kapandı telefon. Garo Bey kabalık yapıp beni ciddiye almamıştı. Can havliyle Süleyman Bey'i aradım.

-Alo, sayın Cumhurbaşkanım. Dün gece çok kötü bir rüya gördüm. Hala zangır zangır titriyorum ve sanırım altıma kaçırdım.

-Hay allah seni kahretsin Hazım. Ben rüya tabircisi miyim be! Koskoca cumhurbaşkanına bunun için telefon edilir mi? Yahu zaten işim başımdan aşkın! Memlekette hükümet yok, sen kalkmışsın neler söylüyorsun.

-Ama niçin böyle konuşup kalbimi kırıyorsunuz ki! Allah-u Teala biz vatandaşlarını bir şekilde size emanet etmemiş midir?

-Manyaklığın üzerinde yine Hazım. Yavrum Ben Freud muyum, Güzin Abla mıyım, Medyum Memiş miyim, Francis Ford Coppola mıyım?

-Hayır efendim! Ne münasebet! Onlar kim, siz kim! Haddimi bilirim. Sizden başka kimsem yok. Rüyamda öldüğümü gördüm. Berbat durumdayım.

Süleyman bey önce bi lahavle çekti. Sonra da bas bas bağırmaya başladı:

-Ulan salak! Sen zaten böyle bir ülkede şimdiye kadar yaşadığını mı sanıyordun! Ciğer bağlarına ateşler düşsün e mi!.. Yıkıl karşımdan!

Süleyman Bey büyük bir hırsla kapattı telefonu. Kimbilir belki daha önemli işleri vardır.

Korkumu yenmeye, daha delikanlı olmaya karar verdim. Ne demişler: "Delikanlı ol, ciğerime ısırıklar at!" Oh be!

Keyfim yavaş yavaş yerine gelmeye başladı. Başladım Celal Güzelses'ten alınan bir Diyarbakır türküsünü söylemeye:

"Hangi bağın bağbağısan gülüsen, gülüsen/Aldın aklım beni ettin deli sen, aman".

GÖRÜŞ

Depreme önlem almak için felaket mi olmalı!

Hikmet TÜMER*

1 Ekim 1995 günü Rihter ölçeğine göre 6 şiddetinde bir deprem meydana geldi ve ardında 90 ölü, 300 kadar yaralı ve 10 trilyona varan maddi hasar bıraktı.

2 Erzincan depreminden sonra da olduğu gibi, Cumhurbaşkanı, hükümet yetkilileri, siyasi parti temsilcileri, parlamenterler, üniversite ve bilim kuruluşlarının temsilcileri, basın yayın organları Dinar'a giderek incelemelerde bulundular, felaketle ilgili görüş ve önerilerini açıkladılar. Son Erzincan ve Dinar depremi ile Senirkent sel felaketinde de benzer şeyler yaşandı. "Takdir–i ilahi", "devletimiz büyüktür", "yaralarınızı saracağız", "çürük binaları yapanlardan hesap soracağız", "denetim yok" vb. gibi tüm tartışmalar artık bırakılmalı, polemiklerden uzak, kararlı, soğukkanlı bir biçimde somut adımlar atılmalı ve önlemler alınmalıdır.

Disiplinlerarası bir dal özelliği gösteren deprem mühendisliğinde temel ilke, tanımı gereği depreme dayanıklı tasarım ve inşaat aşamalarında kalıcı, güvenli ve ekonomik çözümler bulunabilmesi için, depremlerin değişik yönleri ile ilgilenen inşaat, jeoloji, jeofizik mühendisleri ve uzmanları bir araya getirerek olaya bütünsel çözümler aramak şeklinde özetlenebilir. Bu ilkenin güvenlik kazanabilmesi önemli ölçüde özel ve kamu kurumlarının bu konuya ağırlık vermeleri ve bu konuda yapılacak araştırmaları teşvik etmeleri ve desteklemeleri ile mümkün olabilir.

Depremlerin doğal olaylar olarak önlenemeyeceği düşünülürse; depremlere karşı benimsenecek en gerçekçi tavır, deprem bölgelerinin son teknolojik gelişmelerden de yararlanarak belirlenmesi, bu bölgelerde yapılacak yapıların etüd, tasarım ve inşaat aşamalarında gereken özenin gösterilmesidir.

Bir depremde yapısal hasara etki eden üç temel faktörden söz edilebilir. Bunlar, deprem özellikleri, yerel jeolojik ve jeoteknik özellikler olarak sıralanabilir. Ekonomik ve güvenli tasarım ve inşaat bu üç faktörün de detaylı bir şekilde gözönüne alınmasını gerektirmektedir.

Ülkemiz çok sayıda küçük depremleri, birkaç ayda bir oluşan orta büyüklükteki depremleri ve iki üç yıllık aralarla meydana gelen yıkıcı depremleri ile, ayrıca ülke topraklarının ve nüfusunun yüzde 92'sinin, sanayinin yüzde 75'inin, büyük barajların yüzde 45'inin deprem kuşağında yer alması ile bir deprem laboratuvarı gibidir. Bu laboratuvarda ortaya çıkan verilerin yararlı bir şekilde değerlendirilebilmesi için gözlem ve kayıt istasyonlarının sayıca artırılması ve yenileştirilmesi gerekmektedir. Dünyada bu konuda yapılmakta olan bütün çalışmalar bir deprem sırasında mühendislik yapılarında ve farklı jeolojik koşullarda alınan deprem ivme ve hız kayıtlarının önemini göstermiştir. Depremlere karşı hazırlıklı olmanın önemli bir aşaması bu tür gözlem şebekelerinin oluşturulmasıdır.

Oldukça sık aralarla deprem felaketleri yaşanan ülkemizde, bu dalda uzun yıllardan beri hizmet üreten, araştırmalar yapan kamu ve eğitim kurumlarımız, uzmanlıkları uluslararası düzeyde kabul edilen mühendislerimiz ve bilim adamlarımız, konuya önem verdiklerini sık sık dile getiren kamu yöneticilerimiz bulunmasına ve tüm çözümleri öneren meslek odaları olmasına rağmen, bu konularda yeterli bir gelişme olamamaktadır.

Ülkemizde meydana gelen depremlerde oluşan yapısal hasar sonucunda bir kere daha ortaya çıkan gerçek, mühendislik yapılarının yeterli derecede güvenli bir şekilde, jeolojik, jeoteknik etüdlerinin yapılmaması, projelendirilmemesi ve inşaat aşamasında gerekli denetimin gösterilmemiş olmasıdır.

Ülkemizde hasarlara yol açan diğer önemli faktörler, imar planlarında sürekli yapılan değişiklikler, imar afları ile teşvik edilen kaçak yapılaşma ve yeterli inceleme yapılmadan yerleşime açılan bölgelerdeki jeoteknik ve jeolojik koşulların olumsuz etkileri olmaktadır. Bu açıdan, özellikle 1 ve 2. deprem bölgeleri içinde kalan kent ve kasabalarda mikro bölgeleme çalışmaları, mühendislik jeolojisi çalışmaları yapılmalı; imar planları ve bu çalışmaların ışığında düzenlenmelidir.

Politikacılarımız ve yöneticilerimiz, her deprem sonrası, acıları dindirmek ve çaresizliğe yanıt vermek üzere sergiledikleri, olan bitenin "takdir–i ilahi" olduğu biçimindeki yaklaşımlarını terketmeli, bunun yerine, açıklamaya çalıştığımız önemli önlemlerin alınması için çalışmaları başlatmalıdırlar.

Hızlı ve çarpık kentleşmeden kamu ya da sivil, denetimsiz yapı üretiminden çıkar sağlayanların özellikle deprem bölgelerinde halkın yaşamıyla oynadıkları Dinar'da bir kez daha gözler önüne serilmiştir. Özellikle kamu yapılarının ihale sistemi de böylesi bir sonuca neden olmaktadır.

Unutmamalıyız ki, doğal olaylar önlenemeyebilir, ancak bu olayların doğal afete dönüşümünü önlemek zorundayız.

* TMMOB Jeoloji Mühendisleri Oda Başkanı

Faruk Sükan kimin nefesini dinliyordu?

Veysi SARISÖZEN

Yazıişlerinde "anılar" sayfasını tartışırken, bana "en yaşlı sen olduğuna göre ilk anıyı da sen yaz" dediler. Ne kötü... "Anı" yazma yaşına gelmişiz meğer... O halde en iyisi öğrencilikten ve gençlik eylemciliğinden çıkıp da komünist siyaset yoluna adım atışımda diğer etkenlerin yanı sıra kendine özgü rol oynayan iki olayı yazmaktır, diye düşündüm.

Birincisi Varşova Paktı'nın Çekoslovakya'ya askeri müdahalesini nasıl desteklediğimle, ikincisi ise -bu biraz tuhaf- bir doktorun nefesimizi dinleyişiyle ilgili...steteskopla mı? Yok canım, biraz sabır...

Zehir Hafiye Sükan işbaşında

Bugünün gençliği Dr. Faruk Sükan'ı anımsamaz, bilmez. Artık yaşamıyor, adını da zaten kimseler anmıyor. Buna karşılık Dr. Sükan, hala yaşayan ve yaşamaya da devam edeceğe benzeyen Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 60'lı yıllardaki içişleri bakanıdır.

Rahmetlinin sicili hayli kabarıktır. İsmet Paşa'ya "eşkıyanın bu gece ne yapacağı belli olmaz" dedirten adamdır. TBMM'ne bir gece yarısı baskın düzenlemiş, parlamenterlerin odalarını didik didik etmiştir. TİP'i kapatma amaçlı bir komplonun parçasıdır bu baskın... Anlaşılacağı gibi, DEP milletvekillerine karşı yapılan Meclis Darbesi, sanıların aksine Çiller-Menteşe icadı değildir. Mustafa Kemal'in has adamı Topal Osman'ın meclis içi terörist eylemlerini saymazsak, bu icadın sahipleri Demirel-Sükan ikilisidir.

Sükan'ın sicilini sloganlaştıran ünlü demeci bu sayfada öyküleşmiştir. Dr. Sükan günlerden bir gün "komünistlerin nefeslerini dinliyoruz" deyivermişti.

Steteskopla değil elbette... Elektronik dinleme araçlarıyla... Çünkü Dr. Faruk Sükan doktor kılığındaki polis şeflerinden biriydi.

Her neyse, biz günümüze kısa bir gönderme yapalım.

Şu sıralar, ANAP Başkanı sıkıntıda. "Evimi gözetliyorlar, telefonlarımı dinliyorlar" diye sızım, sızım sızlanıyor.

İşte size ilahi adalet... Dün bana, bugün sana, pek muhterem Mesut Yılmaz... (Ekleyelim: Tanrı Yılmaz'ı "dinleyen" polislere, MİT'çilere Eyüp sabrı versin... Öyle ya, koskoca bant dolup bittikten sonra, iyi saatte olsunların payına bir kaç hırıltılı cümle düşecek.)

Deniz: 'Kızılordu oportünizmin göbeğini nallıyor'

1968 üniversite işgallerini, Derby Lastik Fabrikası işgalinin, onları da ABD 6. Filosu'na karşı kitlesel gösterilerin izlediği günlerde, -belki de bugünün uğursuz bir habercisi olan- Çekoslovakya olayları patlamıştı. Bu olayların hemen arkasından da Dubçek iktidarına son veren ünlü Varşova Paktı müdahalesi gerçekleşmişti. Bu müdahale dünya komünist hareketini derinden sarsmıştı. Deprem TİP'i de etkisi altına almakta gecikmedi. Mehmet Ali Aybar müdahaleye tepki gösterdi. TİP bölünme eşiğine gelmişti artık.

Bütün bunlar olup biterken, biz, aralarında Deniz Gezmiş, Bora Gözen'in de bulunduğu bir grup arkadaş, ABD 6. Filosu'na karşı gösteriler sırasında tutuklanmış, Sultanahmet Cezaevi'nde yatıyorduk. Çekoslovakya'ya yapılan müdahaleyi Türk Solu çevresi ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı açıkça destekliyordu. Ben ise TİP'teki bölünmede henüz tutum almamıştım. FKF'deki arkadaşlarla görüşmeden Çek olayları hakkında da yorum yapmaktan kaçınıyordum.

Deniz Gezmiş her zamanki muzipliği ile, yemek yerken, voltadayken, uyku öncesi "mavra"larda durup durup, "Kızıl Ordu oportünizmin göbeğini nallıyor" diye benle uğraşıyordu. Bu hal şaka yollu sürüp giderken, bir gün dışarıdaki FKF'li arkadaşlarımın Sovyet Konsolosluğu'na siyah bir çelenk bıraktıkları ve İTÜ duvarına da müdahaleyi kınayan dev bir slogan yazdıkları haberi geldi.

İş şaka olmaktan çıkmıştı böylece... Bizimkiler "tutum" alıyorlardı. Deniz ve Bora "bu işe ne diyorsun" diye sordular. Ben duvar dibindeydim. Bora ise benimle Deniz arasında yatıyordu. O gece eski mavralarımıza benzemeyen hayli ciddi bir sohbet yaptık. Müdahaleyi "destekleme" noktasında "anlaşarak" huzur içinde uyuduk.

Derken, TKP'nin önderlerinden Reşat Fuat Baraner öldü. Bu büyük devrimci, yaşamının son döneminde TİP'e açık eleştirilerde bulunuyordu. Böyle de olsa, Bora'nın önerisiyle Sultanahmet'tekiler adına bir başsağlığı mesajı yazdım. Altını hep birlikte imzaladık. Mesaj yalnızca Türk Solu dergisinde yayınlandı.

Tuhaf bir yeniden başlangıçtı bu... Herkes kendi yolundan yürüdü. Deniz Gezmiş mahkeme

68 Eylül Sultanahmet Cezaevi'nde; Deniz Gezmiş (üst sıra soldan ikinci), Veysi Sarısözen (üst sıra soldan üçüncü), Bora Gözen (alt sıra soldan üçüncü).

önündeki ünlü tanımıyla, THKO'nun bir "neferi" olarak idam edildi. Bora Gözen "muhalif" bir Beyaz Aydınlıkçı olarak Filistin'de İsrail komandoları tarafından vurularak öldürüldü.

Ben ise, bir daha göremediğim bu iki insanla birlikte Çekoslovakya müdahalesine "evet" dediğim zaman, TKP'ye giden yola

Zehir Hafiye Faruk Sükan.

koyulduğumu elbette bilemezdim.

Müdahale gerçekten desteklenecek bir karar mıydı, "Kızıl Ordu oportünizmin göbeğini gerçekten de nallıyor muydu? Bunlar ayrı mesele... Fakat ben, mapus arkadaşlarımla "evet" demiş olmaktan hiç de pişmanlık duymuyorum. İnsanın yolu kendisi değil midir?

Meğer bizi dinliyormuş

Sultanahmet sonrası olaylar hızla gelişti. Biz TİP'teki bölünme üzerine, partideki, öğrenci birliklerindeki ve FKF'deki tüm yönetimlerden istifa kararı aldık. Yarı-gizli toplantılar örgütlemeye başladık... Bu toplantılar Kadıköy - Göztepe'de Nabi Yağcı ve Necmi Demir'in birlikte oturdukları "Temizel apartmanı"nda, Boğaz'da ise Baltalimanı'nda Hayri'nin evinde yapılıyordu.

Toplantıların amacı, bir yandan "MDD'cilik denilen çizgiyle tartışmaya devam etmek, öte yandan ise artık TİP çizgisinden farklı, marksist bir ideolojik çizgi yaratmaktı. Bu amaçla çerçevesini Harun Karadeniz'in çizdiği yoğun bir teorik eğitime başladık. Andıklarım dışında bu toplantılara Faruk Pekin, Masis Kürkçügil, Alpay Biber, Osman Saffet Arolat, Çetin Uygur, Ragıp Zarakolu, Işıtan Gündüz v.b. arkadaşlar katılıyordu.

Biz diyalektiğin yasalarını tartışaduralım, 1969 yılının ortalarında, Dr. Faruk Sükan'ın garip bir demeci Türkiye'yi dalgalandırdı. İçişleri Bakanı "komünistlerin nefeslerini dinliyoruz" deyivermişti. Daha sonraları Sükan bu demeçle tanınır oldu. Günlük gazetelerin köşe yazarları, karikatüristler Sükan'ı bu sözleriyle ele alıp eleştirdiler.

Bizden başka herkes, Türkiye'nin bütün sosyalistleri, solcuları hatta solcu cuntacı CHP'lileri bu sözleri, kendilerini hedefliyormuş gibi yorumladılar.

Biz rahattık. Eninde sonunda "ders" yapıyorduk. Oysa Sükan bu demecinde "komünistlerin Kadıköy'de ve Boğaz'da gizli toplantılar yaptığını" da açıklıyordu. Adam neredeyse toplantı yaptığımız evlerin adreslerini bile verir gibi konuşurken, biz ne komünistliği ve ne de gizli toplantı yapma işini üstümüze almıyorduk. Üstelik aramızda kuşkulandığımız bir "yaşlı" hukuk öğrencisi de vardı. Bu "öğrenci"yle ilgili "duyumları" Siyasi Şube'de çalışan CHP'li bir polisten almıştık. Gelgelelim yerine bilmediğimiz bir ajan sızdırmasınlar diye "öğrenci"ye kuşkulandığımızı hissettirmeme kararı vermiştik. Sonraları bu "öğrenci"nin pek de yalnız olmadığı -kanıtlanamasa da- anlaşıldı.

Derken 12 Mart Muhtırası verildi. Ardından malum tutuklama dalgası geldi. Toplantılarımıza katılan pek çok insan tutuklanmıştı. Onlara karşı açılan dava "FKF, Çekirdek, Dev-Genç davasıydı". Ardından da düzmece "TKP" davası geldi. Sorgular, işkenceler sırasında bizim Temizel ve Baltalimanı toplantılarıyla, Eminönü ilçesinde benim verdiğim "Felsefe dersleri"nin bütünüyle banda alındığı ortaya çıktı.

"Zehir hafiye" Sükan meğer bizi dinliyormuş.

"Komünistlerin nefeslerini dinliyoruz" dediği için mi nedir, bu sözcükten büsbütün hoşlanmıştık. İyice yeraltına girdik. Komünist olmuştuk artık. nur içinde yatsın... Bize komünizmi sevdirenlerden birisi de işte bu Faruk Sükan olmuştu...

KİŞİLİKLER
roman
Kaan Arslanoğlu
Ne "yeni bir soluk," ne "romanın doruklarına tırmanıyor," ne de "başyapıt." İnsani gerçekçi çizgide bir emek ve birikim ü...
İNSANCIL YAYINLARI
İstanbul'da edinilebilecek yerler: Pandora Kitabevi (Beyoğlu), Mephisto Kitabevi (Kadıköy)

Arada bir ekmek de çalıyorum

'Otu toplar yirim, yaprağı yıkar yirim.'

Ayla ÖNDER

Bütün gözler bu otobüsteydi. Üzerine ses düzeni kurulan bu araçtan Bayram Meral ve diğer sendika liderleri onbinlerce işçiye sesleniyordu. Hem içi, hem üstü hıncahınç dolu bu otobüse girebilmek, onun üstüne çıkıp bu tarihi anı görüntülemek isteyen gazeteciler, televizyoncular birbirini çiğniyordu. Bu manzarayı görüntüleyebilmek için ezmek, çiğnemek mübahtı onlara göre.. Tekmelerden, homurtulardan nasibimi almış, nasıl olmuşsa ben de çıkmıştım "oraya."

"Aşağıda" kıyamet kopuyordu. Alkış için yukarıya doğru kalkan ellerin görüntüsü müthişti. Eller, alkışlar, yumruklar, sloganlar, pankartlar... O kargaşa içinde bir yaşlı kadın çarptı gözüme. Otobüse doğru ilerlemek için çabalıyordu.. Sonra kaybettim onu.

Miting çok önce başlamıştı... Son kez bastık deklanşöre. Bir daha, bir daha.. Son notlarımızı aldık.. Ve mitingin bittiğinin anonsu duyuldu. Bayram Meral ve diğer sendika liderleri, otobüsten inecekler ve araçlarına binip Türk-İş binasına gideceklerdi.

Aslında Çiller'in çağrısı üzerine Meclis'e gidilecekti topluca. Ancak işçilerin dinmeyen öfkeleri, "Çiller gelsin buraya" diye bağırışları çok ciddi bir çağrı halini alınca vazgeçildi bu fikirden. İşçilerin otobüsü yumruklamaları, Meclis tarafına giden yolu tutmaları üzerine Meral, bu sesi dinlemek zorunda kalmıştı.

Başkanın inmesiyle otobüsün içindeki gazeteciler ve kameramanlar da bir anda boşalttılar otobüsü. Hurra! Fırsat bu fırsat, bir yaşlı kadın nefes nefese bindi boş otobüse. Bu kadın, yukarıdan gördüğüm, işçilerin arasında bir sağa, bir sola savrulan o yaşlı kadındı. "Nereye gitti evladım?" diye soran bu kadının, önce kimi sorduğunu anlayamadım. Dışarıdaki çığlıklar arasında o cılız sesi boğulup gidiyordu. Bağırdı bu kez;

-İşçilerin başkanı nereye gitti kızım?

Ona kim olduğunu, niye Meral'i aradığını sormaya vaktim yoktu. Ancak asıl aradığının Çiller olduğunu öğrendim. Çiller'le, Meral'in bugün görüşüp görüşmeyeceğini sordu. "Olabilir ana" dedim. Bu kadın kimdi? İşçi mi? Hayır. Emekli bir işçi de değildi. Bayram Meral'i niye görmek istiyordu. Bu görüşme onu niye ilgilendiriyordu. Kafamdan bunlar geçti, fakat fazla zamanım(!) yoktu. (Zaman; ne kutsal kelime bizim için! Zaman; bütün insanî değerlerimizi kemirip duran bir canavar!) İnatla yineliyordu sorusunu;

"Çiller, oraya (Türk-İş'e) gelir mi?".

"Bilmiyorum ana" dedim. "Böyle bir söylenti var. Ama..." O, sabrını sürdürüyordu. "Benim Çiller'i bulmam lazım evladım" dedi.

Onu daha fazla dinlemedim. "Ana, miting dağılıyor, benim gitmem gerekiyor" deyip bıraktım onu otobüsün içinde.

Mitingteki işçilerin bir bölümü Meral'in peşini bırakmamıştı. Gözüm arkada kaldı, dönüp baktım. Otobüsten inmiş, dışarıdaki işçi kalabalığı arasında yitmişti.

Bu ağır, bezgin, yaşlı kadının sesini unutturdu slogan sesleri. İnatla, evlerine dönmeyip, Türk-İş'e doğru yürüyüşe geçen işçilerin arasına girdim...

Türk-İş binasının önü... Yine gazeteciler, kameramanlar, işçiler.. Yine röportajlar... Havadaki yumrukları, öfkeli yüzleri görüntüleme çabası.. Objektifin içine bir tanıdık yüz girdi birden. Aaa o yaşlı kadın! Objektifin içinden bana bakıyordu. Küçücük kırmızı kaplı bir defteri kavramış olan eli havada.. Nasıl gelmiş? O yaşlı bedenini nasıl sürüklemiş buralara? "İşi gücü bırakıp" yanına gittim merakla.. Korku ve yılgınlık karışımı yüzü değişti beni görünce. Yine aynı soru; "Çiller geldi mi?"

Buruşuk ve beyaz ellerinden tuttum. "Otur ana" dedim. Oturmadı.. Ben oturdum merdivene.. "Anlat bana niye arıyorsun Çiller'i.. Kimsin sen ana, anlat bana?"

Gözlüğünün ardından kocaman görünen gözlerini dikti yüzüme. Merdivene çöktü..

"Yok yok işçi emeklisi değilim.. Yaşım 67.. Terziydim. Eve bayramlık entariler gelirdi konu komşudan.. İğnenin ucuyla kuyu kazdım baktım çocuklarıma.. Şimdi görmüyor tek gözüm. Öbürü çok az görüyor. Bey hastalandı. Sanatoryumda yatıyor şimdi. Aylık bağlasınlar diye dışarıdan yazıldım Bağ-Kur'a. Emekli

Başkanın inmesiyle gazeteciler ve kameramanlar da bir anda boşalttılar otobüsü. Hurra! Fırsat bu fırsat, bir yaşlı kadın nefes nefese bindi boş otobüse. Bu kadın, yukarıdan gördüğüm, işçilerin arasında bir sağa, bir sola savrulan o yaşlı kadındı. "Nereye gitti evladım?" diye soran bu kadının, önce kimi sorduğunu anlayamadım. Dışarıdaki çığlıklar arasında o cılız sesi boğulup gidiyordu. Bağırdı bu kez; -İşçilerin başkanı nereye gitti kızım?

ettiler geçen sene." Elindeki Bağ-Kur kartını uzatıyor.. Firdevs Karadayı. Yaş; 67.

-Bak oraya. Kaç mayış aldığım yazıyor. Bak.. Oku.. (1 milyon 800 bin lira diye okuyorum yüksek sesle.) "Hırhıza veriyorlar işte.. Devlet hırhıza veriyor. Bak oraya, oku. Duysunlar ne mayış alıyorum. Okumam yazmam yok."

Firdevs Ana, Çiller'in köşküne gitmiş defalarca.. O saçlarını "salıya salıya yürüyen" başbakanla görüşmek için. Aynı bana yaptığı gibi gözlüğünü çıkarıp ona da gösterecek kül rengi gözlerini..

"Bak görmüyor tek gözüm. Göz kalmadı bak. Yaşlıyım artık. Oğlumun ellerine bakacağım. Torunumu dizimin dibine oturtacağım. Ver oğluma bir iş, bizi aç açık koma diyeceğim."

Böyle diyecek Firdevs Ana, Çiller'e ama..

Ankara'nın tepelerinden nasıl indi bu yaşlı bedeniyle. Oğlu mu getirdi, yalnız mı geldi..? Ne yer, ne içer, nasıl yaşar?"

Kahverengi paltosuna, desenli başörtüsüne, ince çoraplarının içinden ayağına geçirdiği yün çoraplarına bakıp sordum bu soruyu.

"Ben Gaziantep'ten geliyorum, evladım" dedi.

Etrafımıza ağır ağır toplanan işçi kalabalığından Çıt yok...

Firdevs Ana "Bazen fırının önüne gidiyom" dedi. Sustu.. Sonra karşılıklı bakışmalar oldu işçiler arasında.. "Ekmek çalıyom, ara sıra çalıyom işte.. "

Akşamları eve ekmeksiz dönmenin ağırlığı sırtına binmişti. İşçiler gözlerini yere dikti. Ezik ve kırık bir sesle devam etti;

-Gadın, dedik. Gadının halından gadın anlar, dedik. Anadır, evlat sahibidir, acır dedik.."

Gaziantep Kuzanlı'dan gelen Firdevs Karadayı, oğlu Murat'a iş istiyordu. Ev kirası iki milyon, maaşı 1 milyon 800 bin'di.. Başbakan'ı arıyordu. Ne var ki, yosulluk ete kemiğe bürünmüş olarak ne Çiller'in villasından içeri girebiliyordu, ne de o hantal bürokratların süslü kapılarına yaklaşabiliyordu. En son, Mehmet Batallı'yla görüşmüş, sırtı sıvazlanıp gönderilmişti. Firdevs Ana bir daha geldi Ankara'ya.. Bir daha... Bir daha..

"Kendi için değil." İş güç bilmez gelini, çakmak gözlü torunu üç öğün aşa hasret kalmamalıydı. "Ben" dedi "Otu koparır yirim, yaprağı yıkar yirim. Evet yirim. Çok yidim!"

Yolun karşısındaki dev binalara baktım. Kızılay'dan ses aracının üstünden "halk" olarak baktığım Meclis'in açılmayan kapılarını, bakanların maaşlarını, bakan sekreterlerini, cep telefonlarını, mercedeslerini, ihalelerini, villalarını, zevklerini düşündüm..

Çocukken iki üç keçisinin peşinde çobanlık yapan Firdevs Ana.. Yaydığı süte çavdar ekmeğini bandığı günleri hatırlayan bu kadın, "Halipçe" diye anılan dedesini anlatıyordu..

Ne demek halipçe? "Halip sütü" ünlüymüş o zamanlar. Dürüst insanlara "halipçe" derlermiş. "Halip sütü gibi ak, temiz."

Halipçe dedenin torunu, "aklığı, temizliği" kurtların uluduğu bu basık kentte arıyordu..

Onlarla birlikte yanyana.. Olacak şey değil. O kapılar Firdevs Ana'ya açılacak.. "Ben de anayım. Anların halinden senin" deyiverecek Çiller. Koca kent bile sırıttı bu düşüncelerime.. "Yaprağı yıkar yirim.. yaprağı yıkar yerim.." Sesi sürekli uğuldatıyordu kulaklarımı..

"Otu toplar yirim, yaprağı yıkar yirim!"

SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

● Sahibi: Olgu Ltd. Şti. ● Koordinatör: Seyfi ÖNGİDER
● Yazı İşleri: Ayla ÖNDER, Sermet ÖZDOĞAN, Sezai SARIOĞLU, Vehbi ERSAN, Veysi SARISÖZEN,
● İdare: Ali KÜÇÜK, Muzaffer TUTKAN
● Sorumlu Müdür: Hüseyin AYIK
● Ankara Büro: Mustafa ERDOĞAN, Ayla UNCU, Tarık DEMİR
● Ankara Tel: (0312) 418 41 98 Fax: (0312) 418 22 63

Avrupa Temsilcilikleri

● Almanya Temsilciliği — Tel: 0049.69.7075714 Fax: 0049.69.625645
● Fransa: Y. Mustafa ÖZKAN — Tel: 0033148572114 Fax: : 0033148571691
● İsviçre: Süleyman ÖZGÜR — Tel: 004113415213
● İngiltere: Ahmet SAYER — Tel: 00441814826280

Adres: Sıraselviler Cad. Billurcu Sk. No: 3/8 Taksim / İstanbul Tel: (0212) 244 30 67 - 249 99 29 Fax: (0212) 249 99 29 Basıldığı Yer: Serler Matbaacılık Dağıtım: BBD